VILCO.
BRUSSELS
La ville collaborative
De collaboratieve stad

DE COLLABORATIEVE STAD

WANNEER BURGERGROEPERINGEN EN LOKALE OVERHEDEN MET ELKAAR SAMENWERKEN

GESUBSIDIEERD PROJECT I.H.K.V. HET
INNOVIRIS CO-CREATEPROGRAMMA

innoviris.brussels
empowering research

CONSORTIUM VILCO :

BRULOCALIS
ASSOCIATION VILLE & COMMUNES DE BRUXELLES
VERENIGING STAD & GEMEENTEN VAN BRUSSEL

21 SOLUTIONS

bruxelles environnement
leefmilieu brussel
.brussels

SDS strategicdesign scenarios.net

FONDATION POUR LES GÉNÉRATIONS FUTURES

PUBLICATIE / Strategic Design Scenarios
AUTEURS / Muriel Frisque et Philippe Mertens (Brulocalis), Fabrice Lesceu (Bruxelles Environnement), Sandrino Holvoet (Fondation pour les Générations Futures), Lucia Aboutaoufik, Alessandra Kegeleirs et Carol Clara (21 Solutions), Christophe Gouache et François Jégou (Strategic Design Scenarios)
VORMGEVING / Strategic Design Scenarios
FOTOCREDITS / Consortium VILCO
PUBLICATIEDATUM / Juin 2020

INHOUD

Voorwoord 04
Wat is VILCO? 06
We hebben allemaal een goede reden om niet samen te werken... 10
Wat is een goede samenwerking? 12

6 TIPS OM BETER SAMEN TE WERKEN (DE LESSEN VAN VILCO) 18

Een vertrouwensrelatie opbouwen 20
Concrete resultaten! 24
Onze gebruikelijke houding en manieren van werken laten voor wat ze zijn! 28
Zorgen voor goede omstandighedenom samen te werken 32
Inclusie! 36
Vraag om hulp! 42

VERHALEN OVER VILCO-EXPERIMENTEN 50

De burger neemt een kijkje achter de schermen van de administratie: de geheimen van de overheid ontsluierd 52
Lokale adviesraden: werken aan een lokale participatiedemocratie? 58
Samenwerken bij de co-creatie van een lokaal evenement 62
Dienst voor incidenteel gebruik van openbare gebouwen: delen van onderbenutte lokalen 68
Schepenen gaan in gesprek met de wijkbewoners 72
Administratieve vereenvoudiging doet zijn intrede bij de projectoproepen 78
Nadenken over het gebruik van overheidsgeld in projecten van de burger 82
Participatief begroten: een nieuw speelveld voor het betrekken van de burger bij het beleid 86
“Compli-cités “: steden die samenwerken bij ons, en elders 90

Moet samenwerking geïnstitutionaliseerd worden? 96

Test: hoe ben je wanneer je samenwerkt? 100

Toolkit 104

VILCO : EN IN DE TOEKOMST? 108

OM VERDER TE GAAN: 114

VOORWOORD

SAMENWERKEN VOOR EEN NIEUW BESTUUR

SAMENWERKEN ?

Dat is het proces waarbij partijen, die elk hun eigen visie hebben op een bepaald probleem, op een constructieve manier kunnen spreken over deze verschillen en op zoek kunnen gaan naar oplossingen die hun eigen beperkte visie overstijgen (Gray, 1989), om zo te komen tot betere resultaten die waarschijnlijk niet door één enkele organisatie bereikt hadden kunnen worden. (Winer et Ray, 1994).

Consortium **VILCO**

Gezien de maatschappelijke omwentelingen en de grote uitdagingen waarmee we geconfronteerd worden (klimaatverandering, economische instabiliteit, gezondheidscrisis, migratie, vervuiling, sociale ongelijkheid, enz.) wordt het hoe langer hoe duidelijker dat de overheid hier niet als enige op kan reageren.

De samenleving is een complex weefsel dat bestaat uit actoren die “stakeholders “zijn van het systeem. Het lijkt steek te houden dat deze stakeholders hun energie bundelen om tot oplossingen te komen. Alleen zo kunnen we de maatschappij transformeren, en veerkrachtiger en duurzamer maken.

Voor **VILCO** moet er meer worden samengewerkt in de stad. Dit betekent dat er – absoluut – een beroep moet worden gedaan op alles en iedereen om de transformatie naar meer duurzaamheid in gang te zetten.

Dit was gedurende 3 kaar de studiemissie van **VILCO**. Het spreekt voor zich dat het niet altijd makkelijk is geweest, ondanks wat we soms laten uitschijnen. De talrijke experimenten van VILCO hebben echter niet alleen het belang van een betere samenwerking aangetoond, maar vooral ook dat samenwerking mogelijk was, en zelfs een bron van plezier en innovatie kon zijn.

Deze publicatie is het bescheiden resultaat van het **VILCO**-project. We hopen dat deze tekst de publieke, particuliere en burgerlijke actoren in Brussel, België en elders zal inspireren om te experimenteren en meer samen te werken bij het besturen van steden! U kunt in deze publicatie meer lezen over onze beschouwingen, observaties, experimenten en adviezen. Het is, kortom, een overzicht van wat **VILCO** heeft ontdekt en geproduceerd gedurende 3 intense jaren van gezamenlijk onderzoek.

“Overal ter wereld vragen burgers om nieuwe vormen van democratie, waarbij hun deelname verder gaat dan de stembusgang en het symbolisch overleg “.
(lees het artikel van Christophe Gouache La démocratie est-elle foutue? in bijlage).

WAT IS VILCO ?

EEN PARTNERSCHAP EN VIJF ONDERZOEKSGEBIEDEN (OF LIVING-LABS)

VILCO (de samentrekking van "Ville Collaborative") is ontstaan uit een vaststelling: Brussel heeft een veelheid aan burgerinitiatieven die zich inzetten voor een betere levenskwaliteit, voor een vlottere mobiliteit, voor een beter samenleven, voor het klimaat, voor het milieu, enz. De gemeenten en het Gewest hebben – van hun kant – een groot aantal initiatieven en acties uitgewerkt om duurzaamheid te bevorderen. Deze twee actoren spreken weinig of niet met elkaar en werken maar zelden samen. Toch hebben beide een aantal doelstellingen gemeen. Brussel moet een stad zijn die voorbereid is op de uitdagingen van de 21e eeuw: veerkrachtig, gastvrij, duurzaam.

Uit deze stelling is de centrale premisse van **VILCO** voortgekomen: de onderzoeksvraag. Er moet nagedacht worden over de interactie tussen lokale overheden en burgercollectieven die zich inzetten voor het leefmilieu: : "Hoe kunnen lokale overheden en burgercollectieven beter samenwerken aan een betere lokale dynamiek ten gunste van het leefmilieu?"

Met andere woorden; hoe kunnen deze actoren, door hun energie te bundelen en beter samen te werken, bijdragen aan een duurzamere en veerkrachtigere stad?

Daarnaast is er nog een achterliggende vraag: komt er een nieuwe vorm van bestuur voort uit deze gezamenlijke aanpak, niet voor de burgers maar met de burgers?

GEMOTIVEERDE CO-ONDERZOEKERS

VILCO is een 'participatief actieonderzoek' dat gedurende 3 jaar (2017-2020) door Innoviris (2017 – 2020) werd gefinancierd in het kader van het programma Co-create. Deze vorm van onderzoek wordt gekenmerkt door een collectief proces van kennisproductie met de actoren op het terrein. Deze actoren zijn geen proefkonijnen, maar co-onderzoekers. Ze vormen Living Labs, t.t.z. levende laboratoria, die exploreren, experimenteren en expertise opdoen.

Alle living labs van **VILCO** bestaan uit vertegenwoordigers van een gemeentelijke of gewestelijke overheid (administratief personeel of gekozen ambtenaren) en uit leden van lokale burgerinitiatieven (Ville en Transition of Quartiers durables citoyens - QDC).

De vijf living labs van **VILCO** hebben niet alleen nieuwe manieren getest om samen te werken: met hun vragen, expertise, kennis, opmerkingen en suggesties hebben ze geholpen om de systemen te verbeteren, tools te bouwen en antwoorden te geven op de vragen van **VILCO**.

"Hoe kunnen lokale overheden en burgercollectieven beter samenwerken aan een betere lokale dynamiek ten gunste van het leefmilieu?"

SAMENSTELLING VAN DE LIVING LABS

De 5 VILCO living labs zijn telkens samengesteld uit de gemeente en één of meerdere burgerinitiatieven (ofwel Duurzame wijk ofwel de "In transitie"-beweging):

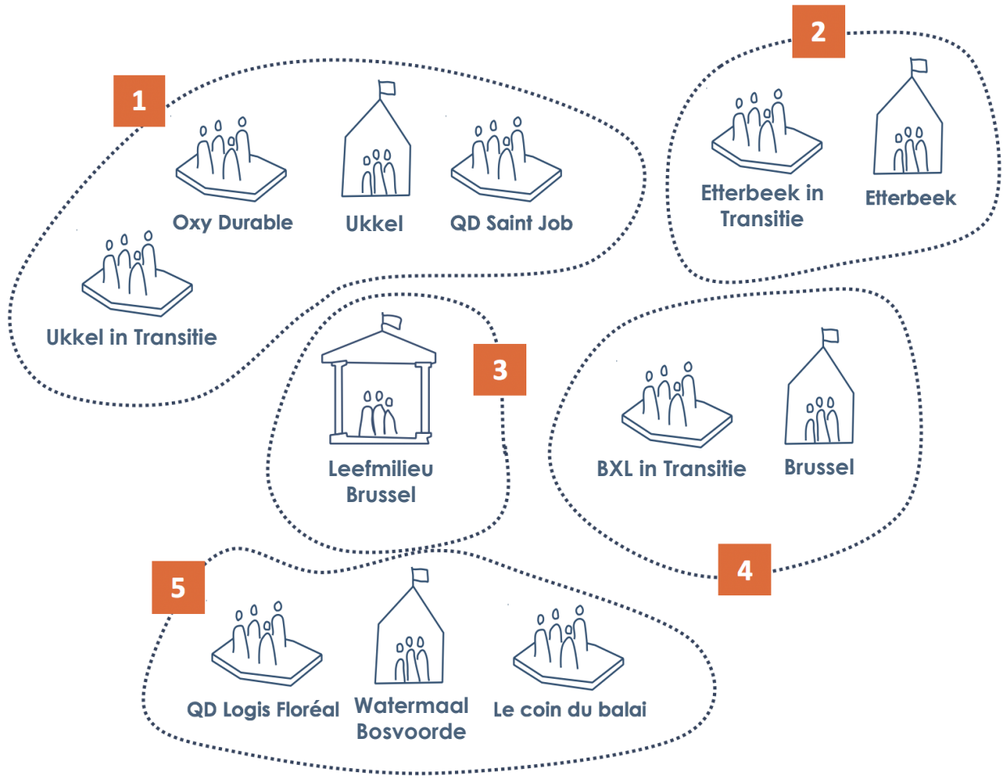

DE VERSCHILLENDE SPELERS VAN HET VILCO-CONSORTIUM

Tot slot werd **VILCO** ondersteund door een team van mensen en onderzoekers met een passie voor milieu, bestuur, sociale innovatie, enz.:

Brulocalis, de Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;

Strategic Design Scenarios, een laboratorium voor publieke innovatie door middel van design;

Leefmilieu Brussel, overheidsdienst voor milieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;

Een aantal genodigden en externe experts[1] hebben zich gaandeweg bij het onderzoek aangesloten. Zij hadden elk hun expertise en vakgebied, dachten mee na, evalueerden **VILCO** op een participatieve manier of hielpen om een stapje terug te zetten en afstand te nemen. We willen hen graag van harte bedanken.

21 Solutions, een kantoor dat advies en ondersteuning geeft aan publieke, private en associatieve actoren, maar ook aan de burgers, op weg naar een duurzame transitie van de stad;

De Stichting voor Toekomstige Generaties, een denktank over burgerparticipatie;

[1] Bral, Periferia, ERU, Réseau transition.be, Ecores, Réseau des consommateurs responsables, het Co-createadviescentrum, Stéphane Moyson (UMons), Tom Bauler (ULB-IGEAT), Amélie Pierre (UNamur), Thomas Delahais et Cherifa Oudghiri (Quadrant Conseil) Bernard Petre (Synergies & Actions).

EEN PARTICIPATIEF ACTIEONDERZOEK VAN DRIE JAAR

Het participatief actieonderzoek van VILCO liep van maart 2017 t/m mei 2020. Onderstaand schema toont de verschillende stappen van het actieonderzoeksproces.

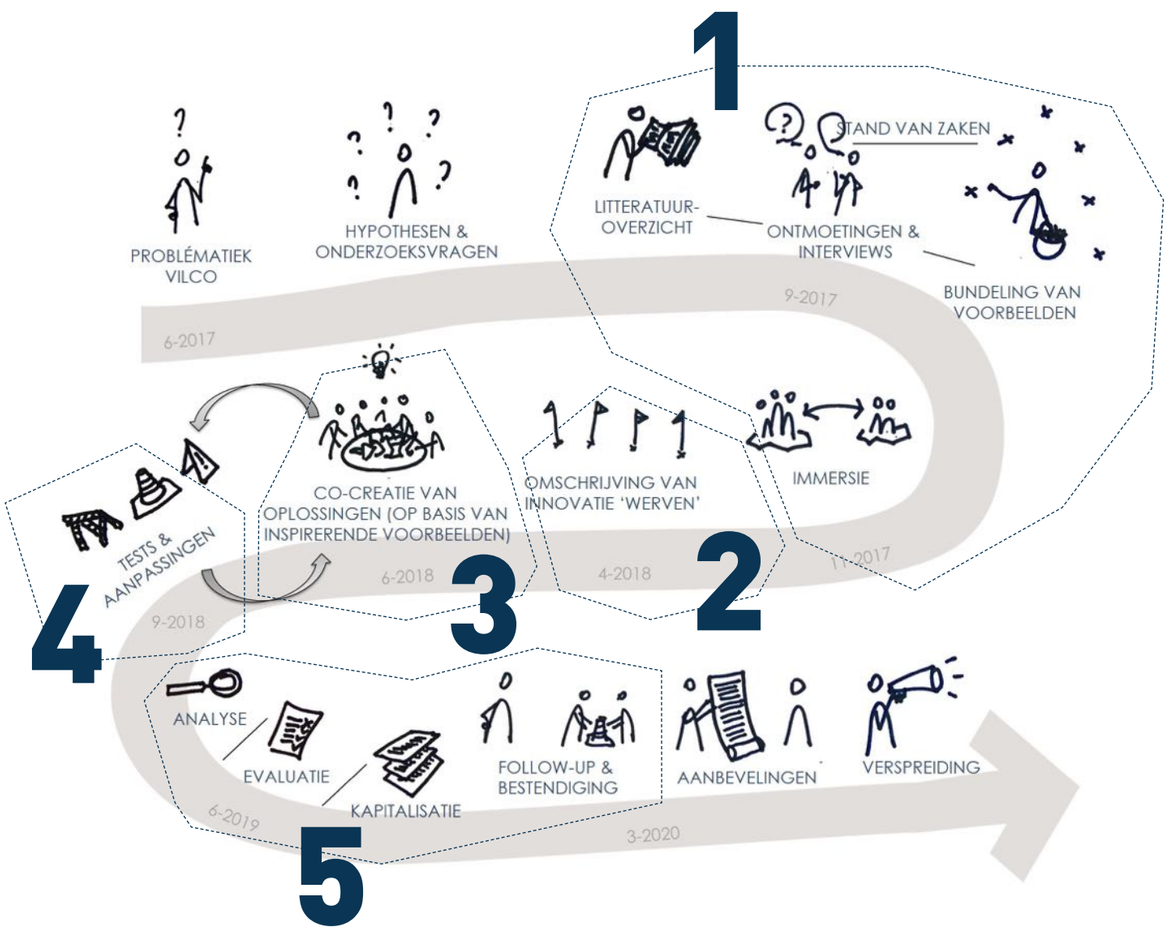

EEN METHODE IN VIJF STAPPEN

VILCO stelt, geïnspireerd door de designfilosofie, een project in 5 stappen voor:

1 Immersie: om een thema goed te leren kennen, moet je de tijd nemen om het diepgaand te onderzoeken, op het terrein. Tijdens deze fase werd er een soort stand van zaken opgemaakt.

2 De innovatieprojecten nader definiëren: identificeren waar we ons op zullen focussen. Op welke vlakken is het echt nodig om in actie te schieten?

3 Co-creatie van potentiële oplossingen: in deze fase ontwikkelen we scenario's voor experimenten en potentiële oplossingen.

4 Experimenteren: nadat we goed over alles hadden nagedacht, en we nieuwe manieren van samenwerken hadden uitgewerkt, hoefden we deze alleen nog maar te testen en na te gaan of onze hypotheses relevant waren.

5 Een stapje terugzetten, kapitalisatie en verspreiding: wat hebben we geleerd tijdens deze 3 jaren van onderzoek? En aan wie moet deze kennis worden doorgegeven?

WE HEBBEN ALLEMAAL EEN GOEDE REDEN OM NIET SAMEN TE WERKEN...

Christophe Gouache (Strategic Design Scenarios)

Samenwerken met burgers is voor de overheid niet altijd iets natuurlijks of vanzelfsprekends. Overheden hebben niet echt een cultuur van participatie of samenwerking (zelfs niet intern). En ook al wint de “gebruikers- en burgerparticipatie” aan belang, toch zijn deze nieuwe methodes en manieren van omgaan met de burger een uitdaging voor veel bedienden (ambtenaren) die tijdens hun professionele opleiding hebben geleerd zich te onderscheiden van de mensen aan wie zij diensten verlenen. De nieuwe methodes kunnen ook een bedreiging zijn voor verkozenen die zichzelf zien als de legitieme vertegenwoordigers van het volk” (Barnes, 2008, *Local Government Studies*).

Bovendien “hebben burgers, beleidsmakers en politici vaak diametraal tegenovergestelde ideeën over de aard en de essentie van deze nieuwe participatieve benaderingen. Burgers zijn vooral geïnteresseerd in directe participatie [of samenwerking] in het openbare besluitvormingsproces, terwijl verkozenen vooral op zoek zijn naar nieuwe communicatievormen die geen fundamentele veranderingen in het bestaande politieke besluitvormingsproces met zich meebrengen“ (Hierlemann, 2019, *Participatory democracy: From the talk of the town to a fundamental cultural change*).

Présentation inversée des inititatives citoyennes et de l’administration communale à Etterbeek

We kunnen stellen — en **VILCO** heeft dit ook aangetoond — dat een participatieve aanpak met focus op samenwerking met burgers niet bepaald in het DNA zit van de bestuurlijke en politieke cultuur. Ambtenaren en verkozenen zijn niet gewend aan participatie of samenwerking. Maar de burgers doen het niet noodzakelijk beter: hen wordt soms verweten hun eigen belangen en eigen projecten te verdedigen, zonder dat ze daarbij rekening houden met de andere bewoners en gebruikers van de wijk (die geen deel uitmaken van hun burgercollectief).

De cultuur van participatie en samenwerking vereist daarom dat we op een nieuwe manier gaan samenwerken, dat we op zoek gaan naar een nieuwe manieren van zijn: een attitude die inzet op samenwerking in plaats van concurrentie, op inclusie in plaats van uitsluiting, op gemeenschapszin in plaats van individualiteit. Beginnen met burgerparticipatie of -samenwerking is echter geen probleem op zich. Iedereen kan dat leren. “Tof!” zult u zeggen.

Jazeker, maar het echte probleem ligt niet in ‘savoir-faire’, maar wel in het feit overtuigd te zijn van het belang, de toegevoegde waarde, de zin, de bestaansreden van participatie en samenwerking met de inwoners. En daar wringt nu net het schoentje.

“ Het echte probleem ligt niet in “savoir-faire”, maar wel in het feit overtuigd te zijn van het belang, de toegevoegde waarde, de zin, de bestaansreden van participatie en samenwerking met de inwoners “

Dankzij onze jarenlange praktijkervaring, zowel bij de overheid als bij de burgers, kunnen wij een heleboel ‘goede’ redenen — of voorwendsels — identificeren waarom participatie en samenwerking met de burger beter vermeden wordt. Deze redenen zijn uiteraard gebaseerd op soms diepgewortelde percepties, misvattingen, twijfels, wantrouwen, angst (verlies van macht en legitimiteit) en overdrijving. Deze redenen worden aangehaald in de meeste openbare instellingen waar ambtenaren en verkozenen zich blijven verzetten tegen elke vorm van samenwerking met de burger (Adams, Ramsden, 2019, *Reflections on citizen participation in Europe’s cities*).

Hieronder vindt u een bloemlezing van deze “goede” redenen die overheden geven om toch maar niet met burgers te moeten samenwerken of om burgerparticipatie niet meer ruimte te geven.

– Burgerparticipatie? Pfff! Dat vertraagt alle processen en projecten

– Samenwerken met de inwoners? Dat is nutteloos want burgers zijn geen experts

– De burger begrijpt niets van de werking en de taken van een gemeente

– Burgers kunnen alleen maar klagen! Oplossingen voorstellen daarentegen...

– Burgers zijn niet geïnteresseerd in de acties van de gemeente of in het algemeen belang. Ze geven alleen om hun eigen kleine probleempjes

– Bij de burgers blijven de gesprekken altijd oppervlakkig en zonder diepgang

– Bij de burgers blijven de gesprekken altijd oppervlakkig en zonder diepgang !

– Burgerparticipatie kost veel te veel

– We hebben niet de menselijke en financiële middelen om met de inwoners aan de slag te gaan

– Samenwerken met de burgers is niet nodig! We werken al samen met ngo’s, vakbonden en consumentenverenigingen

Zoals u kunt zien, is er nog veel werk aan de winkel om deze talrijke en uiteenlopende “goede redenen” om niet aan burgerparticipatie te doen, te ontkrachten. En er zijn zeker overtuigde politici en gemotiveerde ambtenaren te vinden die zich willen inzetten voor programma’s, projecten of samenwerkingsprocessen met de burger. Maar toch moet worden erkend dat het aantal betrokkenen dat “helemaal niet overtuigd is” of “aarzelt”, aanzienlijk blijft. Wie oproept tot een grotere betrokkenheid van de inwoners, zal rekening moeten houden met deze hindernissen, ze identificeren om er beter op te kunnen anticiperen, er tegenin te gaan, ze te omzeilen of ontkrachten.

Bovendien weten we — ook uit ervaring — dat niet iedereen wil deelnemen aan transformatie, evolutie of een progressieve aanpak. Toch kan er al heel wat bereikt worden met een klein team van gemotiveerde en overtuigde personen. Het is dan gewoon nog een kwestie van resultaten; aantonen wat er nu precies getransformeerd werd en veranderd is. Kortom, “niet alleen aantonen dat het werkt, maar dat het ook nog eens geweldige dingen kan opleveren!” .

Om verder te gaan:
- download het gratis kaartspel om verder te gaan met Citizen participation? Hell no! (in het Engels), http://www.shop.strategicdesignscenarios.net/.
- download om hier verder in te gaan gratis het Witboek burgerparticipatie van 21 Solutions en vooral het hoofdstuk ‘de 5 misvattingen over participatie’ https://www.21solutions.eu/outils/comment-inclusive-les-citoyens-a-la-decision-publique-livre-blanc-de-la-participation-citoyenne/.

WAT IS EEN GOEDE SAMENWERKING?

Samenwerken is “een welomlijnde relatie waarbij twee of meerdere organisaties belang hebben om resultaten te boeken die ze alleen waarschijnlijk nooit zouden behalen“ (Winer et Ray, 1994, *Collaboration Handbook: Creating, Sustaining, and Enjoying the Journey*). Maar wat betekent het concept “goede samenwerking“ als het wordt toegepast op interacties tussen burgers en lokale overheden? **VILCO** wilde deze vraag onderzoeken en een gedetailleerd antwoord geven.

EEN DEFINITIE DIE SAMEN OPGESTELD WERD*

Na gezamenlijk te hebben nagedacht en overlegd, zijn de partners van **VILCO** het eens geworden over wat “goede samenwerking “nu precies voor hen inhoudt:

- Overheden en burgerinitiatieven **laten samenwerken**. Dit betekent niet dat overheden plaats moeten maken voor burgerinitiatieven; en het betekent ook niet dat burgerinitiatieven in dienst van de overheid werken;

- **Bijdragen aan verandering** in de vaardigheden (vermogen om samen te werken), de attitudes (trots, motivatie) en de werkwijzen van de mensen die samenwerken. Dit zal op zijn beurt dan weer bijdragen aan het behoud of de ontwikkeling van toekomstige samenwerkingsverbanden;

- De burgercollectieven laten nadenken over **de manier waarop zij de verschillende deelnemers betrekken**, over hun relaties met andere inwoners en hun visie op **het algemeen belang**;

- **De voorwaarden van de relatie tussen de deelnemers wijzigen.** Deze laatsten zullen zich dan op een andere manier gaan gedragen. Dit leidt uiteindelijk tot een collectieve herconfiguratie van het project. Het idee is dat het voor iedereen mogelijk wordt om bij te dragen volgens zijn of haar capaciteiten en expertise;

- **Streven naar meer veerkracht bij overheid en burger**, omdat het een beter antwoord biedt op complexe (milieu)vraagstukken; maar ook omdat de kans groter is dat de inspanningen worden volgehouden. Er kan aangepast worden aan eventuele politieke omwentelingen of **andere externe schokken.**

Nu moesten we enkel nog nagaan of de deelnemers aan de Living Labs akkoord gingen met deze definitie.

* Quadrant Conseil heeft deze co-constructie in goede banen geleid (zie bijlage: VILCO, ça a donné quoi?)

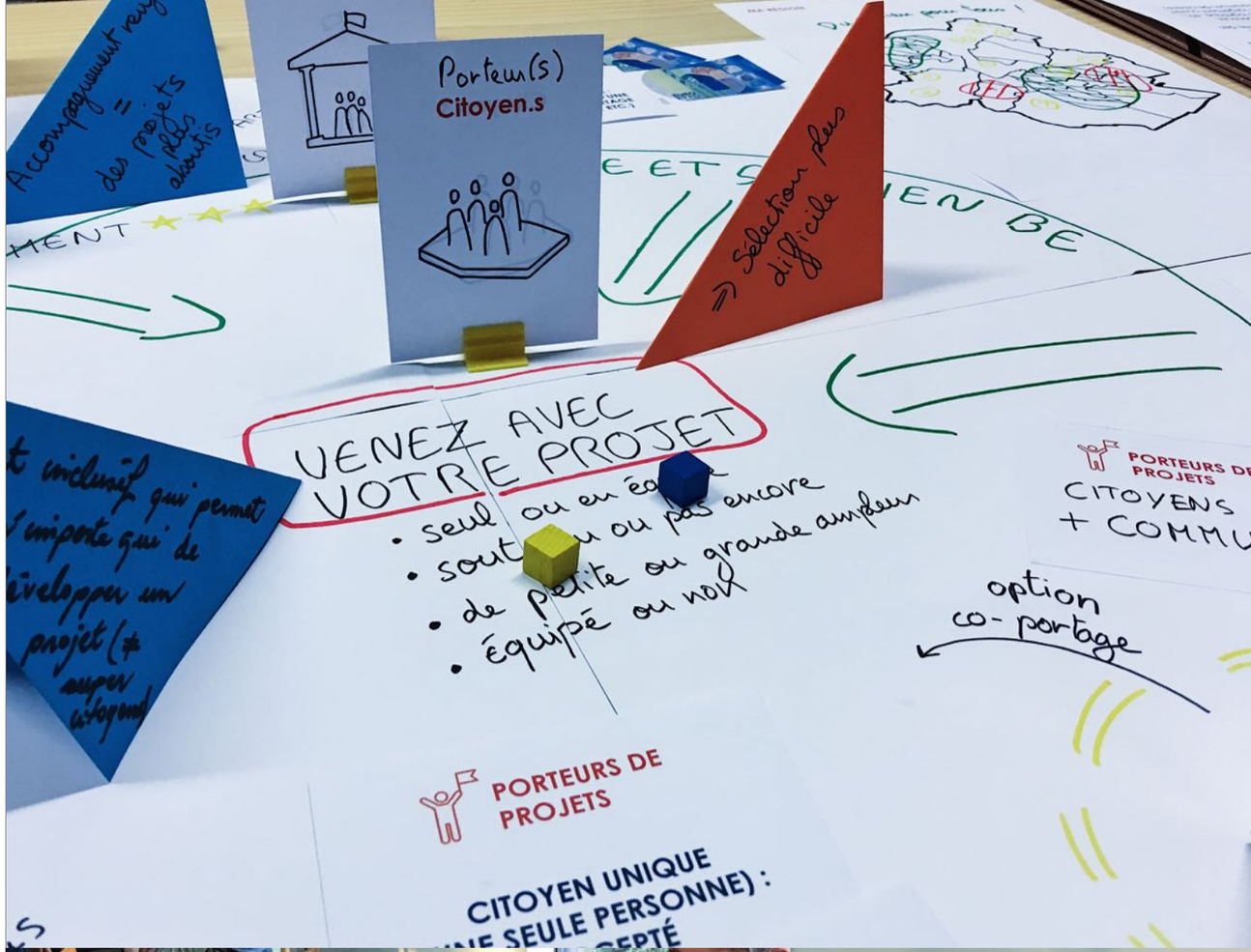

Experiment “grote burgerbudgetten“ bij Leefmilieu Brussel.

GOEDE SAMENWERKING, MOEIZAME SAMENWERKING.

Amélie Pierre, sociaal-antropologe en onderzoekster aan de Universiteit van Namen, heeft geprobeerd deze vraag te beantwoorden door interviews af te nemen volgens de groepsanalysemethode. Uit deze gesprekken met de onderzoekers van **VILCO** onthoudt Amélie vooral dat er contrasterende visies zijn op wat "goedesamenwerking" nu precies inhoudt: de ene visie is geïdealiseerd en de andere meer pragmatisch.

"Het volgens de onderzoekers veel moeite vraagt om samen te werken."

Tijdens de interviews was er een zekere overeenkomst merkbaar over wat samenwerking zou moeten zijn: uitwisseling, vertrouwen, gezamenlijke betrokkenheid, beschikbaar stellen van middelen naar ieders mogelijkheden met het oog op een gemeenschappelijk doel: de ecologische transitie.

Als het gaat om het definiëren van samenwerking zoals die is, en niet zoals die zou moeten zijn, wijzen de co-onderzoekers op de moeilijkheden die beide groepen hebben om de expertise van de andere te erkennen, en de andere als partner te beschouwen. In haar artikel "Collaboration vertueuse, collaboration laborieuse... Soyons pragmatique ! ", merkt Amélie ook op dat "het volgens de onderzoekers veel moeite vraagt om samen te werken ".

Uit de interviews die werden afgenomen op het einde van **VILCO**, blijkt dat de realiteit op het terrein veel complexer is om te vatten dan de theorie. Door rekening te houden met context tijdens het samenwerken, hebben de actoren echter de neiging om meer begrip te tonen en meer toegeeflijk te zijn voor hun partners. Veel co-onderzoekers benadrukken dat al te grote ambities vermeden moeten worden die door hun omvang "kleine veranderingen "kunnen bemoeilijken, of zelfs verpletteren. Het belang van processen wordt aldus benadrukt. Zo was men van mening dat de betrokkenheid van de gemeenten op een bijzonder genuanceerde manier moest worden geëvalueerd. Volgens sommigen moeten de huidige veranderingen – ook al zijn dit heel kleine veranderingen – worden gezien als onderdeel van een proces.

Bovendien veroorzaken deze veranderingen een sneeuwbaleffect dat een invloed kan hebben op andere overheden. Zo worden de omvang en de toepassingsgebieden van de samenwerking van tijd tot tijd op een procesmatige manier beschreven. Daarbij wordt meer ingezet op een versterkte samenwerking, en dit zowel op lokaal als gewestelijk vlak, en in grotere of kleinere mate.

De socio-antropologe vraagt ons in haar artikel om te komen tot "een andere visie, een minder ambitieuze, meer genuanceerde, concretere visie die meer rekening houdt met context. Niet omdat de eerste [geïdealiseerde, normatieve] visie de foute is en de tweede de juiste, maar wel omdat sommigen tijdens de interviews hebben aangedrongen op een radicale evaluatie, terwijl anderen vroegen om een meer genuanceerde en bemoedigende evaluatie die ruimte laat om na te denken, te onderhandelen, aan te passen en te verbeteren. De tweede aanpak lijkt dus beter geschikt om de manier van werken te verbeteren. "

VILCO-living labs ontmoetingsavond.

Bezoek achter de schermen van het gemeentehuis van Watermaal-Bosvoorde.

Sleutelfactoren voor een goede samenwerking, Etterbeek.

6 TIPS OM BETER SAMEN TE WERKEN

Drie jaar lang verzamelde **VILCO** informatie, waarnemingen, opmerkingen en vaststellingen via een vijftiental experimenten en een uitgebreide voorbereidende studie. Het veldwerk en de stand van zaken werd verrijkt door te lezen en een stap terug te zetten. Er werd hiervoor samengewerkt met externe deskundigen die van essentieel belang waren (evaluatie, expertengroep).

Thomas Delahais en Cherifa Oudghiri, van het bureau Quadrant Conseil (gespecialiseerd in impactanalyse van overheidsbeleid), hebben zich gebogen over de vraag: Wat heeft **VILCO** opgeleverd? Het was hun taak om na te gaan of onze oorspronkelijke hypotheses in drie jaar studie al dan niet zijn bevestigd .

Amélie Pierre, sociaal antropoloog en onderzoeker aan de UNamur, heeft ons geholpen bij de co-constructie van een “gemeenschappelijke en prospectieve visie op de samenwerkende stad van morgen“ en bij de uitwerking van een gemeenschappelijke definitie van het concept veerkracht . Ten slotte hebben we Bernard Petre, oprichter van Synergies et Actions, de opdracht gegeven om het proces van **VILCO** op een originele manier te bekijken, en om er de impliciete elementen uit naar voren te brengen. Het gaat dan vooral om de elementen die het onderzoek een richting geven zonder dat we ons ervan bewust zijn .

In dit hoofdstuk hebben we getracht deze massa aan kennis en lessen te verzamelen, en om te zetten in nuttig advies voor wie soortgelijke processen in zijn vakgebied wil invoeren.

“**VILCO** heeft de haalbaarheid aangetoond van een duurzame, minder asymmetrische samenwerking, en vergroot de mogelijkheid om uiteindelijk te komen tot meer veerkrachtige publieke en burgerlijke actie buiten het experimentele kader“ (Quadrant Conseil). Hoe kunnen we hiermee verdergaan? Een vraag stond voor ons centraal: wat moeten we onthouden van **VILCO**?

In zes tips geven we een overzicht van drie jaar werk!

In zes tips bieden we u de basis van de samenwerking tussen burgerinitiatieven en lokale besturen.

Deze 6 tips zijn:
- Een vertrouwensrelatie opbouwen.
- Concrete resultaten!
- Onze gebruikelijke houding en manieren van werken laten voor wat ze zijn!
- Zorgen voor goede omstandighedenom samen te werken
- Inclusie!
- Vraag om hulp!

Let op, deze tips hebben hun grenzen...
Er is geen kant-en-klaar recept dat blindelings gevolgd kan worden. Deze zes tips zijn er om u te inspireren. Ze schetsen een kader en zetten bakens uit. Maar bovenal moeten ze, voordat ze in uw samenwerkingsproces worden geïmplementeerd, worden aangepast aan de context, de betrokkenen en de realiteit op het terrein.

Neem de tijd om er samen mee aan de slag te gaan!

TIP N°1

EEN VERTROUWENSRELATIE OPBOUWEN

ELKAAR LEREN KENNEN

“Vertrouwen is essentieel in de zakenwereld “wordt wel eens gezegd. Sommige mensen hebben bepaalde principes om vertrouwen op te bouwen of te herstellen: verenig iedereen rond een gemeenschappelijke en gedeelde identiteit, betrek mensen bij beslissingen, respecteer verbintenissen, promoot transparantie, enz.
Veel tips komen uit het bedrijfsleven en kunnen worden aangepast om vertrouwen (of zelfs samenwerking) tot stand te brengen tussen overheidsinstanties en burgerinitiatieven.

IS VERTROUWEN ESSENTIEEL VOOR SAMENWERKING?

“Veel co-onderzoekers hebben benadrukt dat vertrouwen alleen niet volstaat om goed samen te werken. Ook erkenning is fundamenteel. Om samen te werken moet vertrouwen in de ander (het feit dat deze persoon meer is dan alleen maar geïnteresseerd) gepaard gaan met erkenning voor de ander (de andere beschouwen als iemand met vaardigheden)“ (Amélie Pierre).

Volgens Oviatt en McDougall, (2003, cités dans *La confiance dans tous ses états*, Éric Simon, dans Revue française de gestion, 2007), “leidt dit vertrouwen tot coöperatief gedrag (soms zelfs tussen concurrenten) en tot gemeenschappelijk leren.” Ze voegen toe dat “vertrouwen het mogelijk maakt om langdurige banden en een netwerk van relaties op te bouwen waarrond het ecosysteem flexibel en efficiënt functioneert.“

VERTROUWEN IS NIET VANZELFSPREKEND

Het terrein voor samenwerking is ongerept noch neutraal. Bovendien is het niet omdat je zegt dat vertrouwen essentieel is, dat het daarom ook automatisch ontstaat tussen twee entiteiten... Dit is des te meer van toepassing in deze tijden van toenemend wantrouwen in de politiek.

Burgers weten niet goed hoe een gemeente werkt, wat de wettelijke verplichtingen zijn, of de regels voor bestellingen en openbare aanbestedingen, het administratieve proces van hun aanvragen, enz. Veel burgers beschouwen het administratieve proces als traag en niet compatibel met de wens om dingen te doen. “Schepenen, gemeentebesturen en burgerbewegingen beleven tijd momenteel op een heel andere manier. Een deel van de beroering komt waarschijnlijk voort uit deze verschillende visies op tijd“ (Bernard Petre).

De gemeente van haar kant beschouwt burgers als ingezetenen die niet noodzakelijkerwijs geschikt zijn om deel te nemen aan openbare de aangelegenheden of besluitvorming. De burger wordt maar zelden gezien als een natuurlijke partner om mee samen te werken. De positionering is asymmetrisch; er is een bestuur dat leidinggeeft en beslist, en er zijn de burgers die stemmen maar verder niet worden betrokken bij de openbare aangelegenheden.

Ten slotte worden de soms veeleisende verzoeken van burgers beschouwd als agressief of vooringenomen, en kunnen ze bij de gemeente leiden tot een zekere terughoudendheid wanneer het aankomt op samenwerking. Onwetendheid en wantrouwen zijn dus wederzijds. Welwillendheid is daarentegen de grote afwezige. De twee werelden kennen elkaar niet of weinig. Ze kruisen elkaar, botsen soms, maar werken niet spontaan samen.

Experiment «grote burgerbudgetten» bij Leefmilieu Brussel.

DE TIJD NEMEN OM DE RELATIE OP TE BOUWEN

Lucia Aboutaoufik en Alessandra Kegeleirs (21 Solutions)

VILCO heeft in 3 jaar tijd voor elke lokale dynamiek een twintigtal bijeenkomsten georganiseerd. Hier is dus veel tijd naartoe gegaan. De eerste maanden van het project waren gewijd aan het opzetten van een context voor ontmoetingen tussen de actoren van de Living labs. Dankzij deze ontmoetingen hebben burgers, verkozenen en ambtenaren elkaar leren kennen. Deze menselijke dimensie stond centraal tijdens het hele project.

Aanvankelijk heeft iedereen zijn vooropgezette ideeën, zijn vooroordelen (zowel in het team, als bij de burgers, het bestuur of de verkozenen). Stap voor stap helpen deze ontmoetingen om de vooroordelen weg te nemen. Aan het einde van de eerste fase van **VILCO**, toen werd gevraagd wat iedereen had geleerd, merkten we op dat de mensen in de Living Labs elkaar op een andere manier percipieerden.

De aanvankelijke tegenstellingen — engagement is in wezen een waarde van burgers, de overheid wil de burger tegenwerken, we zijn zo verschillend dat dialoog niet mogelijk is — hebben geleidelijk aan plaats gemaakt voor meer openheid: de gemeente weet heel weinig van ons af maar is erg behulpzaam, er werken toch wel geëngageerde burgers bij de gemeente, het imago van de gemeente bij de burger is al bij al niet zo negatief, we kunnen met elkaar praten en – vooral – we kunnen elkaar begrijpen. Deze fase is de basis van de dialoog: de andere als een gelijke en mens zien (wie is de persoon achter de functie?) zal er uiteindelijk toe leiden dat we ook zijn kwaliteiten als partner gaan zien. We zien zijn vaardigheden, middelen, macht en manoeuvreerruimte. We bouwen een vertrouwensband op die zo noodzakelijk is voor samenwerking.

Vervolgens hielpen ontmoetingen rond projecten (experimenten) om deze relaties te verdiepen. Tegelijkertijd werd er ingespeeld op de nood aan concrete actie: iedereen wilde dat deze relaties concrete projecten konden dienen.

> **“Een raamwerk van vertrouwen opbouwen voor samenwerking.“**

ELKAAR LEREN KENNEN, DICHTER BIJ ELKAAR KOMEN

Zowel de “gekruiste bezoeken“ als de “bezoeken achter de schermen van het bestuur“ en de **VILCO**-workshops, lieten de verschillende betrokkenen kennis maken met de realiteit van de ander, zodat ze de beperkingen van de ander beter konden begrijpen. Tijdens ontmoetingen ontdekken we dat de doelstellingen toch niet zo ver uit elkaar liggen, en dat iedereen zijn steentje bijdraagt en de vele dossiers en projecten wil laten vooruitgaan.

Met dit in het achterhoofd heeft **VILCO** de “wijkontmoetingen“ hertekend om er aangenamere momenten van te maken. Er is op dat vlak nu een veel directer contact tussen verkozenen en burgers, en iedereen luistert beter naar elkaar.Daarnaast speelden de werktijden van **VILCO** een belangrijke rol bij het opbouwen van vertrouwen. Gastvrijheid en gezelligheid stond hierbij centraal – samen eten, een glas drinken, naar muziek luisteren, enz. Dit heeft het mogelijk gemaakt om een onderlinge verbondenheid te consolideren, de rollen en houdingen van elkeen te demystificeren en de betrokkenen samen te brengen: “Ik ben niet langer gewoon ‘schepen’, ik word Karim, een betrokken inwoner van Etterbeek“. “Ik ben niet langer ‘gewoon een burger’ van de wijk Aartshertogen, ik ben Dominique, inwoner van Watermaal-Bosvoorde en expert in digitale strategie.“

JEZELF OP GELIJKE VOET STELLEN TIJDENS DE SAMENWERKING

Zonder de functies en voorrechten van elkeen uit het oog te verliezen, is dit een punt dat meerdere keren naar voren kwam bij de evaluatie van **VILCO**. “De verschillende deelnemers waren zoveel mogelijk in gelijke mate betrokken (dezelfde spreektijd, dezelfde mogelijkheid om hun mening en ideeën te uiten, enz.), zonder concurrentie en zonder frontale tegenstand, en iedereen kon zijn legitiem standpunt over een bepaald onderwerp geven. Dit punt is essentieel omdat het de weg opent naar een vertrouwensrelatie tussen ambtenaren, verkozenen en burgers.“ (Quadrant Conseil).

Om deze meer symmetrische relatie tijdens een workshop tot stand te brengen, is het praktische verloop van een dergelijke workshop essentieel. Het gebruik van tools en spelletjes, om oude reflexen en frontale tegenstelling te vermijden, is bijzonder doeltreffend. Dit is de reden waarom **VILCO** een toolkit heeft ontwikkeld die gratis toegankelijk is. Soms is het essentieel om een beroep te doen op een derde partij die ervoor zorgt dat de debatten meer symmetrisch verlopen.

AAN CONCRETE PROJECTEN WERKEN EN SAMEN VOOR RESULTATEN ZORGEN

“Sommige co-onderzoekers benadrukten het belang van een rollenspel dat werd uitgevoerd in het kader van **VILCO**, en waarbij vertrouwen fundamenteel was. Volgens hen schiep deze situatie een precedent in de relatie en hielp dit bij het opbouwen van vertrouwen en bij de samenwerking.“ (Amélie Pierre).

De deelnemers moeten kunnen ‘vaststellen’ dat de wens om vooruit te komen effectief wordt omgezet in acties, projecten, concrete experimenten. Het opgebouwde vertrouwen kan afbrokkelen als er op sleutelmomenten niet tot actie wordt overgegaan wegens een gebrek aan engagement.

Tijdens **VILCO** waren er meerdere lastige momenten: bijvoorbeeld wanneer een van de actoren plotseling alleen de touwtjes in handen neemt, of wanneer de samenwerking wegkwijnt wanneer de zaken strategisch en/of politiek worden. Vertrouwen is een werkwoord, en tijdens de hele samenwerking door moet hier dus veel aandacht aan besteed worden.

Experimenten bepalen, Etterbeek.

TIP VILCO N°2

CONCRETE RESULTATEN!

COLLABORER POUR VOIR DES RÉSULTATS

Het is niet echt verwonderlijk, maar als de burger zich ergens mee bemoeit… wil hij iets concreets bereiken. Hij wil iets veranderen voor zichzelf, of voor de buurt!

Hetzelfde geldt ook voor lokale overheden die echt vooruitgang willen boeken met hun programma's en projecten. Laten we maar gewoon uitgaan van het principe dat iedereen zijn kwaliteit van leven wil verbeteren, op een fijne manier wil samenleven, en het beste wil voor zijn buurt. We willen allemaal concrete resultaten zien!

Een onderzoek uit 2017 dat werd uitgevoerd in Wallonië, (*Enquête sur la participation qu'a le citoyen/l'usager des villes et communes aujourd'hui*), heeft aangetoond dat één op de vier personen wil deelnemen aan het gemeenschapsleven. Dit is voor Brussel waarschijnlijk niet fundamenteel anders. Het potentieel en de energie is er alvast. De tijd is rijp voor nieuwe bestuursmodellen die een beroep doen op de energie en de creativiteit van de burger.

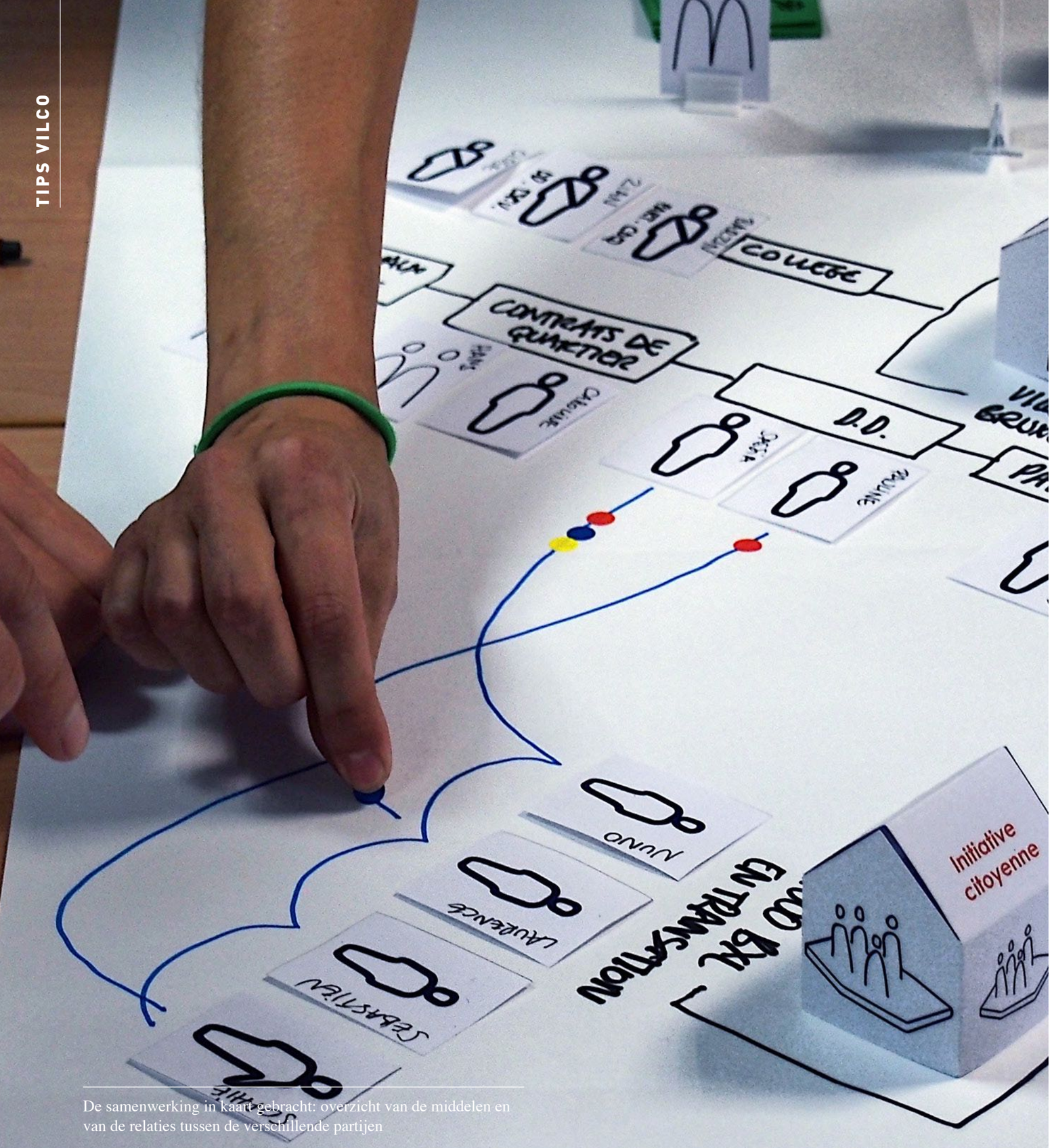

De samenwerking in kaart gebracht: overzicht van de middelen en van de relaties tussen de verschillende partijen

STAP VOOR STAP VOORUITGANG MAKEN

Als je vooruitgang wilt maken, mag je niet alles meteen willen! Samenwerking brengt aanzienlijke veranderingen voor lokale overheden en burgerinitiatieven met zich mee. Iedereen moet uit zijn of haar comfortzone raken. De indruk dat de dingen niet snel genoeg gaan of dat we ter plaatse blijven trappelen, is soms onvermijdelijk.

“Gezien de sterk geformaliseerde werking van de administratie mogen we er redelijkerwijze van uitgaan dat samenwerking maar stap voor stap tot stand zal komen. De intensiteit van de samenwerking zal sterk afhangen van de behoeften en de context. “
(Amélie Pierre).

“Veel co-onderzoekers benadrukken dat al te grote ambities vermeden moeten worden die door hun omvang “kleine veranderingen “kunnen bemoeilijken, of zelfs verpletteren. Het belang van processen wordt aldus benadrukt. Zo was men van mening dat de betrokkenheid van de gemeenten op een bijzonder genuanceerde manier moest worden geëvalueerd. Volgens sommigen moeten de huidige veranderingen – ook al zijn dit heel kleine veranderingen – worden gezien als onderdeel van een proces. Bovendien veroorzaken deze veranderingen een sneeuwbaleffect dat een invloed kan hebben op andere overheden. “
(Amélie Pierre).

TOT RESULTATEN KOMEN

Hoeveel plannen en projecten blijven niet onaangeroerd liggen en worden nooit concreet uitgevoerd? Samenwerking moet focussen op tastbare en zichtbare resultaten op het terrein.

“Hier veranderde alles voor de meeste deelnemers; er werden concrete resultaten geboekt, en dit toont aan hoe waardevol deze gezamenlijk aanpak wel is. Met **VILCO** hebben de deelnemers geëxperimenteerd met samenwerken, en hebben ze uiteindelijk al doende geleerd. Deze experimentele dimensie speelt een belangrijke rol: deelnemers hebben niets te verliezen door deel te nemen, ze kunnen zich eerlijk uitdrukken en ideeën uitproberen. Maar ze plukken ook de vruchten van hun inspanningen omdat ze de resultaten kunnen zien. “
(Quadrant Conseil).

De experimenten van **VILCO** hebben geleid tot enkele concrete en interessante pistes die uitgewerkt kunnen worden wanneer we burgers en overheden laten samenwerken: het in bruikleen geven van lokalen in openbare gebouwen (met een mogelijke institutionalisering van de dienst), het organiseren van een nieuwe markt in Watermaal-Bosvoorde, een gezamenlijke cartografie (initiatief/gemeente) in Etterbeek, administratieve vereenvoudiging van aanvragen voor projectoproepen (Leefmilieu Brussel), een “redesign “van de ontmoetingen met de burger (Brussel-Stad en Ukkel), enz.

Deze aanpak die focust op concrete resultaten was bij **VILCO** vooral mogelijk omdat er veel werd geëxperimenteerd. Mensen durven proberen, ideeën worden uitgetest, en er wordt actie ondernomen. Dit alles gebeurt op luchtige en niet-definitieve manier die toelaat om “out of the box “te denken zodat concepten of hypotheses gevalideerd of ontkracht kunnen worden. Deze experimentele aanpak, die de kern vormt van de “designmethode “, vinden we van nature terug bij initiatieven rond sociale en burgerlijke innovatie, maar veel minder bij overheidsdiensten. Omdat er altijd gestreefd werd naar concrete resultaten, is **VILCO** erin geslaagd de motivatie van burgers, ambtenaren en verkozenen te behouden.

TIP VILCO N°3

ONZE GEBRUIKELIJKE HOUDING EN MANIEREN VAN WERKEN LATEN VOOR WAT ZE ZIJN!

OM SAMEN TE WERKEN MOET JE DE FOCUS KUNNEN VERLEGGEN

De meeste co-onderzoekers van **VILCO** waren bereid om afstand te nemen van hun gebruikelijke houding en manieren van werken. Dankzij hen konden we aantonen dat het – om te komen tot een vruchtbare samenwerking – verstandig is om ruimte en tijd te creëren. Het gaat om momenten die het mogelijk maken om het gebruikelijke gedrag van eenieder te veranderen.

In de praktijk is het nog maar al te vaak zo dat administraties, verkozenen, en burgers vastgeroest zitten in hun eigen rol.

Verkozenen en ambtenaren zetten zich in voor het algemeen belang. Wij zijn de bestuurders en jullie zijn degenen die bestuurd worden. Wij zijn beschikbaar tijdens de kantooruren en behandelen uw aanvraag volgens de gebruikelijke procedure. Gelieve rekening te houden met een zekere vertraging bij het ontvangen van ons antwoord.

Burgercollectieven willen iets voor de gemeenschap creëren. Wij verwachten dat de overheid en de politici ons steunen en rekening houden met al onze legitieme verzoeken en verwachtingen. Luister naar ons – ook na de kantooruren – want wij spreken namens de burger. We verwachten een snelle reactie.

Het gaat hier misschien wel om een karikatuur, maar toch vinden we deze twee extreme houdingen wel degelijk in diverse gradaties terug bij de meeste “klassieke“ samenwerkingsvormen tussen burgercollectieven en de overheid.

“Volgens sommige co-onderzoekers moet men kunnen “loslaten“, en dat is niet gemakkelijk voor de overheid. (...) Burgers betrekken bij de beslissing betekent vaak dat de overheid haar eigen doelstellingen opzij moeten zetten. De vrees bestaat dat de burger een beslissing zal nemen in de richting van een specifiek gemeenschappelijk goed, dat van het project. (...) Bijkomende moeilijkheid is dat de burger vaak de neiging heeft om te denken dat de administratie ten dienste van de burger moet staan. De specifieke expertise van de administratie wordt soms pas erkend na een gesprek of een debat over ideeën” (Amélie Pierre).

Experiment Communikathon, Strategic Design Scenarios

Hoe kunnen we afstand nemen van onze gebruikelijke houdingen?

VILCO heeft aangetoond dat het mogelijk is om eenvoudige samenwerkingsverbanden op te zetten die de manier veranderen waarop we gewoonlijk met elkaar omgaan. Dit geeft vele voordelen; meer vertrouwen, wederzijds respect, creativiteit, ondernemerschap, en erkenning van elkaars expertise en motivatie.

ELKAAR ONTMOETEN OM SAMEN VOOROORDELEN TE OVERKOMEN

Het is moeilijk om houdingen te veranderen als iedereen krampachtig blijft vasthouden aan zijn of haar eigen idee. Om het standpunt van mensen te veranderen, is een ontmoeting tussen de verschillende betrokkenen nog altijd het ideale instrument. Zo kunnen mensen zich, al is het maar voor heel even, in de schoenen van de andere plaatsen. Het experiment waarbij een bezoek gebracht werd achter de schermen van het gemeentebestuur was in dit opzicht een groot succes. De **VILCO**-toolbibliotheek biedt ook een reeks tools om deze toenadering te bevorderen.

Door elkaar te ontmoeten en op een creatieve en oplossingsgerichte manier verbeteringen voor te stellen, krijgen mensen een positievere kijk op elkaar en is men oprecht dankbaar voor elkaars expertise en mogelijkheden.

ZICH 'BLOOTGEVEN', LOSLATEN... MET EEN AANTAL BAKENS

Het is overduidelijk dat de maskers afvallen wanneer mensen elkaar ontmoeten. En toch moet men zich ook bewust zijn van het feit dat het masker op een bepaald moment terug moet worden opgezet: of dat nu is in de gemeenteraad, of wanneer er gesproken wordt met andere leden van het burgerinitiatief. Dankzij deze bakens weet iedereen welk spel er gespeeld wordt, en worden er geen onrealistische verwachtingen gecreëerd die kunnen leiden tot teleurstelling en verlies van vertrouwen.

Tijdens de samenwerking is het daarom noodzakelijk om met elkaar te spreken, in alle eerlijkheid, oprechtheid en transparantie. We moeten elkaar, met andere woorden, zeggen waar het op staat. "Ik zal eerlijk met u zijn, ikzelf ben helemaal overtuigd van het project, maar het zal niet simpel worden om de gemeenteraad mee te krijgen. Ik kan u dus niets beloven, behalve dat ik alles zal doen wat ik kan om dit idee te verdedigen en ervoor te vechten."

Dit soort houding maakt het mogelijk om de oprechtheid van de ander te peilen, maar ook om voorbereid te zijn op eventuele mislukkingen. We vermijden dat er onrealistische beloftes gedaan worden. Zodra dit principe voor iedereen duidelijk is, kan iedereen zijn ideeën voorstellen, en is het woord van de ene niet meer waard dan het woord van de andere.

Atelier met meerdere living labs, oplossingen in co-creatie

Elke deelnemer kan zijn of haar gevoelens, indrukken, angsten, enz. delen met de groep. Om dit te bereiken is het zeker nodig dat er "losgelaten "wordt.

DURVEN EXPERIMENTEREN

VILCO werd sterk beïnvloed door een aanpak die focust op "design ": alvorens een idee concreet wordt gemaakt, is er altijd eerst een fase waar geëxperimenteerd wordt met het idee. Deze fase kan verschillende vormen aannemen met zeer verschillende niveaus van materialisatie en prototyping. Iedereen aanvaardt dat de test niet noodzakelijkerwijs sluitend is en dat het "prototype" kan worden losgelaten. Men geeft zichzelf het recht om te innoveren, en om nieuwe manieren van werken uit te testen, ook al lijken deze soms "out of the ordinary" of "out of the box".

Deze manier van werken wordt door iedereen geaccepteerd en vereist van sommigen dat ze hun normale manier van werken omgooien. De samenwerking verloopt gemakkelijker omdat er minder stress is. De zaken zijn immers niet langer onomkeerbaar en definitief: "We denken samen na en stellen onze diversiteit ten dienste van ons gemeenschappelijk project, maar het resultaat van onze samenwerking hoeft niet noodzakelijkerwijs een statutaire en definitieve verwezenlijking te zijn. We geven elkaar het recht om vergissingen te maken... ".

Tijdens deze testfase moet ook het precaire, tijdelijke of uitzonderlijke karakter van een beslissing, een regeling, een manier van werken, aanvaard worden. Dit alles vraagt een enorme hoeveelheid wederzijdse goodwill van de verschillende partners. "We weten niet of het zal lukken, dus laten we het gewoon doen en zien wat er gebeurt".

TIP VILCO N°4

ZORGEN VOOR GOEDE OMSTANDIGHEDENOM SAMEN TE WERKEN

EEN SAMENWERKING, DAAR DRAAG JE ZORG VOOR

Om vertrouwen op te bouwen en om de houdingen te veranderen, is de sfeer waarin de interacties plaatsvinden van groter belang dan men zou denken. De uitdagingen zijn zeker heel groot, maar de omstandigheden waarin de gesprekken plaatsvinden zijn verre van bijkomstig.
VILCO heeft daarom bijzondere aandacht besteed aan gezelligheid en gemoedelijkheid op de momenten dat er werd samengewerkt (aangepaste lokalen, hapjes en drankjes, muziek, informele gesprekken). Er werden passende activiteiten voorzien (ontwikkeling van **VILCO**-tools) en rekening gehouden met de beschikbaarheid van de co-onderzoekers om aldus te komen tot maximale vooruitgang.

“Dit is het derde element dat het succes van **VILCO** verklaart: op een leuke manier kunnen samenwerken, in een prettige omgeving, buiten het institutionele kader en zonder restrictief administratief formalisme. Door aandacht te besteden aan de omstandigheden waarin wordt samengewerkt, is het team er dus in geslaagd om een derde incentive te vinden: naast de utilitaire motieven en de voldoening die de concrete resultaten ons geven, is het ook gewoon heel prettig om samen te komen en samen te werken. En dit ondanks de last (bestede tijd, mentale belasting…) die **VILCO** met name voor de burgers met zich meebrengt“ (Quadrant Conseil).

LATEN WE EFFICIËNT WERKEN!

De gestage voortgang van het werk voedt zowel het vertrouwen in elkaar, als de motivatie om te blijven investeren in samenwerking. De partners moeten het gevoel hebben dat er vooruitgang wordt geboekt, dat er resultaten worden bereikt en dat elke vergadering – en de daarmee gepaard gaande investering op het vlak van tijd en moeite – wel degelijk vruchten afwerpt.
Een effectieve samenwerking hangt in de eerste plaats af van het naleven van een aantal zeer klassieke principes van project- of change management. Dit lijkt allemaal wel evident, maar wordt vaak vergeten in het heetst van de strijd.

HET EEUWIGE PROBLEEM VAN DE AGENDA'S

De planning en de uurroosters zijn verre van een detail. Integendeel, ze zijn de sleutel tot samenwerking. Net als co-creatie moeten mensen elkaar kunnen ontmoeten als ze willen samenwerken. Een van de uitdagingen van **VILCO** is het vinden van momenten waarop iedereen zich vrij kan maken. Maar wanneer moeten ontmoetingen georganiseerd worden als elke deelnemer beschikbaar is op een ander moment?

In de gemeenten werken ze tijdens de "kantooruren", van maandag tot vrijdag en van 8.30 tot 16.30 uur. De activiteiten van de burgers (professioneel of huishoudelijk) nemen ook tijd in beslag, waardoor zij enkel in hun vrije tijd beschikbaar zijn (dus eerder 's avonds of in het weekend). Politici, daarentegen, werken zowel overdag als 's avonds, en meestal zeven dagen per week. Nadeel is dan weer dat zij vaak een erg drukke agenda hebben.

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat de partners in de best mogelijke omstandigheden aan de vergaderingen deelnemen? Kunnen we rekening houden met elkaars planning en een aanvaardbare *modus vivendi* vinden?

We moeten trachten om elkaar halfweg te vinden, of de vergaderingen afwisselend overdag of 's avonds organiseren. Overheden kunnen dan weer ambtenaren inschakelen die met een flexibel uurrooster mogen werken.

VILCO heeft verschillende formules getest... maar de perfecte oplossing werd niet gevonden.

Maar hoe slagen we erin om de agenda's telkens weer met elkaar te verzoenen? Hoe kunnen we dit mogelijk maken in een maatschappij waar we steeds meer burgerparticipatie willen? Verschillende opties, waaraan tijdens **VILCO** geen aandacht werd besteed, verdienen het om nader onderzocht te worden.

Misschien kunnen de arbeidsovereenkomsten van de gemeenteambtenaren aangepast worden, zodat er flexibele uurroosters mogelijk zijn voor avond- en weekendwerk. Dit zou eventueel kunnen voor de diensten die zich specifiek inzetten voor participatie, maar ook voor de andere diensten die een rol spelen in de samenwerking: stadsplanning, budget, openbare werken, groendienst, enz.

Aan de kant van de burgers werd ook politiek verlof genoemd, waarmee werknemers dan om politieke redenen verlof kunnen nemen. Andere mogelijke pistes: rekening houden met vrijwilligerswerk bij de berekening van het pensioen, toestemming van de werkgever krijgen om verlof te nemen voor vrijwilligerswerk (zoals in Frankrijk), verplichte burgertijd, enz.

DE TIJD OM SAMEN TE WERKEN, VERANDEREN VAN OMGEVING

Lucia Aboutaoufik en Alessandra Kegeleirs (21 Solutions)

Deze vraag lijkt misschien triviaal, maar is cruciaal voor de samenwerking. Dit betekent dat de samenwerking mogelijk wordt gemaakt, en dat burgerparticipatie gestimuleerd wordt. Omdat het bijvoorbeeld mogelijk wordt om maatschappelijk engagement te combineren met professionele/sociale activiteiten of met een gezinsleven. Bovendien, doordat de agenda niet van bovenaf opgelegd wordt, was er geen sprake van een machtsrelatie.

VILCO werkte op de volgende manier: de planning werd samen opgemaakt (via online tools), er werd gevraagd wat de voorkeuren waren, en er werden compromissen voorgesteld (zoals vergaderingen van 16u tot 19u die voor niemand echt ideaal zijn). Mensen kunnen in ieder geval hun agenda regelen als ze goed op voorhand weten wanneer er een vergadering plaatsvindt. En als er daarbovenop ook nog een aantrekkelijke dagorde is, dan is het helemaal een succes!

Groepsspel. Prioritering van de sleutelfactoren voor een goede samenwerking

GOUDEN RAAD OM EFFICIËNT MET ELKAAR TE VERGADEREN

Sandrino Holvoet (Stichting voor Toekomstige Generaties)

De doelstellingen en de grenzen van de samenwerking, de ontmoeting, enz. duidelijk afbakenen.

"Aan het einde van het project of aan het einde van de vergadering zullen we blij zijn als... "is de belangrijkste vraag die zeer regelmatig gesteld moet worden. Vóór het begin van de samenwerking, maar ook aan het begin van elke vergadering.

Ambities hebben die uitvoerbaar zijn met de beschikbare middelen, en duidelijke tussentijdse doelstellingen vastleggen.

Stap voor stap progressie maken!

Met weinig middelen experimenteren zodat de ideeën in verschillende fasen uitgetest kunnen worden.

Voorbereiden van vergaderingen: opstellen van een dagorde, vinden van de juiste methodologieën om de doelstellingen te bereiken, het definiëren en toewijzen van rollen.

Innovatieve aanpak gebruiken: een plenaire discussie tijdens een vergadering is zelden de meest effectieve methode.

Op het einde van de vergadering de balans opmaken van wat er werd bereikt en op welke vragen nog een antwoord moet gevonden worden. Op basis van deze evaluatie moeten de doelstellingen en methoden voor de volgende bijeenkomsten bepaald worden...

Evenementen, vergaderingen, experimenten opvolgen.

Regelmatig communiceren over de vooruitgang naar een groter publiek (andere burgers, gemeentelijke diensten, schepenen, ...).

Telkens opnieuw aandacht besteden aan het "rekruteren "van nieuwe burgers.

De methodologieën aanpassen aan het publiek, aan de deelnemers, aan de doelstellingen. Geen kant-en-klare formule gebruiken!

TIP VILCO N°5

INCLUSIE!

SAMENWERKING TUSSEN DE HAPPY FEW?

Zoals elk project heeft ook het **VILCO** zijn sterke en zwakke punten.
Zo waren de burgercollectieven waarmee we samenwerkten al zeer actief, en hadden ze een zekere ervaring en expertise (aangezien het onder andere de bedoeling was om bestaande samenwerking te analyseren). De deelnemende burgers waren dan ook echt gemotiveerd om samen te werken met de overheden.
Geen enkele van de 4 lokale dynamieken van **VILCO** (Brussel-Stad, Etterbeek, Ukkel en Watermaal-Bosvoorde) is er echter in geslaagd om burgers te bereiken die behoren tot meer kwetsbare bevolkingsgroepen.

"... (de) groep van co-onderzoekers wordt gezien als een soort vriendenclubje. Veel co-onderzoekers staan erg kritisch tegenover deze feitelijke uitsluiting van bepaalde bevolkingsgroepen. Dit gaat in tegen de morele opvatting die een groot deel van hen met elkaar deelt: sociale gelijkheid, deelname van iedereen aan het lokale bestuur " (Amélie Pierre).

VILCO focuste zich in eerste instantie vooral op een minder asymmetrische aanpak, en op de concrete resultaten die daaruit zouden kunnen voortvloeien. Een verhoogde inclusie zou dan voor een volgende fase zijn... en dat terwijl we hier al van in het begin op hadden moeten inzetten.

Opgemerkt moet worden dat het probleem anders is voor lokale burgercollectieven dan voor gemeenten. Vaak zien burgercollectieven het verruimen van hun basis gewoonweg als het mobiliseren van medeburgers die zich dan op hun beurt inzetten voor de doelen van het collectief. Er wordt maar zelden naar gestreefd om zoveel mogelijk verschillende standpunten in het collectief te integreren... Deze vorm van diversiteit brengt uiteraard een aantal moeilijkheden met zich mee op het vlak van beheer, organisatie en consensusvorming. Maar tegelijk verhoogt men hiermee ook de geloofwaardigheid en de representativiteit van het collectief in de wijk.

Immersiesessie, Etterbeek

WE MOETEN AF VAN "SOORT ZOEKT SOORT "!

De sociaal-antropologe Amélie Pierre heeft het in haar rapport over de spanning tussen de wil van de co-onderzoekers van **VILCO** om het algemeen belang te dienen, en de vaststelling dat er een gebrek is aan diversiteit in de Living Labs.

Hoewel iedereen zich wil inzetten voor het algemeen belang, kan men door het gebrek aan diversiteit bij de deelnemers niet garanderen het algemeen belang ook effectief centraal staat. Immers, niet alle bevolkingsgroepen nemen deel, dus een heleboel mensen kan zijn mening niet geven (personen met verminderde mobiliteit, allochtonen, daklozen, migranten, enz.)

Inclusie is dus van cruciaal belang, vooral als het gaat om het legitimeren van bepaalde processen zoals participatieve budgetten, buurtvergaderingen of andere overlegruimtes die door de overheid worden ondersteund. Maar dit is ook het geval voor meer informele ruimtes. Wij zijn van mening dat het van essentieel belang is om hierover te spreken en manieren te vinden om de vertegenwoordiging van de burgers te vergroten. Zo kunnen we werken aan meer inclusie. Deze kwesties moeten ook besproken worden vóór er een initiatief tot samenwerking wordt opgestart.

DE COLLECTIEVEN,

moeten bij hun vergaderingen en geleverde inspanningen meer inzetten op participatie!

Om te beginnen moet er meer variatie zijn in het contact met andere bewoners (andere manieren van vergaderen, andere locaties, andere tijdstippen). Maar er moet ook aanvaard worden dat iedere persoon zich naar best vermogen inzet. Een persoon kan maar deelnemen in functie van zijn of haar mogelijkheden en talenten: sommigen kunnen zich een uur per week inzetten, anderen een uur per maand. Sommigen kunnen goed tekenen. Nog anderen zijn dan weer heel handig of hebben een goed pen.

We mogen ook niet aarzelen om onze ideeën voor te leggen aan een nog groter burgerpanel. En daarbij mogen we niet vergeten om dit panel de kans te geven om zelf voorstellen te doen! Ook hier moet op verschillende manieren gecommuniceerd worden om een verscheidenheid aan doelgroepen te bereiken. We moeten trachten om met zoveel mogelijk verschillende meningen in contact te komen.

Kortom, participatie moet echt deel uitmaken van de participatie. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren door te gaan spreken met de bewoners van de wijk (buiten het collectief) om zo de projecten van het collectief aan hen voor te leggen, en te zorgen voor een minimum aan steun of ten minste een algemene goedkeuring.

GEMEENTEN,

kunnen inclusie bevorderen door op lokaal niveau te werken, door verschillende overheidsdiensten te betrekken, door thema's te variëren en op verschillende manier te communiceren

Naast het helpen van de burgercollectieven bij het toepassen van bovenstaande adviezen, moet de gemeente ervoor zorgen dat ze niet uitsluitend samenwerkt met de meest "professionele" groepen die haar spontaan benaderen. Het is ook nodig om samen te werken met burgers die minder geneigd zijn om zich te organiseren en een project uit te voeren. Dit betekent bijvoorbeeld dat er wordt samengewerkt met structuren die actief zijn in buurten met een meer kwetsbare bevolking. Er moet wel op worden toegezien dat de participatie niet terugvalt op de vaste leden van deze structuren... Het vaste personeel is er om "te helpen..." , en niet om "het werk te doen in plaats van...".

Laat de diensten van de administratie die ervaring hebben met bepaalde doelgroepen samenwerken: OCMW's, Onderwijs, Sport en Cultuur, Jeugd, lokale vzw's, enz.

Communicatiemiddelen, debatten, denkprocessen en creativiteit moeten aangepast worden aan het publiek dat men will betrekken. Te vaak moesten we horen; "We hebben een pamflet uitgedeeld, maar niemand uit deze buurt heeft het gelezen. We hebben het dus maar zonder hen gedaan. "

Afhankelijk van het onderwerp dat behandeld wordt, kan het publiek dat wordt uitgesloten sterk variëren. Als inclusie belangrijk is, dan is het misschien beter om te werken rond onderwerpen die veel mensen aanspreken... In plaats van steeds te werken rond het eigen favoriete onderwerp...

Bovenstaande voorbeelden zijn geen wondermiddelen voor meer inclusie bij samenwerking tussen burgers en gemeentes. Maar ze bewijzen wel dat iedereen zijn steentje kan bijdragen om tot meer inclusie te komen.

Een paar ideeën voor een grotere diversiteit

FRAGMENTEN UIT SAMENWERKING VOOR IEDEREEN? BURGERVERTEGENWOORDIGING IN SAMENWERKINGSPROCESSEN

Lucia Aboutaoufik, Carol Clara, Alessandra Kegeleirs (21 Solutions). Zie bijlage voor het volledige artikel.

Het betrekken van zoveel mogelijk mensen bij samenwerkingsprocessen blijft een uitdaging. Binnen **VILCO** heeft een beperkt aantal burgerinitiatieven meegewerkt aan het actieonderzoek. En van deze al initiatieven zijn er maar een paar leden die zich hier echt proactief en rechtstreeks voor hebben ingezet.

Men kan zich eigenlijk de vraag stellen waarom men de samenwerking van de overheid met een zo beperkte groep burgers zou moeten aanmoedigen? Zijn zij een representatieve staal van de maatschappij? Moeten zij eigenlijk wel representatief zijn? Hoe legitiem is de besluitvorming? En wat met de rest? Wat met de burgers die niet deelnemen, hoe kunnen we hen betrekken?

Zoals we heel goed weten, nemen sommige mensen minder gemakkelijk deel aan participatieve processen. Ze hebben geen tijd of interesse. Of ze weten niet dat het bestaat. Of ze denken dat hun mening niet belangrijk genoeg is. Overheden vrezen dan weer dat deze processen te veel tijd en werk zullen opslorpen. Daarnaast is er ook nog de bezorgdheid dat deze plaatsen voor dialoog, overleg, co-creatie of medebeslissing niet altijd representatief zijn voor de buurt in kwestie.

Het lijkt ons dan ook erg belangrijk om goed na te denken over inclusie.

GEVARIEERDE ACTIVITEITEN

Christophe Gouache (Strategic Design Scenarios)

Het is veelbelovend om zien dat evenementen die werken rond meerdere thema's en verschillende zaken combineren (zoals debatten, tentoonstellingen, werkmomenten, momenten met muziek, eten, film/documentaire) wel degelijk een breder publiek aantrekken dan een eenvoudige werkvergadering rond een tafel. Bovendien zijn ook de momenten waarop wordt samengewerkt essentieel, omdat niet alle doelgroepen op hetzelfde tijdstip (lunchtijd, avond, zaterdag, zondag, enz.) beschikbaar zijn. Het is dus belangrijk om ook op dat vlak zoveel mogelijk te variëren. Tot slot kan het aanbieden van kinderopvang bijvoorbeeld jonge ouders in staat stellen om aan deze bijeenkomsten deel te nemen.

DEELNEMEN, DAAR KRUIPT TIJD IN! HOE KUNNEN WE DAT ENGAGEMENT ECHT NAAR WAARDE SCHATTEN?

Lucia Aboutaoufik, Carol Clara, Alessandra Kegeleirs (21 Solutions)

Burgers die samenwerken, geven veel. Ze moeten zich verplaatsen, ze betalen voor kinderopvang, enz. Het kan duur zijn om een vergadering, workshop of evenement van dit type bij te wonen.

VILCO heeft bij de start van het project een algemeen budget gereserveerd om de uitgaven van de deelnemers terug te betalen. Dit budget wordt verdeeld onder de deelnemers, en heeft een dubbel doel :

Het eerste doel is het elimineren van zoveel mogelijk obstakels die in de weg staan van samenwerking en een gelijke deelname van iedereen aan de activiteiten mogelijk te maken, met name door het terugbetalen van eventuele uitgaven (babysitter, ticket voor het openbaar vervoer,...).

Het tweede doel is eerder symbolisch, en wil de tijd en expertise belonen die ter beschikking wordt gesteld aan het project. De bedragen zijn overeenkomstig de regelgeving inzake vrijwilligersactiviteiten vastgesteld op 34 € per dag, per persoon.

In de praktijk wilden sommige burgers dit geld niet aanvaarden en gaven ze het op eigen initiatief terug. Of ze verkozen een vergoeding in natura (een maaltijd, opleiding, enz.). Deze manier van werken werd echter zeer op prijs gesteld en is een goede manier om de participatie te verruimen naar andere doelgroepen, indien burgers meermaals gevraagd wordt om deel te nemen.

Op dat vlak kan het project CitizenDev ons misschien een aantal interessante lessen leren. De initiatiefnemers van dit project kwamen tot het besef dat het zeer delicaat was om initiatieven op te zetten waarvoor vrijwilligers zich op dezelfde manier moesten inzetten als professionele medewerkers.
Bovendien heeft onze samenleving niet echt de neiging om het engagement van de burger naar waarde te schatten: deze laatste verdient geen financiële vergoeding (betaling), en geen erkenning (felicitaties). Deze twee soorten motivaties (individuele en altruïstische belangen) worden als onverenigbaar beschouwd. Maar [...] inwoners zetten zich niet alleen in om hun wijk of gemeenschap te verbeteren, maar ook om een ervaring op te doen om hun cv aan te vullen, om hun sociale netwerk te versterken, om hun artistieke vaardigheden te verbeteren, om een baan te vinden... Deze combinatie van motivaties maakt het ongetwijfeld mogelijk om het engagement in de loop van de tijd te behouden en zelfs te versterken.

Het is noodzakelijk om het geleverde werk te waarderen, om de toegevoegde waarde van deze burgers voor hun buurt te erkennen. Deze erkenning kan verschillende vormen aannemen, en een vergoeding behoort zeker tot de mogelijkheden. Het belang van een financiële beloning minimaliseren, zou kunnen betekenen dat engagement alleen mogelijk is voor een bepaalde midden- of bevoorrechte klasse die het zich kan veroorloven om tijd en energie te investeren zonder daar iets voor terug te verwachten. Toch is het belangrijk om te benadrukken dat, hoewel het terugbetalen van kosten een vorm van erkenning is en het de deelname van sommige mensen kan vergemakkelijken, geld niet de enige drijfveer is van de deelnemers: “Mensen moeten een droom hebben; ze moeten geloven in het project. Ze komen echt niet terug voor het geld, het gaat erom dat ze hun dromen kunnen realiseren! “(Living lab in de Brabantwijk)

Sleutelfactoren voor een ‘goede samenwerking’, Leefmilieu Brussel

BURGERADVIESRADEN: MET VRIJWILLIGERS, MAAR OOK MET MENSEN DIE UITGELOOT WORDEN

Alessandra Kegeleirs (21 Solutions)

Om zoveel mogelijk burgers te betrekken, hebben we bij het samenstellen van de Buurtadviesraden in Etterbeek gestreefd naar zoveel mogelijk diversiteit. Er werd een beroep gedaan op vrijwilligers, maar een deel van de mensen werd ook uitgeloot. Dit werd gedaan om zoveel mogelijk burgers uit de gemeente of buurt te betrekken.Daarnaast is het ook essentieel om de burgers al vanaf de bezinningsfase bij het proces te betrekken. Zo zorgen we ervoor dat mensen echt willen deelnemen, en dat er een gemeenschappelijk doel is. Maar dit maakt het ook mogelijk om eventuele obstakels te identificeren en te omzeilen! We moeten de tijd nemen om samen te werken, maar ook de tijd nemen om de mensen te ontmoeten die niet zullen deelnemen. Dat zal het proces alleen maar ten goede komen.

STUDIEREIS: EEN TERUGBLIK OP HET PARTICIPATIEF BUDGET VAN DE STAD PARIJS STEMRECHT VOOR IEDEREEN !

Carol Clara et Lucia Aboutaoufik (21 Solutions)

Eén van de uitdagingen van participatieven budgetten is diversiteit en representativiteit, en dit voor zowel de mensen die aan het project werken, als de mensen die erover stemmen.

Voor het participatief budget van de stad Parijs werden verschillende maatregelen genomen om zoveel mogelijk mensen te mobiliseren en de tools te geven om aan dit proces deel te nemen. Er werd gecommuniceerd via verschillende kanalen (gemeenten, digitale en papieren media, lokale verenigingen, reclamecampagnes in de openbare ruimte en op de radio, ...); er werd zichtbaarheid gegeven aan wat er al gerealiseerd werd; er werd promotie gemaakt; de openbare ruimte werd gebruikt om te mobiliseren en samen te komen (stewards, informatiepunten); er werd ruimte gelaten voor overleg in buurtcomités en vergaderingen. Ook de medewerking van verschillende ‘steunpunten’ is bijzonder interessant: het gaat om lokale verenigingen die het proces en de administratieve procedures uitleggen aan andere verenigingen en burgers, die op hun beurt dan nieuwe steunpunten worden. Dit watervalsysteem maakt het mogelijk om een steeds groter netwerk te krijgen, en om mensen te mobiliseren die soms minder makkelijk bereikbaar zijn.

Naast de energie die werd gestoken in het mobiliseren van zoveel mogelijk mensen, was het vooral de manier van stemmen die aangaf hoe belangrijk inclusie wel was voor dit project.

Daklozen en mensen zonder papieren zijn een publiek dat heel moeilijk bereikt kan worden. Maar hoe kunnen we een stad en haar infrastructuren veranderen zonder deze mensen, op wie de veranderingen een heel grote invloed zullen hebben, te betrekken bij het proces? De mensen die stemden voor het participatief budget moesten zich daarom op het grondgebied van Parijs bevinden, maar het was niet verplicht om over geldige papieren of een vaste woonplaats te beschikken. Straathoekwerkers, lokale verenigingen en informatiepunten waren op de hoogte van deze werkwijze, zodat ze dit kwetsbare publiek konden inlichten en aanmoedigen om deel te nemen.

TIP VILCO N°6

VRAAG OM HULP!

JE DURVEN LATEN HELPEN

Een van de belangrijkste lessen van **VILCO** is de centrale en primordiale rol van de “vertrouwde derde partij “.
Deze partij combineert twee fundamentele rollen die belangrijk zijn om een harmonieuze samenwerking te ontwikkelen:

- Een rol van animator/facilitator die focust op billijkheid; ervoor zorgen dat de gesprekken op een gemoedelijke manier verlopen, dat iedereen evenveel aan het woord komt, dat er een zekere neutraliteit en arbitrage (in de sportieve betekenis van het woord) is. Deze rol vereist een grote emotionele intelligentie en veel interpersoonlijke vaardigheden.

- Een rol ter ondersteuning van de methodologie; uitwerken en voorstellen van werkmethoden, interactieve technieken, specifieke instrumenten, enz. om de gestelde doelen te bereiken (aandacht voor creativiteit, ontdekkingsbijeenkomsten, gezamenlijke diagnose, gesprekken, enz.) Deze rol vereist met name technische kennis.

Bepalen van de experimenten, Etterbeek.

De tussenkomst van de derde partij leek essentieel voor alle partners van **VILCO** om te komen tot een echte vertrouwensrelatie. “Dit is echt essentieel voor **VILCO**: de samenwerking is mogelijk omdat er een beroep wordt gedaan op competente derde partijen die iedereen vertrouwt. Het ging hier om de leden van het team van **VILCO**, met name Strategic Design Scenarios en 21 Solutions. Zij zijn degenen die garanderen dat de experimenten niet in het voordeel uitdraaien van deze of gene partij. Zij zijn ook degenen die ervoor zorgen dat het werk in goede omstandigheden kon gebeuren. Twee elementen die bijdragen aan het vertrouwen in het proces “ (Quadrant Conseil). In deze fase van het project konden de lokale deelnemers aan het project zich niet voorstellen dat ze het zonder hadden moeten doen.

WAAROM WERD ER GEWERKT MET EEN DERDE PARTIJ?

De derde partij streeft een zekere neutraliteit tijdens de gesprekken na. Het is echter noodzakelijk om te verduidelijken wat er nu precies als neutraal wordt gepercipieerd. Het gaat hier niet echt om een onafhankelijk persoon, voor wie het hoegenaamd niet uitmaakt hoe de gesprekken nu precies verlopen (niemand is ooit écht onafhankelijk). Deze rol staat voornamelijk in het teken van de groep, en het doel is om de groep te laten evolueren. Er wordt een klimaat van vertrouwen gecreëerd en er wordt voor gezorgd dat iedereen oprecht gerespecteerd wordt. De derde speler zal op geen enkele manier partij kiezen voor de ene of de andere, maar zal de deelnemers helpen om hun behoeften en percepties te herformuleren zodat iedereen ze beter kan begrijpen. De derde partij is natuurlijk ook een persoon met een eigen achtergrond en bagage. Dit kan helpen om de standpunten te verruimen en een beetje meer afstand te nemen van de processen. Dit kan echt verrijkend zijn.

De derde partij zorgt ook voor een veilig kader waar uitwisselen en leren mogelijk is. In het kader van **VILCO** betekende dit dat de leden van de Living Labs de mogelijkheid kregen om elkaar te ontmoeten. Er werden meetings vastgelegd, en er werd tijd vrijgemaakt om aan deze meetings deel te nemen. “**VILCO** heeft – buiten het institutionele kader – een plek gecreëerd waar iedereen zich kan uitdrukken, zonder dat er sprake is van concurrentie en zonder frontale tegenstand. Het is een “side-by-side“ ruimte in plaats van “face-to-face“. Dit is belangrijk voor de burgercollectieven, maar ook voor de ambtenaren en verkozenen, en maakt het mogelijk om verschillende ideeën naar voren te brengen en in aanmerking te nemen. Het is ook een aangename ruimte waar iedereen graag deel van uitmaakt. De deelnemers willen zich hier graag bij aansluiten omdat ze vertrouwen hebben, of, beter gezegd, omdat ze erin vertrouwen dat het team gelijke voorwaarden voor iedereen zal garanderen, en ervoor zal zorgen dat het project niet politiek gerecupereerd zal worden, bijvoorbeeld “(Quadrant Conseil).

WAT HEBBEN WE GELEERD VAN VILCO

VILCO maakt het mogelijk om te komen tot bepaalde voorwaarden die positief bijdragen tot een dergelijk kader, al dan niet met steun van een derde partij:

Op het vlak van rollen en gedrag:
– Een (of meer) persoon (personen) om ervoor te zorgen dat de deelnemers gelijke kansen hebben om hun ideeën en opinie te uiten (ongeacht hun rol of status).
– Stimulering van creativiteit door middel van methodologie en eventuele bijdragen (ervaringen die elders hebben gewerkt, technieken die creativiteit stimuleren,...).
– Een constructieve houding.

Op het praktische vlak :
– Een gastvrije en neutrale plek, indien mogelijk (buiten de klassieke setting).
– Uurroosters die rekening houden met de beschikbaarheden van de deelnemers.
– Waarom dit kader niet gewoon samen opbouwen?

Sleutelfactoren van een ‘goede samenwerking’, Etterbeek

Bepalen van de experimenten, Leefmilieu Brussel

Living labs ontmoetingsavond

DE ROL VAN DERDE PARTIJEN

Carol Clara en Alessandra Kegeleirs (21 Solutions)

De rol van de “facilitator“ of bemiddelaar is om een groep te helpen begrijpen wat de gemeenschappelijke doelstellingen zijn, en begeleiding geven om deze doelstellingen te bereiken. Daarvoor wordt er beroep gedaan op technieken van collectieve intelligentie. De “facilitator” heeft dus als taak om het beste uit een groep te halen. Dit gebeurt in een zorgzame omgeving waar vertrouwen opgebouwd wordt, en de samenwerking tussen de leden verstrekt wordt.

De “facilitator“ moet ook zorgen voor een billijke deelname van de groepsleden. Enerzijds is het werk van de “facilitator“ strategisch. Hij moet vragen stellen, en begrijpen wat de echte uitdagingen van de groep en de belangen van elke persoon zijn, en hierop focussen. Anderzijds is er ook een methodologisch aspect aan het werk. De “facilitator” moet de juiste methodologie bepalen om het werk van de groep te vergemakkelijken, zodat er realistische, relevante en aantrekkelijke oplossingen ontwikkeld kunnen worden door de groep. De “facilitator” zorgt er ook voor dat de resultaten van de groep op een of andere manier gedocumenteerd worden.

In het **VILCO**-project namen 21 Solutions en SDS de rol van “facilitator“ op zich. Hun competenties en vaardigheden waren complementair: collectieve intelligentie voor 21 Solutions en sociaal design voor SDS. Het doel was om de ontmoetingen en de samenwerking te vergemakkelijken tussen de drie voornaamste actoren van het project: de de burgers, de verkozenen en de lokale ambtenaren.

Bepalen van de experimenten, Watermaal-Bosvoorde

HET ONDERSCHEID MAKEN TUSSEN EEN ‘FACILITATOR’EN EEN EXPERT DIE KAN FACILITEREN

Christophe Gouache (Strategic Design Scenarios)

Zoals eerder vermeld, hebben 21Solutions en SDS de rol van facilitator of animator van de samenwerking op zich genomen. Het is echter belangrijk om erop te wijzen dat deze twee structuren in de eerste plaats expertise hebben op het gebied van burgerparticipatie, co-creatie van overheidsbeleid samen met burgers, het ontwerpen van diensten, enz. Zij beheersen het onderzoeksdomein en hebben dus actief bijgedragen aan de uitwerking van ideeën en oplossingen tijdens het hele proces. Dit is het vermelden waard omdat **VILCO** niet werd gefaciliteerd door animatoren, maar wel door deskundigen die weten hoe ze moeten faciliteren en die deze kennis gebruiken als een methode/techniek om samen te werken. Deze hybride rol is een evenwichtsoefening waarbij de facilitators, al naar gelang de behoeften en situaties, van rol konden wisselen. Zo beperkten de experts van **VILCO** zich op bepaalde momenten tot een faciliterende rol, en werd alles overgelaten aan de co-onderzoekers van de living labs. Op andere momenten kwamen ze wel tussenbeide en werkten ze mee aan het vinden van oplossingen.

Zoals Quadrant Conseil aangaf; “Het team van **VILCO** , en in het bijzonder SDS en 21 Solutions, biedt niet alleen tal van ad-hocinstrumenten om gesprekken te organiseren en projecten vooruit te helpen, maar denkt ook na over de beste strategie en methodologie om de verwachte resultaten te bereiken. Wanneer ze erover praten hebben de begeleiders/begeleidsters de neiging om hun bijdragen te minimaliseren (‘we hebben enkel een roadmap aangebracht, specifieke punten om over te praten’). Deze bijdragen worden door de deelnemers van de living labs echter wel degelijk op prijs gesteld. Ze geven hen de tools die ze voorheen niet hadden. ‘We hebben experts nodig op het vlak van design of communicatie, of op het vlak van participatie’ aldus een ambtenaar van de gemeente. “(Quadrant Conseil).

De bijdrage van de derde partij moet daarom goed worden gedefinieerd op basis van de behoeften, maar kan, in het kader van **VILCO** in geen geval worden gereduceerd tot een louter faciliterende rol.

VERTROUWDE DERDE PARTIJ: EEN ROL VOOR GESPECIALISEERDE VRIJWILLIGERS? ZOUDEN WE DIT OOK IETS AMATEURISTISCHER KUNNEN AANPAKKEN?

Sandrino Holvoet (Stichting voor Toekomstige Generaties)

Bij **VILCO** werd de rol van vertrouwde derde partij vervuld door professionals. Toch werd de mogelijkheid besproken om deze functie te internaliseren of toe te vertrouwen aan niet-professionals. Er werden verschillende pistes geïdentificeerd.

Het idee is dat “vertrouwen opbouwen“ niet noodzakelijkerwijs moet worden toevertrouwd aan een interne of externe professional. Deze functie kan ook vervuld worden door een vrijwilliger – ambtenaar of burger – die deel uitmaakt van de dynamiek. Er wordt in dat geval gewerkt met een beurtrol, hetgeen op zich al een klimaat van vertrouwen tussen de partners genereert. Uiteraard schiet deze aanpak wel tekort voor wat betreft het faciliteren van de vergadering op methodologisch niveau. In bepaalde lokale dynamieken was het juist de opdracht van de dienst Participatie van het gemeentebestuur om de rol van “derde “op zich te nemen. Een andere aanpak zou erin bestaan om op grotere schaal (op Gewestelijk niveau?) de opleiding en accreditatie te organiseren van vrijwilligers op het vlak van deelnemingsdynamiek. Zij zouden dan optreden zoals scheidsrechters tijdens sportwedstrijden op amateurniveau.

De lokale initiatieven en dynamieken kunnen dan een beroep doen op deze getrainde vrijwilligers. Dit principe vinden we al terug in bepaalde Brusselse wijken. Leefmilieu Brussel heeft een groep vrijwillige “Meester Composteerders” samengesteld die moesten helpen bij het opzetten van een initiatief rond composteren. Hiervoor werd er geen beroep gedaan op professionals.

Het voordeel van deze aanpak is dat ze algemeen kan toegepast worden op samenwerkingsvormen tussen inwoners en administraties. Er kan immers ingespeeld worden op de noden van een groot aantal dynamieken die wensen gebruik te maken van een externe vertrouwde derde partij.

De vraag blijft natuurlijk wel hoe deze groep vrijwilligers georganiseerd moet worden.

De Duurzame wijk Logis Floréal op Autoloze zondag

VERHALEN OVER VILCO EXPERIMENTEN

Experiment Administratieve vereenvoudiging, Leefmilieu Brussel

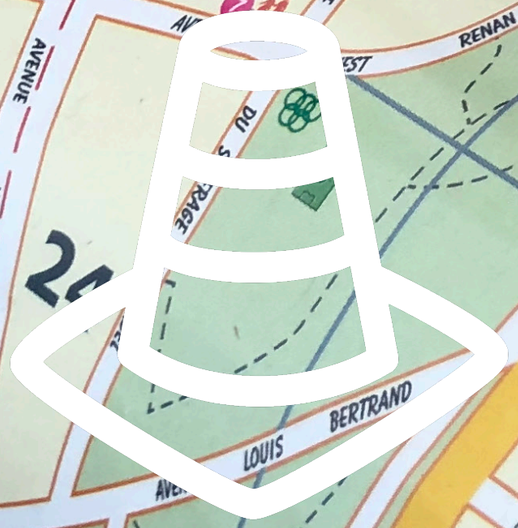

Het participatief actieonderzoek van VILCO heeft gedurende drie jaren van het project heel wat resultaten opgeleverd. Wij stellen u hier een deel van de 15 experimenten voor.
Deze voorbeelden illustreren goed hoe gevarieerd de VILCO-projecten wel waren in al hun vormen (pilootprojecten/prototype, simulatie/maquette, prospectieve scenario's).
Ga naar de site vilco.brussels voor al de experimenten of raadpleeg de logboeken van de experimenten in bijlage.

Wat verstaat men onder 'experiment'?
Om dat te weten te komen, gaan we te rade bij de wetenschappelijke methode: men zet in een laboratorium een experiment op en test verschillende hypotheses door telkens verschillende parameters te wijzigen.
Een experiment bestaat erin een zogeheten "proof of concept" uit te werken: men construeert een systeem waarbij men het concept, van een product of een dienst, met de gebruikers kan valideren of niet. Door het zelf te ervaren weet je of een oplossing geschikt is of niet.

Een experiment is dus niet

Een experiment is geen voorontwerp.
Men zet iets in elkaar om te zien of het idee werkt maar in dit stadium weet men zelfs niet of het idee 'goed' of 'slecht' is!

Een experiment is geen engagement.
Men probeert stapsgewijs iets uit en men kijkt of het werkt, maar het is oké om op een bepaald moment niet verder te gaan en het idee te laten vallen.

Een experiment is nooit volledig geslaagd of mislukt.
Men analyseert de voortgebrachte effecten om beter de omstandigheden, de uitvoeringsfactoren, te begrijpen.

Experiment achter de schermen van de administratie, Ukkel

DE BURGER NEEMT EEN KIJKJE ACHTER DE SCHERMEN VAN DE ADMINISTRATIE: DE GEHEIMEN VAN DE OVERHEID ONTSLUIERD

“Welk traject volgt ons aanvraag om onze straat te vergroenen? Wie houdt zich hiermee bezig bij de gemeentelijke administratie? Waarom duurt dit toch zo lang? Zo ingewikkeld is dit toch niet! “

“Wat gebeurt er met onze subsidieaanvraag (voor groentenbakken in onze straat) op het moment dat deze bij de gemeente binnenkomt? Wat is het parcours van onze aanvraag? Hoeveel personen bekijken dit, en waarom?“

Christophe Gouache (Strategic Design Scenarios)

VILCO vertrekt van het idee dat een betere wederzijdse kennis essentieel is voor een goede samenwerking. Lokale overheden zijn vrij goed op de hoogte van burgerinitiatieven, maar het omgekeerde is veel minder waar. En dit is begrijpelijk!

Overheidsinstellingen zijn een wereld op zich met hun eigen taal, procedures, besluitvormingsmechanismen, regelgeving, interne praktijken, enz.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat de meerderheid van de burgers geen idee heeft hoe een administratie werkt – dat is iets dat we heus niet leren op school.

Rond de overheid hangt voor velen nog een waas van mysterie!

VILCO heeft echter aangetoond dat deze mist snel kan optrekken!

Tijdens de immersiefase van **VILCO** vonden in elk van de living labs zogenaamde ‘kruisbezoeken’ plaats. Tijdens deze bezoeken konden verenigingen een bezoekje brengen achter de schermen van hun administratie waardoor zij nu beter begrijpen hoe de overheid werkt. Met de rondleiding in het gemeentehuis van Watermaal-Bosvoorde als inspiratiebron, heeft het living lab in Ukkel een experiment opgezet dat net dit voor ogen had; het ontsluieren van de geheimen van de overheid.

FRUITBOMEN PLANTEN IN DE STRAAT: VAN EEN “EENVOUDIGE“ AANVRAAG TOT EEN MINUTIEUZE PLANNING.

De burgemeester, de schepenen en de gemeentediensten wilden een fictief maar daarom niet minder realistisch scenario naspelen; de aanvraag van een burgercollectief om een fruitboom te planten in de straat. Dit mag dan wel een “eenvoudige” aanvraag zijn in de ogen van de burger, voor de lokale besturen is dit hoegenaamd niet zo vanzelfsprekend. De aanvraag op zich is misschien niet zo ingewikkeld, toch zet ze een reeks belangrijke mechanismen en procedures in gang. Tijdens het bezoek achter de schermen van de administratie wilden we de burger tonen welk traject zo’n aanvraag nu precies aflegt.

De leden van 6 Ukkelse burgercollectieven kwamen langs op het einde van de dag, van 16.00 tot 17.30 uur, met als bedoeling om dit fictieve traject te kunnen volgen. De bezoekers werden verwelkomd door het hoofd van de Groendienst: “Deze aanvraag zal op een bepaald moment bij de Groendienst aanbelanden omdat ze betrekking heeft op planten en er dus gevolgen zijn voor de beplanting en het onderhoud door de teams van de gemeente “.

Er moeten een aantal zaken nader bekeken worden. Waar moet deze boom komen? Is dit in een straat die beheerd wordt door de gemeente? Waar precies op de stoep? Over welke soort fruitboom gaat het? Welke impact heeft het fruit dat op de grond valt op de openbare netheid? Wat moet er gebeuren met het fruit dat geoogst wordt? Welk soort gebladerte (wintervast of bladverliezend)? Welke esthetische eigenschappen heeft de boom? Wat met het wortelstelsel (diep of verspreid)? “Wortels die zich verspreiden maken de straatstenen los. “Op welke manier groeit de boom (in de hoogte? puntig? rond?) “Ronde bomen kunnen het zicht uit de ramen van de aanpalende huizen hinderen. “Hoeveel zal dit alles uiteindelijk kosten (aankoop van de boom, vervoer, aanplanting, enz.)? Het aantal vragen lijkt eindeloos, en men begrijpt al snel hoe complex dit zogenaamde“ eenvoudige en simpele verzoek“ in feite wel is. Na hun passage bij de groendienst zetten de deelnemers hun bezoek voort, onder leiding van de personen die het scenario hebben geschreven en het bezoek hebben georganiseerd: de manager Duurzame Ontwikkeling en de Verantwoordelijke van de Burgerparticipatie.

We vervolgen ons bezoek bij de technische dienst van het departement Openbare wegen om de aspecten te bestuderen die onder hun bevoegdheid vallen. Na een korte inleiding over wat deze dienst precies doet, wordt er gesproken over de moeilijkheden die het planten van een boom op straat met zich meebrengt: “Om een boom te kunnen planten moet er een specifieke ruimte (een soort van boomvierkant) op de openbare weg voorzien worden. Er moet dus genoeg plaats zijn! Bovendien zitten er kabels of leidingen (voor telefonie, televisie, internet, elektriciteit, water, riolering, enz.) in de grond op deze plek“. Wat met parkeren? Zijn buurtbewoners voorstander van het project? Zal het boomvierkant de stoep niet te fel versmallen en is er nog genoeg plaats om mensen in een rolstoel te laten passeren? Moet de straat tijdens de werkzaamheden worden geblokkeerd? Ligt er een handelszaak naast de plaats waar de boom komt?

“Men begrijpt al snel hoe complex dit zogenaamde “eenvoudige en simpele verzoek“ in feite wel is “.

Zo ja, wat vindt de handelaar daarvan? Hoe zit het met de stedenbouwkundige en budgettaire aspecten? Hoe zit het met de planning en beschikbaarheid van de gemeentearbeiders? Er zijn nog een heleboel vragen en dus moeten er nog een paar zaken geanalyseerd worden!

Om het bezoek niet al te veel te laten uitlopen, wordt de mogelijke passage van dit dossier langs de diensten Stedenbouw en Financiën overgeslagen. Onze groep sluit het experiment af met een “simulatie “van een vergadering van het College van Burgemeester en Schepenen. De burgemeester en vier schepenen hebben ermee ingestemd om “een klein toneelstukje “. Want het zal inderdaad het College zijn, een soort “regering van de gemeente “, dat de beslissingen neemt waarvoor het bevoegd is (in dit geval het planten van een boom op de openbare weg in de gemeente). Het College neemt een beslissing in overeenstemming met het beleid dat het voor de gemeente wenst te voeren. De mandatarissen zorgen er ook voor dat er rekening gehouden wordt met het verslag dat is opgesteld door de dienst die het dossier beheert. Daarbij luisteren ze naar de vele aanbevelingen en technische opmerkingen. Tot slot wordt de beslissing op een “collegiale “manier genomen: elke verkozene stelt de vragen die hij of zij relevant acht en vervolgens neemt het college als geheel een beslissing. Oef! De aanvraag om de boom te planten is goedgekeurd!

De bezoekers hebben op die manier dus de versnelde en vereenvoudigde versie van het parcours van burgeraanvraag doorlopen! “In het beste geval kan er tussen de aanvraag en het planten van de boom 2 tot 4 maanden liggen. Maar voor complexere aanvragen kan dit tot een jaar duren als er rekening moet worden gehouden met andere vereisten (gas, riolering, enz.) “aldus een medewerker van de technische dienst van het departement Openbare Wegen. De analyse van de vraag, zoals hierboven beschreven, is er niet zomaar. Integendeel, een degelijke analyse zorgt ervoor dat de gemeente goed bestuurd wordt, en vermijden we dat er zomaar wat wordt aangemodderd. Want deze boom zal er zeker nog een paar decennia staan. We moeten dus met alles rekening houden. En dankzij dit proces wordt het geld van de belastingbetaler op een duurzame, transparante en democratische manier uitgegeven.

Ondanks het feit dat deze procedures en analyses er dus wel degelijk zijn voor een goede reden, denk de burger nogal snel dat dit allemaal veel gedoe is om gewoon een boompje te planten,... We willen echter aanstippen dat de overheid moeite doet om het proces te vereenvoudigen. Wanneer er meerdere aanvragen binnenkomen voor eenzelfde project (bijvoorbeeld het vergroenen van de straat) en dit komt overeen met het beleid dat dat gemeente wenst te voeren, dan worden er procedures ingevoerd om het traject te stroomlijnen. De gemeente Ukkel heeft dus een systeem ontwikkeld met de naam “Samen voor groene straten! “en dat fungeert als een soort “vergroeningsvergunning “met een vereenvoudigde en afgebakende procedure. Wanneer er al eerder soortgelijke aanvragen werden goedgekeurd, dan zijn dit voor ons natuurlijk “precedenten “. “We hebben al subsidieaanvragen voor groentenbakken gehad, dus we zijn dit nu gewoon en weten hoe we deze aanvragen sneller kunnen afhandelen “, zegt de Gemeente van Watermaal-Bosvoorde tijdens de rondleiding.

WAT HEEFT DIT EXPERIMENT ONS GELEERD? EN WAT MET HET VERVOLG?

In dit specifieke geval, maar ook tijdens andere rondleidingen achter de schermen van de administratie, hebben zowel burgers als het gemeentepersoneel de meerwaarde van het experiment benadrukt:

Het toegankelijk maken van de administratie, tonen hoe de overheid werkt, meer uitleg geven over de procedures, en de mannen en vrouwen die er werken beter leren kennen; dat zijn de doelstellingen van dit experiment! Hoe beter we elkaar kennen, hoe meer we in staat zijn om empathie en welwillendheid ten opzichte van anderen te hebben. En dat is uiteindelijk waar het allemaal om draait bij deze 'Bezoeken achter de schermen van de administratie' !

Om meer te weten over dit experiment zie het experimentlogboek in de VILCO-toolbibliotheek en het filmpje op de site vilco.brussels.

Experiment achter de schermen van de administratie, Ukkel.

CO-ONDERZOEKERS AAN HET WOORD

"Ik geloof dat het enorm nuttig is om elkaar beter te leren kennen. En niet alleen wat we precies doen, maar ook als mens. **Door elkaar te begrijpen – elkaars beperkingen en mogelijkheden, het waarom van procedures en beslissingen – kunnen we frustratie voorkomen en wordt er een constructieve samenwerking bevorderd.** "

Susan van Duurzame Wijk St-Job in Ukkel.

"Men begrijpt beter hoe men voor een snellere afhandeling een procedure moet structureren."

Jean van het wijkcomité Brugmannpark.

"Dit initiatief maakt het voor de burger mentaal makkelijker om iets in gang te zetten. We begrijpen het proces en weten welke stappen we moeten zetten om gehoord te worden. We staan er niet langer alleen voor. "

Rose Marie van SOS Kauwberg.

"Door een bezoek te brengen achter de schermen van de administratie begrijpen we beter hoe de gemeente functioneert. Dit is iets fundamenteels voor de burgers. In Watermaal-Bosvoorde hebben we bijvoorbeeld veel bijgeleerd over lokale financiën. We weten nu wat het verschil is tussen een gewone begroting en een buitengewone begroting... Door dit bezoek hangt er minder mysterie rond de gemeente. De gemeente is veel toegankelijker en meer een partner die kan helpen om onze projecten te verwezenlijken. "

Claude van het burgercollectief Bezemhoek te Watermaal-Bosvoorde.

"Door deze bezoeken kunnen we een gezicht plakken bij de ambtenaren van de gemeente. We beseffen dat zij, net als wij, het beste van zichzelf geven in hun vakgebied, en dat we veel waarden met hen delen "

Laurence van 1000 BXL en Transition.

"Men denk nogal snel dat er een kloof gaapt tussen de politici en de burgers, maar door een dergelijk bezoek kom je tot het besef dat dit niet echt het geval is. En dat is een aangenaam gevoel. Zo kunnen we de verschillende aspecten van de gemeente beter leren kennen en kan men ons tonen waar men mee bezig is op het lokale niveau. Dit maakt het mogelijk om elkaar te leren kennen, ideeën uit te wisselen en beter te communiceren."

Grégoire van Duurzame Wijk St-Job in Ukkel.

"Dit experiment in Ukkel heeft me echt overtuigd van de meerwaarde van deze rondleidingen achter de schermen. Voor mij is het de bedoeling om dit systeem te 'institutionaliseren' en aan te bieden aan alle burgers die dat zouden willen, bijvoorbeeld twee keer per jaar (omdat er toch heel wat organisatie bij komt kijken!). "

Perrine Ledan, schepen van Burgerparticipatie te Ukkel.

Experiment Wijkadviesraden, Etterbeek

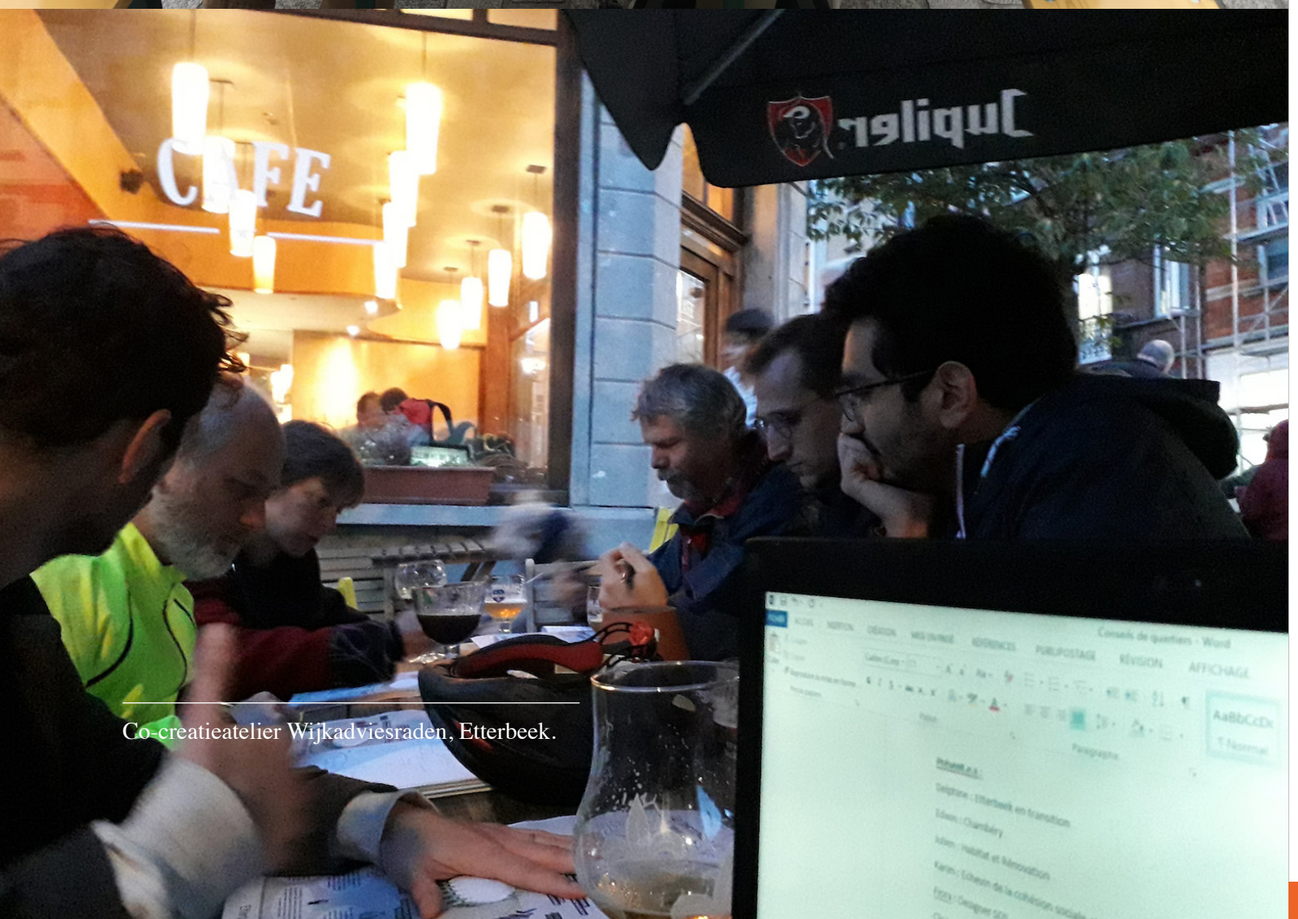

Co-creatieatelier Wijkadviesraden, Etterbeek.

LOKALE ADVIESRADEN: WERKEN AAN EEN LOKALE PARTICIPATIEDEMOCRATIE?

Christophe Gouache (Strategic Design Scenarios) met de getuigenissen van Karim Sheikh Hassan, schepen van Participatieve Democratie in Etterbeek en Delphine Verstraete, lid van het burgercollectief Etterbeek in Transitie.

In het licht van de vele uitdagingen waar de representatieve democratie mee geconfronteerd wordt, lijkt de participatiedemocratie een veelbelovende nieuwe richting in te slagen op weg naar grassroots-democratie.

Dit is de logica van het **VILCO**-experiment "Wijkbewonersbijeenkomsten" – later omgedoopt tot "Wijkadviesraden"' – in Etterbeek.

"Het doel van deze wijkraden is om burgers meer inspraak te geven [bij het nemen van gemeenschappelijke beslissingen, en dan vooral bij grote uitdagingen zoals de strijd tegen klimaatverandering] ", zegt Karim Sheikh Hassan, initiatiefnemer van het project en Schepen van Participatieve Democratie in Etterbeek.

Met het opzetten van deze raden willen we tegemoetkomen aan twee verwachtingen. De eerste komt van de burgers, en is de wens om meer inspraak te krijgen in de gemeentelijke beslissingen en keuzes voor de wijken. De tweede komt van de politici: "Het doel van dit instrument is om de participatieve democratie nog meer te doen opleven", zegt Karim.

TEST VAN DE WIJKADVIESRADEN DIE SAMEN DOOR DE GEMEENTE EN DE BURGERS ZIJN BEDACHT.

De schepen had al een idee van wat hij van dit nieuwe systeem verwachtte: de “wijkraden” zullen bestaan uit een dertigtal mensen. De meerderheid van de deelnemers zou uitgeloot worden bij de bewoners, maar daarnaast zullen ook vrijwilligers, leden van verenigingen en winkeliers die willen deelnemen aan de besluitvorming op lokaal niveau er deel van uitmaken.

De raden worden georganiseerd als permanente publieke ontmoetingen die op regelmatige tijdstippen bijeenkomen op een symbolische plaats in de buurt (een school, een culturele ruimte, enz.). Om de raden in staat te stellen naar behoren te functioneren, maar ook om concrete projecten in de buurt uit te voeren, zal er hen een budget worden gegeven.

De leden van het College en van de Gemeenteraad, evenals alle andere geïnteresseerde burgers, zullen als waarnemer aan de raad kunnen deelnemen en het woord kunnen vragen. Ze krijgen evenwel geen stemrecht. Een externe “facilitator“, gespecialiseerd in collectieve intelligentie, zal verantwoordelijk zijn voor het goede verloop van de debatten. We wijzen er ook op dat elk lid van de vergadering een vrijwilligersvergoeding ontvangt en dat ook een samenwerking met de andere adviesraden van de gemeente en met externe deskundigen tot de mogelijkheden behoort.

Wat is nu precies het nut om hier een experiment van te maken in het kader van **VILCO**? Om samen met de burgercollectieven zaken te kunnen opbouwen, uiteraard. Het concept van de wijkraad werd volledig herwerkt met de hulp van de leden van burgercollectieven en lokale verenigingen. Het team van **VILCO** was aanwezig om de discussie te leiden, deze te voorzien van praktijkvoorbeelden, en een soort van “maquette “te maken van hoe de raden er zouden uitzien. Normaal gezien wordt dit soort van projecten volledig intern uitgewerkt, achter gesloten deuren, zonder dat burgers erbij betrokken worden. Met **VILCO** hebben we echter getracht om het systeem sàmen op te bouwen. Dit maakte het mogelijk om geleidelijk aan nieuwe elementen te integreren (of te elimineren) in de werkwijze, en vooral om het concept te verbeteren met behulp van de inbreng van de burgers en de expertise van het team van **VILCO**. Na verschillende pogingen, gevolgd door werksessies bij de gemeente, met name om de goedkeuring van het College te krijgen, werd een visuele maquette van het systeem gemaakt alvorens dit aan een nieuwe groep burgers werd voorgesteld. De modaliteiten en de werking van de wijkadviesraden werden dus samen als collectief – toegeven, het ging om een klein collectief – uitgewerkt: “Dit experiment heeft het mogelijk gemaakt om te bepalen wie deel uitmaakt van de raden. Gaat het om vrijwilligers uit de burgerbevolking, of eerder burgers die uitgeloot worden? Kunnen politici hier ook aan deelnemen? Zijn externe experts of personen ook welkom? Enzovoort. De uitdaging is hoe we in dit systeem meer ruimte kunnen geven aan de bewoners “zegt Delphine van Etterbeek in Transitie.

Vervolgens heeft dit experiment het ook mogelijk gemaakt om het project te laten evolueren: het systeem werd eerst uitgetest in de wijken Jourdan en De Jacht. We wilden van start gaan op een kleine en beheersbare schaal om het nut en de werking van het systeem te testen, en het proces gaandeweg te verfijnen.

De schepen voegt daar nog aan toe dat “dit experiment voor mij een enorme toegevoegde waarde had op het vlak van ‘knowhow’. **VILCO** was voor mij in feite een stoomcursus, en naast het experiment zelf (...) bracht het **VILCO**-team expertise en tools aan waar wij helemaal niet over beschikten “. Zijn conclusie: “Zonder **VILCO** had dit experiment veel meer tijd in beslag genomen “.

“Dit experiment heeft het mogelijk gemaakt om te bepalen wie deel uitmaakt van de raden. Gaat het om vrijwilligers uit de burgerbevolking, of eerder burgers die uitgeloot worden? Kunnen politici hier ook aan deelnemen? Zijn externe experts of personen ook welkom? “

Delphine van Etterbeek in Transitie is genuanceerder en benadrukt dat de participatieve aanpak nog meer uitgediept zou moeten worden: “Voor mij had er nog meer participatie moeten zijn, met nog meer inwoners. We werden nog onvoldoende betrokken bij de co-creatie (...). **VILCO** heeft het toch mogelijk gemaakt om de burgers van meet af aan te betrekken bij het proces (...) Idealiter zou **VILCO** de nieuwe werkwijze van de gemeente worden, en zou de gemeente systematisch de verschillende burgerinitiatieven ontmoeten wanneer er projecten van deze aard uitgewerkt worden “.

Het gemoedelijke karakter van de ‘werk’-sessies, die vaak op terrasjes van lokale cafés gehouden werden, in plaats van in een muffe vergaderzaal, wordt echter door iedereen erkend en op prijs gesteld.

WAT IS HET VOLGENDE?

In Etterbeek worden momenteel de eerste Wijkadviesraden opgericht, en het idee werkt nu al inspirerend voor andere lokale overheden. De stad Brussel heeft immers aangekondigd dat ze begin 2020 ook haar eerste Wijkadviesraden wil oprichten.

Op zich is dit experiment nog niet volledig afgerond, aangezien de gemeente en de burgers die lid waren van de eerste raden de werkmethoden, missies, enz. nog zullen moeten evalueren en verfijnen.

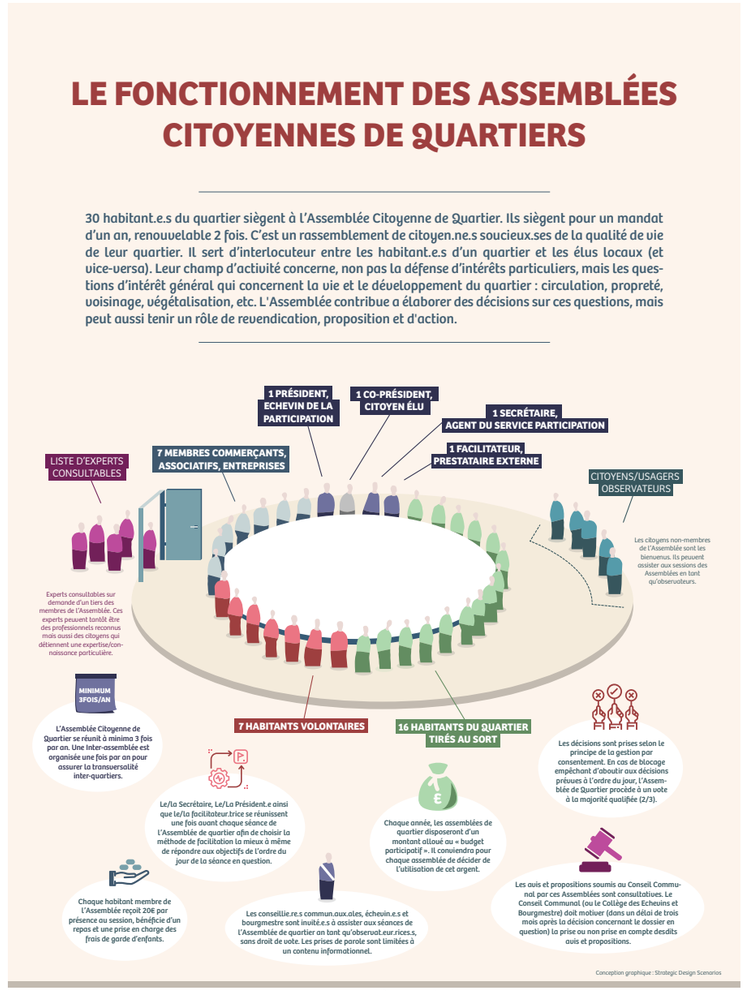

Etterbeek VILCO BRUSSELS

Lees meer over de wijkadviesraden van Etterbeek:

Zie logboek en film van experiment op vilco.brussels
https://www.etterbeek.be/bericht/2020/etterbeek-richt-wijkraden-op?

Afdeling Participatie : karim.sheikhhassan@etterbeek.be

Experiment Kit «en Rue», Watermaal-Bosvoorde

SAMENWERKEN BIJ DE CO-CREATIE VAN EEN LOKAAL EVENEMENT

Muriel Frisque (Brulocalis) met de getuigenissen van Nicolas Poncelet van het collectief Bezemhoek en van Benjamin Tillière van de dienst Leefmilieu van Watermaal-Bosvoorde.

Overheid en burgergroeperingen moeten bij veel meer evenementen samenwerken dan men denkt: bij rommelmarkten, carnaval, Repair cafés, buurtfeesten enz. En dit terwijl projecten vaak opgezet worden zonder overleg tussen de verenigingen en/of de administratie. Vaak is het in een vergevorderd stadium al te laat om de violen te stemmen. Met sommige problemen werd door de ene of de andere geen rekening gehouden.

VILCO wilde daarom onderzoeken welke voordelen overleg in een vroeger stadium bij het opzetten van een evenement kon hebben en wilde zo ook de manieren bekijken waarop een project samen kan opgebouwd en gedragen worden. De onderzoekers wilden daarbij vermijden om puur theoretisch te werk te gaan. Ze hebben daarom hun onderzoek gebaseerd op de concrete organisatie van een markt in de Aartshertogenwijk. Twee pilootedities van deze markt werden in juni 2018 en 2019 georganiseerd.

Voornamelijk de burgergroepering Logis-Floréal en de buurthandelaars hebben het project gedragen. De twee edities werden door de bewoners goed onthaald. Zover zelfs dat de bewoners het initiatief wilden bestendigen en graag een reguliere markt langs de Aartshertogenlaan georganiseerd zagen.

De gemeente was zich bewust van de behoeftes van de nieuwe buurtbewoners die er binnenkort zouden komen (door de lopende bouw van middelgrote en sociale woningen) en wilde de lokale handel in dat gebied ook nieuw leven inblazen. Daarom werd de “mogelijkheid om een markt te organiseren aan Logis-Floréal” in het gemeentelijk beleidsplan opgenomen.

TUSSEN AUGUSTUS 2019 EN MAART 2020 HEBBEN DE BURGERGROEPERINGEN EN DE GEMEENTELIJKE HOOFDROLSPELERS, DEELNEMERS AAN HET VILCO-PROJECT, ELKAAR 5 KEER ONTMOET.

DE EERSTE ONTMOETING

De contouren van de toekomstige markt werden uitgetekend tijdens de eerste ontmoeting met behulp van de toolkit ‘en Rue’ van Strategic Design Scenarios. De toolkit bestaat uit een grondplan van de desbetreffende wijk en 40 kaarten met daarop de nodige vragen voor de organisatie van een activiteit. De deelnemers hebben snel beseft dat voor de technische, logistieke en praktische aspecten de dienst Economisch leven, de buurthandelaars en andere burgergroeperingen uit de buurt bij de gesprekken betrokken moesten worden.

DE DETAILS BETER DEFINIËREN

De tweede vergadering werd dus met meer mensen gehouden in het café “les Archiducs”. Op de agenda enkele zeer concrete zaken:

- Technisch: wie zorgt voor de elektriciteit? De gemeente plant een aansluiting langs de openbare weg;
- Logistiek: wie zet de markt op en breekt hem weer af? Welke vergoeding? Waar wordt het materiaal gestockeerd?;
- Sanitair en commercieel: wat zijn de selectiecriteria voor de standhouders? Mogen de wijkbewoners hun eigen producten verkopen?
- Een reflectie over hoe de buurtbewoners bij het project kunnen betrokken worden. Denkoefening over de beschikbare communicatiemiddelen om voor de markt promo te voeren.

Men schoot goed op maar desondanks moesten nog veel punten bepaald worden: er is nog geen “wie doet wat”-lijst, een geklasseerd gebied dat de installatie bemoeilijkt, enz. Bovendien hadden noch het college van burgemeester en schepenen noch de burgergroeperingen de aanpak en de gemaakte keuzes tijdens de werkvergaderingen, al bekrachtigd.

HET PROJECT CONCREET MAKEN

Het derde atelier werd begin maart 2020 georganiseerd. Drie schepenen wiens bevoegdheden (ecologische transitie, burgerparticipatie, economisch leven) door het project werden aangesproken, en de betrokken administratieve diensten, namen er aan deel. De initiatiefnemers waren er ook. Zij moesten de verwachtingen van de burgergroeperingen kenbaar maken. Het is niet eenvoudig om telkens nieuwe spelers in de discussie te integreren. De groep heeft evenwel vooruitgang kunnen boeken en is tot een modus operandi kunnen komen. De dienst Economisch leven heeft heel wat kennis ter zake en stelde voor een eerste draft te maken voor een marktreglement. De opeenvolgende nodige stappen in het beslissingsproces werden ook opgetekend. Het post-coronatijdperk zal ons zeggen of het co-constructieproces verder in samenwerking verloopt. Doel is om de markt begin 2021 te openen.

BRAINSTORMS

Tegelijkertijd hebben Brulocalis en de living lab-leden gebrainstormd over het participatief protocol. Ze hebben tijdens twee vergaderingen de essentiële stappen, de actoren die ingezet moeten worden, de goedkeuringsprocedure, enz. overlopen. Deze elementen zijn opgenomen in de beschrijving van de toolkit ‘en Rue!’. Ze kunnen ook als basis fungeren voor de oprichting van een nieuwe dienst binnen de gemeente, dienst die zich zou bezighouden met het ondersteunen van deze stappen.

Zie voor meer info het logboek en het filmpje van het experiment + Kit en rue op vilco.brussels.

Samen het project voor een markt in Watermaal-Bosvoorde verfijnen, Kit ‘en Rue!’

EEN ANDERE HOUDING EN EEN ANDER KADER SCHEPT VERTROUWEN

Zonder de wil tot samenwerking en zonder de erkenning van de ene en de andere dat zo'n proces relevant is, zou de co-organisatie van de markt niet mogelijk zijn geweest. Dat betekent dat iedereen zijn gebruikelijke houding laat voor wat het is en een andere houding aanneemt. In plaats van onderhandelaar wordt men een volwaardige partner. De gemeente moet een luisterend oor kunnen aanbieden en moet tijdens de vergaderingen de regie uit handen willen geven. De inwoners van hun kant laten ook hun traditionele houding achterwege. In plaats van 'verzoekers' worden ze nu 'contribuanten'. Ze dragen bij tot het welslagen van het geplande project en schuiven hun houding, die vaak als te haatdragend of te kritisch wordt beschouwd, aan de kant.

Nicolas Poncelet van het collectief Bezemhoek zegt: "het is nogal symptomatisch dat ik tot dan het woordje 'participatie' enkel verbond met de bewoners... Hier, na dit ludiek experiment, breidde 'participatie' zich tot mijn verbazing uit tot de aanwezige verantwoordelijken van het gemeentebestuur. (...) ongetwijfeld beschouwt iedereen zichzelf als een 'deelnemer' wanneer het project uit de wijk voortspruit. De participatie is die van de bewoner. Neemt de gemeente het initiatief voor het project, dan zien de verantwoordelijken zichzelf misschien als mensen die ten dienste staan van de gemeente en haar inwoners. Beschouwen ze zichzelf dan nog als 'deelnemer'?"

Van in het begin in co-constructie werken vergemakkelijkt deze constructieve houding aanzienlijk. Het is inderdaad moeilijk om, hier en daar, toe te geven op een aantal zaken wanneer men zich al een goed beeld heeft gevormd van het evenement of de activiteit.

Benjamin Tillière van de dienst Leefmilieu: "in het begin werd ik bekeken als diegene die stokken in de wielen stak want ik was, vanuit mijn oogpunt, diegene die de realiteit onder ogen zag: 'dat gaat niet zo, men moet daarmee rekening houden'. (...) En de bewoners hadden ook hun eisen! (...) Dankzij een echte dialoog, door te spreken en naar elkaar te luisteren, heeft men de dingen kunnen ontzenuwen".

Een gemeenschappelijk kader leidt tot meer vertrouwen. Daarbinnen voelt iedereen zich veilig en kan iedereen zich concentreren op datgene waar samen aan gebouwd wordt. Goed wetende dat de gebruikelijke goedkeuringsprocedures (bekrachtiging door het college of in de groeperingen) van tel blijven tijdens en op het einde van het co-constructieproces.

Soms is samenwerken evenwel onmogelijk: de visies lopen te veel uiteen, er zijn andere verwachtingen t.o.v. de activiteit, er is een gebrek aan vertrouwen tussen de hoofdrolspelers ten gevolge van negatieve ervaringen in het verleden, enz. Dat hoeft geen drama te zijn, maar alvorens de handdoek in de ring te gooien, kan de tussenkomst van een derde vertrouwenspersoon er wel voor zorgen dat de standpunten naar elkaar toe groeien, dat de verschillen bespreekbaar worden en dat er herinnerd wordt aan de regels en de afbakening van de co-constructie.

"Een droom is al uitgekomen. Projecten kunnen met de bewoners worden uitgewerkt waarbij iedereen het met elkaar eens kan worden na X aantal vergaderingen".

DE INVESTERING LOONT

We moeten er geen doekjes om winden, dergelijk co-constructieproces vraagt tijd. Hoe complexer de activiteit en hoe meer volk er rond de tafel zit, hoe meer tijd dit vraagt. De "Aartshertogenmarkt" is er nog niet maar zijn organisatie heeft gedurende drie werkbijeenkomsten gespreid over een aantal maanden al heel wat mensen op de been gebracht. Geïsoleerd werken lijkt op de korte termijn misschien efficiënter. Desondanks toont de positieve respons van de deelnemers dat zo'n proces tot een rijker project leidt en op termijn tot een hechtere vertrouwensband tussen burgers en administratie.

Benjamin Tillière: "een droom is al uitgekomen. Projecten kunnen met de bewoners worden uitgewerkt waarbij iedereen het met elkaar eens kan worden na X aantal vergaderingen".

Samen op een participatieve manier een evenement organiseren vraagt ook heel wat coördinatie. Coördinatie is nodig wil men het dossier vooruit doen gaan, wil men een antwoord krijgen op hangende vragen en wil men de goedgekeurde punten genoteerd, meegedeeld en bekrachtigd zien. Een goede coördinatie zorgt ook voor een goede naleving van de regels van het kader. Meer prozaïsch moet men ook de werkvergaderingen documenteren en de troepen gemobiliseerd houden: vergaderingen organiseren op momenten die voor de meesten passen, de uitnodigingen versturen, de agenda beheren, de zalen reserveren, de aanwezigheden beheren, enz.

Het is essentieel om bij de start een coördinator aan te duiden. Moet dit automatisch het gemeentelijk personeelslid zijn? Niet noodzakelijk. Het gaat er enkel om dat de persoon de nodige middelen krijgt (qua tijd en ook qua coördinatiecapaciteit) om de taak tot een goed einde te brengen. Ook moet iedereen in de groep zijn rol erkennen. Een burger of een groep inwoners die het project draagt, kan dus perfect instaan voor de coördinatie van het co-constructieproces. De complexiteit van het dossier en het evenwicht in het dragen van het project zullen de keuze bepalen. Moet de gemeente meer tussenkomen? Moeten er andere actoren, wijken, enz. betrokken worden? Hoeveel burgers worden bijvoorbeeld ingezet en betrokken?

Is een beroep doen op een derde speler onontbeerlijk? De toolkit 'en rue !' van Strategic Design Scenarios helpt de partijen gesprekken te voeren zonder facilitator. Een derde persoon kan evenwel nuttig zijn wanneer de standpunten te ver uiteen liggen. Hij kan partijen dichter bij elkaar brengen. Hij kan met collectieve intelligentiemethodes ook een boost geven aan de werksessies. Op te merken valt dat men al doende deze vaardigheden aanleert. Wordt co-creatie meer en meer de norm, dan zal een derde minder en minder nodig zijn.

VOORAL NIEMAND VERGETEN

Zitten alle nodige hoofdrolspelers voor het evenement rond de tafel? Men moet zich die vraag voortdurend stellen. Hoewel de rol van de initiatiefnemers belangrijk is, mag men het belang van de mensen die er verder van zitten en wiens bijdrage en expertise onontbeerlijk zijn, niet onderschatten. Naarmate het project vordert, kunnen er ook nieuwe mensen komen bijzitten. Moeilijk om vordering te maken zonder eerst goed de nieuwelingen en hun behoeften in het proces te integreren. Men mag ook niet diegenen vergeten die de beslissingen bekrachtigen: het college voor de gemeente en de voltallige burgergroepering. En werk steeds inclusief! Organiseer je het evenement op de openbare ruimte, dan bereik heel veel mensen. Zorg dus dat je verder kijkt dan enkel de oorspronkelijke kern van het project.

Atelier bij Brussel Participatie: identificeren van de behoeftes en de problemen m.b.t. een dienst voor incidenteel gebruik van openbare gebouwen

DIENST VOOR INCIDENTEEL GEBRUIK VAN OPENBARE GEBOUWEN: DELEN VAN ONDERBENUTTE LOKALEN

Christophe Gouache (Strategic Design Scenarios) met getuigenissen van Sébastien, medestichter van 1000BXL en Transition en Gaëtan, coördinator van de Dienst Brussel Participatie van de Stad Brussel.

Tijdens dit experiment hebben we gewerkt aan een mogelijke nieuwe dienst voor de Brusselse administratie. Het doel van deze dienst zou zijn om openbare ruimten beschikbaar te stellen aan de burgerverenigingen voor incidenteel gebruik.

Brussel staat vol met openbare gebouwen die buiten de normale kantooruren gesloten zijn (dus vóór 8 uur 's morgens en na 18 uur 's avonds). Buurthuizen, scholen of culturele ruimtes worden in zekere zin onderbenut omdat ze op vele momenten in de week, in het weekend of tijdens vakanties niet gebruikt worden.

Anderzijds is het ook zo dat in diezelfde stad de meeste burgerverenigingen het vaak moeilijk hebben om een lokaal te vinden om samen te komen. "Toen we pas begonnen met onze vereniging, was het echt lastig om een plaats te vinden om samen te komen. We ontmoetten elkaar op café maar dat was niet altijd vanzelfsprekend (erg luid) en comfortabel voor iedereen. Toen ontmoetten we elkaar thuis, maar ook dat was niet altijd zo eenvoudig (er moet opvang geregeld worden voor de kinderen, de woonkamer die vol met mensen zit enz.)" vertelt Sébastien, lid van 1000BXL en Transition.

Beschikken over een lokaal is een echte uitdaging voor de burgers die willen samenkomen als vereniging. Met **VILCO** wilden we daarom nagaan of we de behoeften van verenigingen en de bestaande publieke middelen met elkaar konden matchen.

SAMEN IETS CREËREN EN “MAQUETTES MAKEN “ EEN NIEUWE GEMEENTEDIENST

Het experiment bestond uit een reeks “co-creatie”-bijeenkomsten tussen 1000BXL en Transition en Brussel Participatie. In eerste instantie concentreerden de deelnemers zich op het identificeren en begrijpen van de behoeftes van zowel de verenigingen als van de openbare sector. Vervolgens hebben ze de contouren, de functies en de verschillende aspecten van de toekomstige dienst uitgewerkt.

Deze schets liet Strategic Design Scenarios toe om een soort van “maquette “te maken van de dienst. Dit betekent dat de projecten gevisualiseerd werden om een realistisch beeld te krijgen... Een beetje “alsof de dienst al echt bestond”.

Er werden twee zogenaamde mock-ups gemaakt: een concept van een webpagina voor de dienst en een flyer om de dienst te promoten. Dankzij deze tools kan het concept snel worden voorgesteld en kunnen de reacties van potentiële gebruikers gemakkelijker ingezameld worden.

Ten slotte was het gewoon nog zaak om een praktijktest op poten te zetten. Een bestaande vereniging zou een openbaar lokaal effectief gaan gebruiken, en het doel was dat ze dit ook in de toekomst zouden blijven doen, door onder andere een gebruiksovereenkomst op te stellen.

Naast deze ontmoetingen is Brussel Participatie druk bezig geweest met de inventarisatie van de mogelijk beschikbare ruimtes (buurthuizen, culturele ruimtes, scholen, ...). Zo werden 200 plaatsen geïdentificeerd. Voor elk van deze ruimtes werden de gebruiksvoorwaarden, beschikbaarheden, toegang, enz. bepaald.

Dankzij de twee mock-ups was het mogelijk om de werking van de dienst te presenteren vanuit het standpunt van de administratie en van de gebruiker. “Door de dienst te visualiseren, kunnen we ons veel makkelijker inbeelden hoe deze er in de toekomst zal uitzien. “zegt Gaëtan van Brussel Participatie. “Het team is erg enthousiast over het project en over het visuele design van de documenten. Sommigen vragen me al hoe ze een lokaal kunnen reserveren “, vertelt Sébastien nadat hij de mock-up aan zijn vereniging heeft getoond.

Alhoewel er zeker nog een aantal praktische zaken geregeld moeten worden (zoals het overhandigen van de sleutels) “heeft het experiment aangetoond dat het project haalbaar is, en dat is op zich al heel wat “zegt Sébastien de 1000BXL en Transition. “We bouwden vertrouwen op en we konden als vereniging in alle vrijheid samenkomen, zonder dat er sprake was van enige belemmering. Het was dus echt leuk voor ons. “

De stad Brussel van zijn kant is bezig de experimenten te formaliseren (verzekering, conventies). Het ter beschikking stellen van openbare gebouwen is geïntegreerd in actie 10 van het Handvest voor burgerparticipatie: “Bestaande ruimten, zoals buurthuizen, of nieuwe ruimten zullen ter beschikking worden gesteld in de verschillende wijken om burgers en verenigingen de gelegenheid te geven om samen te komen en zich te organiseren”.

Een vooruitgang, maar daarbovenop was het de wens om dit “samen te doen”. Daardoor kon dit experiment slagen. “Het kan afgezaagd klinken maar elke speler, elke stakeholder,... alle neuzen wezen in dezelfde richting. We waren er allemaal uit vrije wil en met veel ‘goesting’. Zonder dat was het heel moeilijk geweest”, besluit Gaëtan.

Voor meer info over het experiment zie het logboek en het filmpje op vilco.brussels

Indien u geïnteresseerd bent in het gebruik van een lokaal, kunt u contact opnemen met Brussel Participatie: bruxellesparticipation@brucity.be; www.brussel.be/doe-mee

WELKE LESSEN ZIJN ER GETROKKEN UIT DIT EXPERIMENT, EN WAT MET HET VERVOLG?

“Door dit experiment, en misschien zelfs door het hele **VILCO**-proces, hebben we nu een heel andere kijk op de stad Brussel. We staan nu veel dichter bij de ambtenaren die hebben meegewerkt aan **VILCO**. We zijn in contact gekomen met deze mensen en hebben met hen kunnen overleggen, iets wat zonder **VILCO** veel lastiger zou zijn geweest. Ik denk dat we ons niet eens hadden kunnen voorstellen dat het mogelijk was om deze gesprekken te voeren. “

Sébastien van 1000BXL in Transitie

“ VILCO was een drijvende kracht en heeft de wil aangewakkerd om dingen samen te doen, om zaken te bekijken waar we initieel niet eens aan dachten. VILCO geeft ons een frisse kijk op de zaken “

Gaëtan van Brussel Participatie

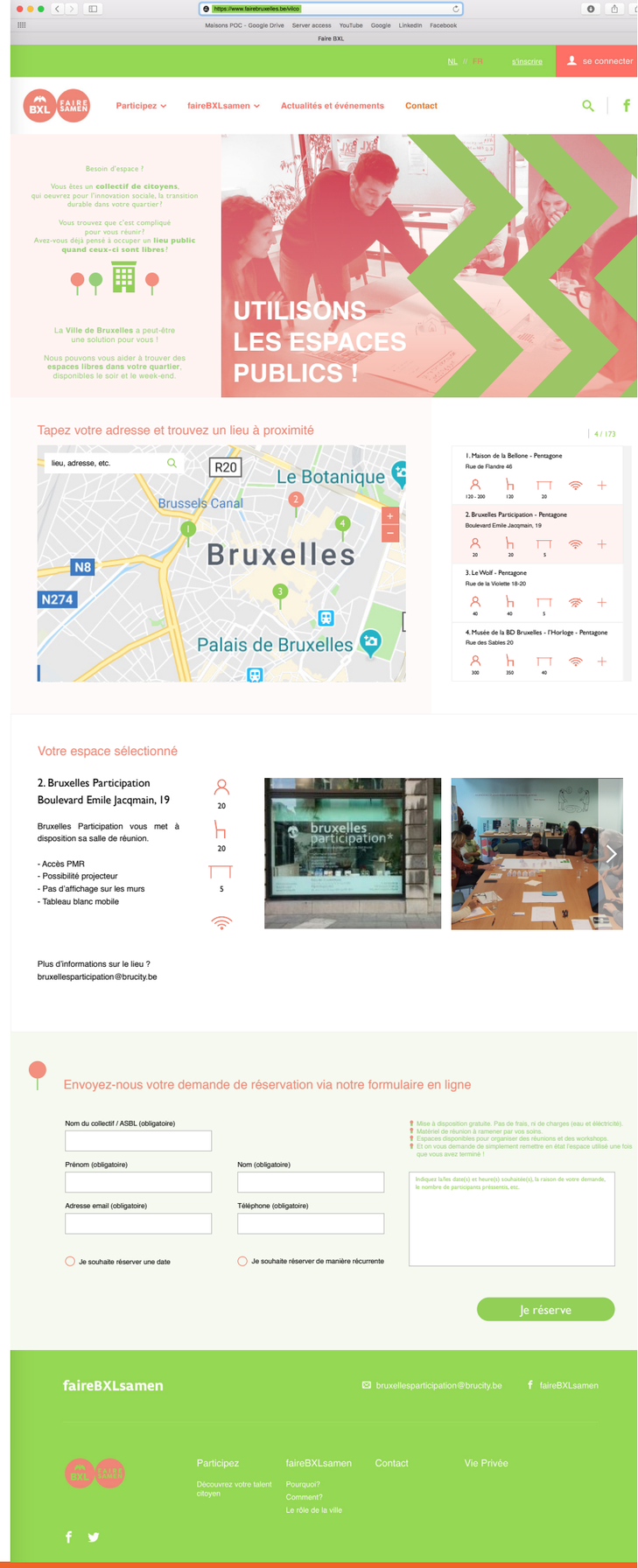

Buurtvergaderingen met de schepenen in Stad Brussel (boven) en Ukkel (onder)

SCHEPENEN GAAN IN GESPREK MET DE WIJKBEWONERS

Christophe Gouache (Strategic Design Scenarios) en Muriel Frisque (Brulocalis)

Op verzoek van het living lab van de Stad Brussel was het onder andere de missie van **VILCO** om het concept van de buurtvergaderingen te herbekijken. Deze vergaderingen, die georganiseerd worden door het gemeentebestuur, zijn een soort van meeting waarop de schepenen met de inwoners praten over de geplande projecten in de wijk, de problemen waarmee de mensen te maken krijgen, enz.

De klassieke formule van deze ontmoetingen zag er als volgt uit: een paar schepenen op een rijtje aan een lange tafel, voor een publiek van een tiental burgers die er een beetje passief bijzaten. De verkozenen presenteerden de projecten, de geplande of de lopende werken. De burgers konden dan vragen stellen (vragen die soms niets te maken hadden met het onderwerp en het kader van de bijeenkomst) en de politici gaven een antwoord (aan antwoord dat in de ogen van de burger vaak ontoereikend was).

De informatiefase is dan voorbij, er is overleg geweest, maar echt verfrissend of vernieuwend was het allemaal niet. Om deze werkwijze vaarwel te kunnen zeggen, heeft **VILCO** onderzocht welke elementen er voor herziening vatbaar waren. Er moest opnieuw gefocust worden op de doelstellingen van de wijkvergaderingen zoals deze door de Stad Brussel zijn vastgelegd: de nieuwe schepenen leren kennen; elkaar ontmoeten; luisteren naar wat er leeft in de buurt; de beleidsmaatregelen voor de nieuwe ambtstermijn presenteren.

Er werd ook nagedacht over de indeling van de vergaderruimte (opstelling van stoelen, tafels, enz.) en over de manier van vergaderen zelf, met een nieuw conversatieprotocol en hulpmiddelen om de interactie te bevorderen. Kortom, een volledig vernieuwde opzet waarbij confrontatie werd vervangen door een rustige, constructie en efficiënte manier van communiceren.

Het denkproces werd opgestart door de Stad en vond plaats in het living lab, in aanwezigheid van de schepen, het team Brussel-Participatie en een vertegenwoordiger van het collectief 1000 BXL in Transitie. Tijdens de eerste drie ‘test’-bijeenkomsten werd de formule verfijnd aan de hand van de feedback van de deelnemers.

Met enkele maanden vertraging, en op basis van de feedback van de Stad Brussel, heeft ook het living lab van Ukkel zijn Wijkvergaderingen van onder het stof gehaald. De gemeente, leden van Oxy15, het PWD Sint-Job en Ukkel in Transitie hebben gewerkt aan hun eigen versie.

AAN TAFEL MET JE SCHEPEN!

In het nieuwe format is de vergaderruimte ingericht met verschillende discussietafels en aan elke tafel zit een schepen. De inwoners gaan aan de tafels zitten en gaan echt in gesprek met de schepen. De mensen kunnen een tafel kiezen op basis van de onderwerpen die hen na aan het hart liggen en interesseren.

Om efficiënte gesprekken te hebben van hoge kwaliteit werd het aantal deelnemers per tafel beperkt tot 8 personen en duurden de gespreksrondes maximaal ongeveer 40 minuten. Gedurende de hele avond hebben de bewoners de mogelijkheid om aan drie tafels te praten.

De tafels zijn zo opgesteld dat er makkelijk in gesprek kan gegaan worden en er een constructieve dialoog kan zijn:
– een kaart van de wijk om beter te kunnen zien over welke punten nu juist gesproken wordt (in deze straat, in de buurt van dit kruispunt, in de buurt van deze school, etc.);
– hulpmiddelen met enerzijds een probleemstelling, en anderzijds mogelijke oplossingen voor het probleem ;
– zandlopers om ervoor te zorgen dat iedereen voldoende spreektijd krijgt;
– folders of documenten die de inwoners zelf hebben meegebracht.

Alvorens de meeting werd afgesloten met een goed glas, hebben de mandatarissen voor alle deelnemers de punten samengevat die hen zijn opgevallen of die hen verrast hebben.

EERSTE BEOORDELING

In de meeste wijken waren er zeker voldoende buurtbewoners aanwezig, dit zowel in Brussel-Stad als in Ukkel. Soms waren er zelfs een honderdtal personen op de vergadering. **VILCO** heeft de eerste drie bijeenkomsten van elk living lab begeleid. De ingezamelde feedback is alvast bemoedigend.

EEN BETERE MANIER OM MET ELKAAR TE SPREKEN

De deelnemers waardeerden “de conversaties op een gelijkwaardig niveau, zonder dat er sprake was van enige neerbuigendheid “, en “de gezelligheid en de respectvolle houding tegenover elkaar “. Een andere persoon gaf aan dat: “het opdelen van de thema’s en de schepenen over verschillende tafels veel beter was dan een grote zaal, omdat deze manier van werken een direct en gemoedelijk gesprek mogelijk maakt“.

DE ROL VAN DE VERSCHILLENDE HULPMIDDELEN DES ÉCHANGES

“Ik vind het efficiënt om hulpmiddelen te hebben waarop je de problemen kunt noteren. Dit is veel concreter en efficiënter dan in het wilde weg te discussiëren “.

DIT KAN NOG BETER

“Er is niet genoeg tijd om over alles te spreken “, “Ik had graag deelgenomen aan meer gesprekken “. Anderen wezen erop dat dit nieuwe format “heel mooi “is, en “veel te weinig gebruikt wordt. Deze formule zou meerdere keren per jaar moeten worden herhaald “.

HET VOORBEREIDENDE WERK

Hoewel de ervaring voor de inwoners zeker positief is, gaat er toch wel wat voorbereidend werk van het overheidspersoneel aan vooraf: zoeken naar een geschikte ruimte (met een goede akoestiek), deze ruimte inrichten, het materiaal klaarleggen, enz.

“Het opdelen van de thema’s en de schepenen over verschillende tafels veel beter was dan een grote zaal, omdat deze manier van werken een direct en gemoedelijk gesprek mogelijk maakt “.

WAT KAN ER NOG VERBETERD WORDEN?

VASTLEGGEN VAN EEN REALISTISCHE KALENDER

“De vergaderingen in Brussel-Stad waren erg intensief voor het college “, aldus Arnaud Pinxteren, schepen van Participatie. Gedurende anderhalve maand werden de schepenen één avond per week opgeroepen. Op basis van deze ervaring heeft Ukkel een meer gespreide agenda opgemaakt: één vergadering om de twee of drie weken. Want anders is de oefening bijzonder vermoeiend voor de verkozenen en de ondersteunende teams.

ZORGEN VOOR NEUTRALE MODERATOR

Het is niet eenvoudig om de gesprekken te modereren en ervoor te zorgen dat de mensen rond de tafel zich eerlijk kunnen uitdrukken. Echter, wanneer er nog meer van dergelijke wijkbijeenkomsten zouden komen, met nog meer gesprekstafels, dan wordt het al snel duidelijk dat het onmogelijk is om een beroep te doen op professionele moderatoren. In de uitgeteste formule waren het de schepenen die de rol van moderator op zich namen. Ondanks de voorafgaande briefings van **VILCO** (naar elkaar luisteren en met elkaar dialogeren, geen defensieve houding aannemen, niet constant aan het woord zijn maar ook andere mensen laten spreken, enz.) blijft het een delicate oefening om tot een gesprek te komen waarbij iedereen zich op zijn gemak voelt.

Buurtvergadering met de schepenen in Stad Brussel

OPVOLGING

Hierover werd niet nagedacht tijdens het living lab. Hoewel de nieuwe formule in de eerste plaats gericht is op dialoog, blijft het toch de taak van de gemeente om de problemen op te volgen die door de burgers aangekaart worden. Is het daarom noodzakelijk om gedetailleerde notulen van de vergaderingen bij te houden? Wie zal dit op zich nemen? Elke schepen apart of de cel Participatie? Hoe zullen verzoeken en aanvragen verder opgevolgd worden?

MOBILISATIE VAN DE BURGER: INCLUSIEF TE WERK GAAN

Hoe trek je een nieuw publiek aan dat zich minder op zijn gemak voelt op dergelijke evenementen? Hoe kunnen we ervoor zorgen dat de wijkbewoners weten wanneer er wijkvergaderingen doorgaan in hun buurt? En hoe kunnen we ervoor zorgen dat de mensen ook effectief naar de wijkvergadering komen? “Tijdens sommige vergaderingen hadden we wel 90 deelnemers, maar op andere waren er hooguit 30 mensen aanwezig. Het gevolg daarvan was dat sommige tafels bijna leeg bleven.“

Meer info over het experiment in het logboek op vilco.brussels

Buurtvergadering met de schepenen
in Ukkel

Experiment Administratieve vereenvoudiging, Leefmilieu Brussel

ADMINISTRATIEVE VEREENVOUDIGING DOET ZIJN INTREDE BIJ DE PROJECTOPROEPEN

Fabrice Lesceu (Leefmilieu Brussel), Lucia Aboutaoufik en Carol Clara (21 Solutions)

EEN VOORSTEL VAN LEEFMILIEU BRUSSEL DAT INSPEELT OP DE BEHOEFTEN VAN DE BURGERS!

Iedereen die ooit een subsidie heeft aangevraagd, zal hetzelfde zeggen... De administratieve procedures om subsidies te krijgen duren lang, zijn ingewikkeld en vervelend. “We verliezen er gewoon ontzettend veel tijd mee “. De leden van de Raad van Participatieve Duurzame Wijken – die zich uitspreekt over de toekenning van subsidies – zullen echter tegenwerpen dat “het niet altijd evident is om de thema’s te begrijpen die in de aanvraagformulieren worden voorgelegd, en dat de teksten soms heel langdradig zijn. Voor sommige mensen is het echt moeilijk om een vlotte en goed leesbare tekst te schrijven! “

Daarom wilden Leefmilieu Brussel en het team van **VILCO** in oktober 2019 experimenteren met de “Vereenvoudiging van de administratieve procedures “voor subsidieaanvragen bij het Participatief budget van Participatieve Duurzame Wijken.

WAT BETEKENT DEZE ADMINISTRATIEVE VEREENVOUDIGING CONCREET?

Tot dan toe moesten wijken die een aanvraag wilden indienen bij het Participatief Budget hun kandidatuur met twee documenten indienen:
– Een ‘roadmap’ met een beschrijving van de projecten en het gevraagde budget;
– Een beschrijving van de dynamiek van de wijk, met meer informatie over de stand van zaken in de wijk, de context, de uitdagingen, de beschikbare middelen, de behoeften en wensen van de wijkbewoners, en de participatieve en collectieve dynamiek die aanwezig is in de wijk.

De nieuwe aanpak van **VILCO** concentreert zich vooral op het tweede luik van dit proces. Er werd afgestapt van de “klassieke tekst “en gekozen voor een andere manier om een project te presenteren. Een manier waar de nadruk meer ligt op “fun”. Maar bovenal ook een manier met meer mogelijkheden op het vlak van communicatie. Denk maar aan podcasts, posters, video’s, fotoboeken, kaarten, enz.

Het achterliggende idee is dat elke Duurzame Wijk zelf zou kunnen kiezen wat het meest geschikte communicatiemiddel is voor de groep en haar leden. Zo kunnen mensen hun talenten maximaal aanwenden. Zijn er misschien mensen met een vlotte pen? Heeft er iemand talent voor een camera of een microfoon? Of kan iemand goed tekenen...? De mogelijkheden zijn legio. En uiteraard kunnen degenen die dit zouden willen ook nog altijd kiezen voor de meer klassieke (= administratieve) aanpak. De enige vereiste was dat er – met behulp van al deze communicatietools – ook geantwoord zou worden op een aantal belangrijke vragen.

MINDER PAPIERWERK, MEER EFFICIËNTIE, MEER PLEZIER

Deze nieuwe manier van werken heeft de burgers zeker geen tijdswinst opgeleverd. We zien daarentegen wel een uitbarsting aan creativiteit bij de verenigingen. Bovendien maakt deze aanpak het mogelijk om de energie van de wijk te mobiliseren rond een initiatief dat mensen samenbrengt. Dit staat op zijn beurt dan weer garant voor erg fijne momenten van samenzijn, waar de nieuwsgierigheid van de andere buurtbewoners geprikkeld

Experiment Administratieve vereenvoudiging, Leefmilieu Brussel.

wordt. De inzet en de motivatie voor het project werd hier alleen maar groter door. Een ander niet onbelangrijk pluspunt: in tegenstelling tot een geschreven document kunnen deze tools ook later nog gebruikt worden om te communiceren met de buurt of de gemeente.

De inzendingen werden ook op een andere manier gepresenteerd aan de leden van de Raad. De resultaten werden namelijk getoond tijdens de Raad van het Participatieve Budget, die in oktober 2019 bijeenkwam om te beslissen over de toekenning van de subsidies. Dit was een ideale gelegenheid om al het gedane werk in de verf te zetten en de diversiteit van de wijken te benadrukken. De leden van de Raad waren enthousiast over deze nieuwe formule, die zij aangenamer en zinvoller vonden. Tijdens de presentaties en de uitwisselingsmomenten met de kandidaten was er immers een rechtstreeks contact tussen alle betrokkenen. De analyse van het project kon zo veel efficiënter gebeuren, en er was een beter begrip van de realiteit in de wijk. Het probleem van de onnauwkeurigheden of onduidelijkheden dat een groot pijnpunt was in de schriftelijke aanvragen was daarmee opgelost.

Tot slot had het samenbrengen van alle Wijken voor het presenteren van hun project een onverwacht effect... Het was een uitgelezen moment voor de Participatieve Duurzame Wijken om met elkaar te netwerken en te praten. En dit is toch wel één van de pijlers van de PDW-beweging. Er was dus niet enkel sprake van verbeterd contact tussen de wijken die het Participatieve Budget aanvroegen (de nieuwkomers), maar ook met de wijken die lid zijn van de Raad (de oud-laureaten). Het hele participatieve proces werd op die manier versterkt en het staat nu al vast dat de kandidaten van vandaag de leden van de PDW-raad van morgen zullen zijn.

“Het scala aan tools dat **VILCO** ons aanbiedt, heeft ons geïnspireerd om een eigen format te creëren... Een groot voordeel hiervan is dat we ons werk ook zullen kunnen gebruiken als communicatiemiddel tijdens onze evenementen.“ (Transitie Helmet).

“ Het voordeel van deze manier van werken, is dat we de mening konden horen van de leden van de PDW. Zo hebben we samen een model gecreëerd dat uiteindelijk een erg nuttig communicatiemiddel is geworden. “(Duurzame Wijk Kalevoet-Bourdon). “De dynamiek die de presentaties genereerden, was een echt fijn om te zien. Het was een echt succes, en er was groot enthousiasme bij zowel de kandidaten als bij de leden van de Raad. “ (Fabrice Lesceu - Leefmilieu Brussel).

DE WEG DIE VOOR ONS LIGT...

Hoewel de meerwaarde van deze aanpak duidelijk is aangetoond (en daarom dus hoogstwaarschijnlijk nog herhaald zal worden), werd er voorlopig enkel gefocust op het tweede luik van het aanvraagproces. Het valt in toekomstige edities nog te bezien of het relevant is om deze aanpak uit te breiden naar de volledige kandidatuur. Er moet immers rekening worden gehouden met een reeks vereisten. Is het bijvoorbeeld mogelijk om een planning of een budget op te stellen in een andere vorm dan een agenda of een begrotingstabel?

Bovendien rijst de vraag of deze aanpak niet kan worden uitgebreid naar alle Projectoproepen van Leefmilieu Brussel, en meer in het bijzonder naar de burgerprojectoproep Vooruit met de wijk. Hier is zeker interesse voor. De vraag is echter hoe men een aanpak die zijn nut heeft bewezen voor slechts een tiental aanvragen, ook kan toepassen op een veel grotere schaal; namelijk de honderdtal aanvragen die voor deze oproep worden verwacht. Er moet worden nagedacht over middelen ter begeleiding en ondersteuning, en over hoelang de presentatie van de projecten aan de juryleden mag duren.

Tot slot mag administratieve vereenvoudiging niet beperkt blijven tot het vinden van minder omslachtige of betere manieren van communiceren. De thematiek van administratieve verplichtingen, noodzakelijk voor governance en de controle van de overheidsuitgaven, overstijgt het kader van dit experiment en van Leefmilieu Brussel. Over de vereenvoudiging van de procedures moet dus ook op Gewestelijk niveau nagedacht worden.

Dit mag echter de wil niet fnuiken om – met mondjesmaat – vooruitgang te blijven boeken op het vlak van administratieve vereenvoudiging...

Voor meer info zie logboek en filmpje van het experiment op vilco.brussels

Experiment «grote burgerbudgetten», Leefmilieu Brussel.

NADENKEN OVER HET GEBRUIK VAN OVERHEIDSGELD IN PROJECTEN VAN DE BURGER

Fabrice Lesceu (Leefmilieu Brussel)

Het experiment van de “grote burgerbudgetten “was een kans om luidop te dromen en om onze verbeelding de vrije loop te laten. Bovendien hoefden we ons geen zorgen te maken over hoe we al deze wilde plannen achteraf concreet zouden uitvoeren. Leefmilieu Brussel wilde met dit experiment nadenken over hoe we diverse betrokkenen (lokale overheden, vzw’s, burgers, ...), met veel verschillende functies, konden samenbrengen. Vervolgens werd nagedacht over scenario’s voor het verdelen van substantiële budgetten, met het oog op het algemeen belang. Doel van dit alles was om te komen tot een meer veerkrachtige stad die samenwerking hoog in het vaandel draagt.

Kunnen we, door het invoeren van een vorm van governance die rekening houdt met de belangen van iedereen, persoonlijke of institutionele belangen overstijgen, en overheidsgeld op een andere manier beheren? Werken we efficiënter als alle betrokkenen samen nadenken?

Concreet ging het niet alleen over het algemeen belang, maar ook over de ideale verdeling van de middelen ter ondersteuning van lokale dynamieken die bijdragen aan de veerkracht van de stad. Dit gebeurde door de huidige budgetten van Leefmilieu Brussel voor burgerinitiatieven en voor de gemeenten en OCMW’s meer in detail te bekijken. **VILCO** heeft met andere woorden getracht een uitgebreider participatief budget samen te stellen voor de financiering van projecten, de begeleiding ervan en de ontwikkeling van de expertise.

Dit alles in de hoop geloofwaardige scenario’s uit te werken die tegemoetkomen aan de behoeften van de verschillende betrokkenen van het stadsgewest, met elk hun eigen modaliteiten, implicaties, beperkingen en mogelijkheden.

HET INTERINSTITUTIONELE BETREKKEN BIJ AMBITIEUZE SCENARIO'S

Een eerste opmerkelijk feit was de responsgraad van de betrokkenen. Talrijke burgers, politieke verantwoordelijken, ambtenaren en vzw's tekenden present op een event waar de nadruk vooral lag op gezellig samenzijn. Een dertigtal aanwezige deelnemers hebben hier samen verschillende scenario's uitgewerkt. En er is heel wat uit de bus gekomen. De resultaten gingen zelfs verder dan het oorspronkelijk geplande kader, met originele constructies en meer betrokken partijen en budgetten dan initieel voorzien door Leefmilieu Brussel. Ander interessant feit is dat interinstitutionele samenwerking de rode draad doorheen al deze scenario's was.

Enkele voorbeelden van ingebeelde scenario's:

"BRUSSEL VAN DE WIJKEN "
deelt het Gewest op in veel verschillende zones. In elk van deze zones zijn er Wijkvergaderingen waar uitgelote burgers instaan voor het beheer van een participatief budget op basis van een stand van zaken die samen werd opgemaakt.

"DO IT TOGETHER "
werkt aan een algemeen kader om nieuwe initiatieven maximaal te stimuleren. Deze initiatieven gaan over meer dan louter milieukwesties en verenigen verschillende gewestelijke, maatschappelijke en lokale instellingen.

"OVER DE GRENZEN HEEN "
gaat uit van het principe dat er meer projecten zouden zijn indien er meer kaders en modaliteiten waren. In dit scenario wordt daarom een deel van het budget gebruikt om uitsluitend 'bizarre' projecten te stimuleren. Het gaat om projecten die buiten de lijntjes kleuren, en waarvan men veronderstelt dat ze niet kunnen werken omwille van hun transversale, meerlagige of al te experimentele karakter. De financiële middelen zijn afkomstig van institutionele cofinanciering ter ondersteuning van projecten rond verschillende thema's. Tijdens het event zijn er video's gemaakt die de verschillende scenario's en hun modaliteiten beschrijven. Deze video's kunt u bekijken op de website van **VILCO**.

EEN UITDAGING VOOR DE DEELNEMERS

Deze ongewone oefening toonde bovenal de wil aan van al deze mensen met allemaal verschillen achtergronden om met elkaar samen te werken. En daarbij ging het heus niet alleen om het uitwerken van geloofwaardige scenario's. De nadruk lag vooral op het menselijke aspect. Het was echt nodig om verschillende mensen rond de tafel te brengen om elkaar beter te leren kennen, samen te dromen, en de traditionele rolverdeling te laten voor wat ze was. "Tijdens het experiment van Leefmilieu Brussel werden de krachten gebundeld en is er echt samengewerkt. Op het einde van het event dacht ik: 'wow, ik heb echt iets bijzonders meegemaakt'. Niet alleen heb ik kunnen praten met burgers die ik helemaal niet kende, en die niet eens uit mijn gemeente kwamen, maar ook met andere – institutionele – partijen. Er was echt een duidelijke wil om dingen te veranderen, en om na te denken over de werkkaders... Dit werd allemaal mogelijk gemaakt door de tools van **VILCO** die tijdens dit experiment werden aangereikt ". Karim Sheikh Hassan, Schepen participatieve democratie in Etterbeek.

WAT MET VERVOLG VAN DEZE SCENARIO'S...?

Wat Leefmilieu Brussel van het experiment heeft geleerd, blijft al bij al redelijk theoretisch. Er is immers geen enkel scenario dat meteen kan worden gebruikt om de budgetten, die aan het begin van het proces op tafel lagen, in de praktijk om te zetten. Ook was er geen sprake van concrete modaliteiten die in de praktijk konden worden uitgetest. Maar dat maakt allemaal niet zoveel uit: dit kan nu geïntegreerd worden in een nieuw experiment geleid door Leefmilieu Brussel. Daarnaast moet ook worden opgemerkt dat deze ideeën het denkproces ten goede zijn gekomen en de verdienste hebben dat ze bestaan. Leefmilieu Brussel heeft ook zijn horizon verruimd.

Er zijn een aantal principes ontstaan:

BEVORDERING VAN INTERINSTITUTIONELE SAMENWERKING
Leefmilieu Brussel kan, net zoals alle andere overheidsadministraties, zich niet afsluiten van de rest van de wereld. Zeker in de complexe institutionele context van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is zoiets onmogelijk. Binnen de verschillende instellingen, zowel op gewestelijk als gemeentelijk niveau, ontstaan er budgetten en instrumenten, zoals projectoproepen en participatieve budgetten met gemeenschappelijke doelstellingen. Er moet daarom gewerkt worden aan het creëren van synergieën tussen deze instellingen, ten dienste van de burgerinitiatieven. Het Gewest, en in het bijzonder Leefmilieu Brussel, kan een belangrijke rol spelen bij het opzetten van deze synergieën, met name door het uitwerken van transversale instrumenten, het ontwikkelen van expertise en ten volle in te zetten op best practices.

NOOD AAN KRUISBESTUIVING VAN VERSCHILLENDE THEMATIEKEN
Burgerinitiatieven beperken zich op wijkniveau zelden tot één duidelijk afgebakende thematiek. Sociale cohesie is vaak een gemeenschappelijke noemer voor burgers die ecologische, sociale of economische doelstellingen nastreven. De scenario's die werden uitgewerkt hebben aangetoond dat het mogelijk is om kaders te creëren die inspelen op deze behoefte om projecten met meerdere thema's te stimuleren.

BOTTOM-UP EN DEMOCRATISERING VAN HET BESLUITVORMINGSPROCES
Alle scenario's gaan uit van een bottom-up logica, en de projecten worden ingebeeld door de verschillende mensen en betrokkenen op het terrein, in functie van hun behoeften. Het besluit om deze projecten te financieren wordt ook overgelaten aan de mensen op het terrein, omdat zij beter kunnen inschatten welke projecten een antwoord geven op hun behoeften. Uiteraard moeten deze projecten ook tegemoetkomen aan de doelstellingen van de betrokken administraties, zoals Leefmilieu Brussel. De kruisbestuiving van thema's, maar ook de ervaring met bestaande participatieve budgetten, met name die van Participatieve Duurzame Wijken, tonen dat dit mogelijk is.

voor meer info over het experiment zie logboek en filmpje op vilco.brussels

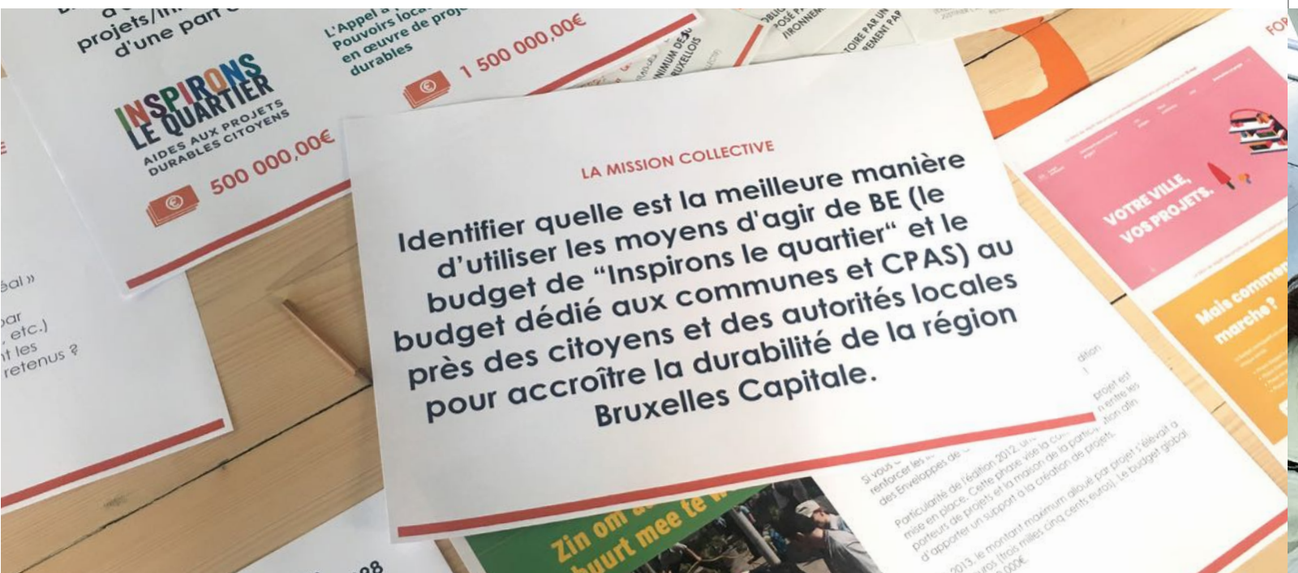

Experiment «grote burgerbudgetten» bij Leefmilieu Brussel

Stemming over de burgerbegroting in het stadhuis van Grenoble
CC Learningtocount

PARTICIPATIEF BEGROTEN: EEN NIEUW SPEELVELD VOOR HET BETREKKEN VAN DE BURGER BIJ HET BELEID

Lucia Aboutaoufik, Alessandra Kegeleirs en Carol Clara (21 Solutions), met een getuigenis van Yves Cabannes, emeritus hoogleraar Development Planning aan de University College London / DPU.

ER bestaat geen enkele definitie voor participatieve begroting, omdat er evenveel uitvoeringsmodaliteiten zijn als er contexten zijn waarin participatieve begrotingen zich hebben ontwikkeld. Volgens de Verenigde Naties is participatief begroten “een mechanisme (of proces) waarbij de bevolking beslist over de besteding van alle of van een deel van de beschikbare publieke middelen of waarbij ze bijdraagt aan de besluitvorming“. (UN-HABITAT P.O, 2005)

De participatieve begroting werd voor het eerst opgezet en uitgevoerd in 1989 in Porto Alegre. Meer bepaald zijn daar toen, om meer mensen te betrekken bij de besluitvorming, een reeks van participatieve systemen uitgewerkt bovenop het traditionele systeem van representatieve democratie. Dat lijkt nogal revolutionair: de mensen met de politiek laten meebeslissen, “gewone“ burgers laten beslissen over de overheidsuitgaven. Andere landen zijn daarna gevolgd: Uruguay, Peru. Maar ook meer recent hebben steden als Lissabon of Parijs, Chengdu (China), Zuid-Koreaanse steden en steden in Kameroen, enz. het systeem toegepast. Momenteel tellen we wereldwijd bijna 5.000 cases. De laatste tien jaar is de animo voor het systeem alleen maar toegenomen.

De mate van beraadslaging en medebeslissing kan variëren afhankelijk van het stedelijk experiment. De burger raadplegen of hem laten meebeslissen, hem betrekken via stemming of hem de begroting mee laten uitwerken, de politiek zal elk systeem gebruiken in functie van de beoogde doelen: willen we de democratie radicaliseren, het sociaal weefsel versterken of het overheidsbeleid efficiënter maken?

PARTICIPATIEVE BEGROTINGEN EN VILCO

Of het nu gaat om burgerbegrotingen of burgerassemblees (zie het artikel over wijkraden), de twee systemen zijn een goed vertrekpunt van waaruit de democratie nieuw leven kan ingeblazen worden. Ze creëren immers een nieuw speelveld voor burgers, burgerinitiatieven, het maatschappelijk middenveld en lokale overheden. Ze bieden ook een kans om een samenwerking op te bouwen en nieuwe manieren te vinden voor het omgaan met elkaar. Dat kan door een multi-stakeholder dialoog, beraadslaging en beslissing.

“Participatieve begrotingen zijn een platform waarop de verkozenen en de inwoners elkaar ontmoeten en met elkaar in dialoog gaan. In een sterk versnipperd systeem zijn zo’n platformen interessant. Ze zijn aanvankelijk niet opgericht op basis van consensus. Er kan onenigheid bestaan over waar de gesprekken, precies over de punten waarover we van mening verschillen, zullen plaatsvinden. Ze ontstaan eerder rond concrete projecten. Dat maakt deze platformen zo specifiek. De gesprekken gaan niet over de grote democratische principes, maar over concrete projecten die het leven van de inwoners op korte en middellange termijn willen verbeteren (over onderwerpen die hen aanbelangen… verkeer, huisvesting, gezondheid…).“
Yves Cabannes.

Daarom wilde **VILCO** het mechanisme onderzoeken en heeft **VILCO** alle lokale initiatieven uitgenodigd deel te nemen aan een cyclus van workshops rond het thema van participatieve begrotingen. Het was een collectief experiment dat gericht was op alle living labs en tot doel had om samen met een gemengd publiek te onderzoeken wat het potentieel van het systeem is en om mogelijke scenario’s uit te tekenen voor de implementatie ervan in het Brussels Gewest.

De cyclus is opgezet in samenwerking met de vzw Periferia en begon met een ‘cine-meeting’ en de projectie van de documentaire “Een zachte revolutie – Participatieve begrotingen“ (“Uma Revoluçao tranquila“, Pierre Stoeber en Giovanni Allegretti, 2015, Frans ondertiteld). Een paar dagen later heeft Yves Cabannes een lezing gegeven over de verschillende experimenten met participatieve begrotingen die hij als specialist ter zake nu al 30 jaar wereldwijd bestudeert (de lezing “Participatieve begrotingen: instrumenten voor een andere democratie?“ is beschikbaar op vilco.brussels).

Tot slot hebben we, nog altijd in aanwezigheid van Yves Cabannes, de cyclus beëindigd met een co-creatie-workshop. Gedurende een avond verzamelden burgers, bestuursmedewerkers, politieke medewerkers en verkozenen rond de ‘speltplateaus’ van 21 Solutions (zie de artikelen over de instrumentotheek van **VILCO**). Doel was om na te denken over een visie en de zin en a.d.h.v. die denkoefening scenario’s te bedenken voor burgerbegrotingen. Zij hebben ook nagedacht over een stappenplan voor de invoering van dergelijk systeem en over het moment waarop de burgers bij de besprekingen moeten worden betrokken.

HOE KAN EEN PARTICIPATIEVE BEGROTING DE LOKALE OVERHEDEN EN DE BURGERS BETER LATEN SAMENWERKEN?

Ten eerste willen we onderstrepen dat de scenario’s die uit de co-creatie-oefening rond participatieve begrotingen zijn voortgevloeid, het potentieel van deze instrumenten voor het tot stand brengen van een nieuwe manier waarop burger en overheid met elkaar kunnen omgaan, hebben aangetoond. De ruimte voor dialoog, beraadslaging en medezeggenschap waar deze instrumenten voor zorgen en die door derden vaak gefaciliteerd worden, creëert een vertrouwensband.

Een andere belangrijke les is het leerproces aan de twee kanten. Hoewel het mechanisme vaak zorgt voor het bekwamen van burgers (en soms ook vormingen voorziet), moeten administratie en politiek ook een nieuwe manier van doen vinden. Deze vaststelling werd ook gedaan in het kader van de co-oprichting van wijkraden (Etterbeek) waarbij de verkozene en projecttrekker manieren moest vinden om het college en zijn administratie te overtuigen van het belang van het instrument, hen te vertellen wat de meerwaarde ervan is en hen gerust te stellen (de politiek behoudt de controle, de hoge werkdruk wordt gecompenseerd door een grotere efficiëntie, enz.)

Tot slot willen we ook nog het beter wederzijds begrip opmerken. In de plaats van “bestuurd” te worden “bestuurt” de burger nu zelf waardoor hij beter vertrouwd geraakt met de politieke besluitvorming. Hij moet nu ook uitgaan van het algemeen belang en prioriteiten stellen. Voor de politiek is het een manier om de noden van de burgers beter te begrijpen. We stellen een soort gelijkschakeling vast tussen de twee. De kloof wordt kleiner en de dialoog wordt mogelijk.

Yves Cabannes vat het lopende proces bij een burgerbegroting goed samen:

“Het proces brengt de inwoners dichter bij de administratie omdat het proces de dossiers behandelt. De gemeenteambtenaren zijn de echte helden omdat zo’n participatieve begroting meer werk met zich meebrengt. Voor hen is het dus belangrijk om erkend en gewaardeerd te worden. En wanneer de inwoners beginnen te zien dat hun ideeën vorm krijgen in concrete projecten, dat concrete projecten die beantwoorden aan een echte nood, uitgevoerd worden, begrijpen ze beter hoe zo’n administratie werkt en wat ambtenaren, die dagelijks de gemeente besturen, moeten doen “

De emeritus hoogleraar besluit met een aanmoediging. Hij stimuleert ons om de **VILCO**-workshops aan een breder publiek aan te bieden zodat meer participatieve begrotingen kunnen worden uitgerold.

“Tijdens deze workshop zaten vzw’s, burgergroeperingen, ambtenaren en verkozenen samen rond de tafel, wat naar mijn mening een zeer rijke groep is om na te denken over goede oplossingen. Misschien kunnen ook universiteiten en onderzoekers deelnemen aan zo’n multi-stakeholder platform? Zij zouden bij dit proces betrokken moeten worden en een bijdrage leveren op het vlak van documentatie, kritische analyse en evaluatie. Ook ondernemingen in de sociale economie zouden moeten betrokken worden, aangezien participatieve begrotingen vandaag niet enkel instrumenten zijn voor een herverdeling in de marge van de sociale voordelen maar ook voor het herstel van de sociale economie“.

Meer info zie logboek en filmpje van het experiment op vilco.brussels

Bezoek aan de burgerinitiatieven die de Stad Brussel ondersteunt

“ COMPLI-CITÉS “ STEDEN DIE SAMENWERKEN BIJ ONS, EN ELDERS

François Jégou (Strategic Design Scenarios)

In een stad die samenwerkt bouwen de lokale inwoners samen hun stad op: burgers creëren samen nieuwe en meer duurzame manieren van leven, buurtgemeenschappen ontwikkelen openbare diensten die onderling samenwerken, burgers en overheden herdefiniëren het bestuur om deze samenwerking te bevorderen.

Met behulp van een aantal praktijkvoorbeelden van Europese steden, waarvan de meeste samenwerken binnen de contouren van het URBACT-programma, zullen we trachten te schetsen hoe een stad die samenwerkt er nu precies uitziet. Uit deze voorbeelden komt naar voren dat in een stad die samenwerkt de verschillende betrokkenen naar elkaar toegroeien en rollen in elkaar overvloeien... Er is een hybridisatie van werkwijzen en een uitwisseling van expertise. Daarnaast is een zekere ongebondenheid een andere voorwaarde om te komen tot meer eenheid, meer nabijheid en een betere samenwerking tussen de verschillende entiteiten.

Feeding Bristol, Bristol, *Sustainable food in urban communitiies*, URBACT-stedennetwerk

VAN CONFRONTATIE NAAR CONSTRUCTIEVE SAMENWERKING

Wanneer we kijken naar waterbeheer zien we vaak spanningen ontstaan tussen de burger en de stedelijke overheid (ruimtelijke ordening die de hydrografie verwaarloost, bouwen in overstromingsgevoelige gebieden, systematische waterdicht maken van oppervlakken en overmatige verdichting van de stad, gebrek aan middelen en aandacht voor gedecentraliseerde beheerspraktijken, enz..). Het project BRUSSEAU wil daarom burgergroepen – in een eerste fase – samenbrengen met wetenschappers of technici, en – daarna – met de overheid. Het doel hiervan is om te onderzoeken hoe we het waterbeheer in de stad samen kunnen aanpakken.

Het project Brusseau vormt zo “hydrologische gemeenschappen “met als doel de inwoners van de lager en hoger gelegen wijken in de stad bewust te maken van het feit dat hun watergebieden met elkaar verbonden zijn en in elkaar overvloeien. Samen denken ze na over de vele private en publieke initiatieven zoals infiltratie, verdamping, waterbekkens, enz. die de afvloeiing naar lager gelegen gebieden – en de daarbij horende overstromingen – willen verminderen.

De werkwijzen waarmee door de betrokken partijen geëxperimenteerd wordt in het project zijn de volgende: samen het hydrologisch potentieel van de bestudeerde perimeters begrijpen, samen werken aan cartografie waarbij al de bevindingen en bijdragen van de burgers, wetenschappers en technici verzameld worden op eenzelfde drager, de geschiedenis van de hydrologische configuraties en vergeten oude waterlopen bestuderen, verrichten van metingen door de burgers zelf van het peil en de stroom van het regenwater in de geest van participatieve wetenschap, enz.

Dit alles, gekenmerkt door een gemeenschappelijke “honger“ naar diagnostische en propositionele expertise, staat tegenover/gaat in dialoog met de institutionele expertise. Deze gemeenschappelijke “honger“ naar expertise en avontuur gaat voorafaan, of begeleidt, overheidsopdrachten of private werken.

VAN DE ADMINISTRATIE NAAR BEMIDDELING

Het is in het algemeen moeilijk voor burgercollectieven of kleine lokale verenigingen om in te gaan op projectoproepen van steden: complexe aanvraagdossiers, administratieve toekenningsprocedures en -voorwaarden, vertragingen bij het vrijmaken en gebruiken van subsidies, omslachtige rapportage en bewijsstukken die moeten worden ingediend, enz. Om deze lokale burgerinitiatieven, die de drijvende kracht van de stad zijn, aan te moedigen om in te schrijven, helpt de stad Gent om heterogene lokale micro-initiatieven samen te brengen en te laten samenwerken. Het uiteindelijke doel is dat deze zich gaan organiseren in samenwerkingsverbanden die voldoende rijk en robuust zijn om te reageren op de door de stad gelanceerde projectoproepen.

“Om deze lokale burgerinitiatieven, die de drijvende kracht van de stad zijn, aan te moedigen om in te schrijven, helpt de stad Gent om heterogene lokale micro-initiatieven samen te brengen en te laten samenwerken. “

Zo werd bijvoorbeeld in 2017, bij de verhuizing van de centrale bibliotheek van de stad, voorgesteld om het 7.800 m2 grote gebouw dat leegstond in het centrum van de stad, tijdelijk te laten betrekken in de 8 maanden voorafgaand aan de herbestemming van het pand. Daartoe organiseerde de Dienst Deelname aan het Stedelijk beleid het event BibMark (een “markt van de bibliotheek“). Dit avondevent ging door op 13 februari 2017 en was bedoeld voor personen die zich kandidaat wilden stellen om het voormalige bibliotheekgebouw tijdelijk in gebruik te nemen. In totaal hebben zo’n 147 burgerverenigingen en collectieven met culturele, artistieke, sociale, milieu- en ondernemersprojecten elkaar ontmoet en hun activiteiten gepresenteerd op evenveel kleine geïmproviseerde stands van elk 1m2. De grote zaal De Centrale in de Dampoortwijk was tot de nok gevuld. In een trendy sfeer zochten de deelnemers actief naar synergieën tussen hun respectievelijke activiteiten en werden potentiële partnerschappen op een groot bord genoteerd. Vier uur lang werd er gesproken over mogelijke gezamenlijke projecten voor het gebouw: een workshop-tentoonstelling van 8 maanden over de toekomst van Gent, een gigantisch stadslabo, enz.

Op het einde van BibMark tekenden er zich drie consortia af. Deze hebben hun project op papier gezet en ingediend voor het doorlopen van de officiële openbare aanbestedingsprocedures. Drie maanden later kon het NEST-consortium, een collectief van zo’n vijftig lokale initiatieven, zich uiteindelijk vestigen in het enorme gebouw met als doel het om te vormen tot een stadslabo.

VAN SOCIALE INNOVATIE TOT OPENBARE DIENSTEN

Steden worden geconfronteerd met een vaak grote leegstand: braakliggende terreinen, verlaten panden na een faillissement, gebouwen in afwachting van herbestemming, enz. Tegelijkertijd trachten deze steden ook om sociale en innovatieve bewegingen te ondersteunen door deze sociale, ecologische, culturele of ondernemende initiatieven toe te laten om deze leegstaande ruimtes tijdelijk in gebruik te nemen.

In 2007 kende Bremen (Duitsland) een overheidsopdracht toe aan een groep jonge activistische architecten – AAA Autonomen Architektur Ateliers. Hun missie was om de stad tijdelijk te bezetten. AAA creëerde ZwischenZeitZentrale, een associatieve structuur met als toepasselijk acroniem ZZZ (om te verwijzen naar de ingeslapen gebouwen). Het was de missie van ZZZ om deze gebouwen wakker te schudden door ze tijdelijk te gaan bezetten. ZZZ identificeerde leegstaande ruimtes in de stad, nam contact op met publieke of private eigenaren, begeleidde verenigingen bij het vormgeven van hun project, stelde ondersteunende subsidies voor in de beginfase van projecten, gaf advies over de administratieve procedures en gaf concrete vorm aan de tijdelijke bezetting van de gebouwen.

Vandaag is ZZZ, waarvan de missie in 2012 en 2016 verlengd werd, een welbekend aanspreekpunt voor de associatieve spelers en projectleiders van de stad. Ze zijn een soort “vastgoedmakelaar van tijdelijke bezetting “. AAA en de stad Bremen hebben geleidelijk aan, samen met de betrokken partijen, de verschillende functionaliteiten van een openbare dienst voor tijdelijke bezetting gecreëerd. Ze hebben de leegstaande ruimtes van de stad in kaart gebracht, koppelden vraag en aanbod van tijdelijke bezetting, gaven technische en financiële ondersteuning aan de verschillende projecten, bestudeerden tijdelijke bezetting als instrument voor stadsontwikkeling, enz.

NAAR MEER STEDEN DIE SAMENWERKEN

Almaar complexere en constant veranderende sociale, ecologische en economische problemen leiden tot spanningen bij de bevolking en zetten het overheidsbeleid onder druk. Bovenstaande cases geven echter een beeld van hoe structurele problemen of crisissituaties (conflicten over waterbeheer, synergieën van sociale innovatie, bestrijden van stedelijke leegstand, enz.) ook kansen kunnen genereren.Belanghebbenden in de stad verlaten hun comfortzone, en gaan op zoek naar nieuwe initiatieven om de samenwerking aan te gaan.

In samenwerkende steden die deelnemen aan de URBACT-programma's zien we meerdere inspirerende initiatieven die mensen samenbrengen en naar elkaar laten toegroeien. Een hybridisatie van werkwijzen om te komen tot een stad die beter samenwerkt en die zo het proces en de methodologie van **VILCO** geïnspireerd hebben. Deze samenwerking vereist in de eerste plaats een beter onderling begrip bij iedereen, en op alle niveaus.

Net zoals dat het geval was voor BibMark in Gent, experimenteren Cluj in Roemenië en Poznan in Polen met ontmoetingen in de vorm van "kruisbezoeken" tussen openbare diensten en burgerinitiatieven. De bedoeling daarvan is om nieuwe mogelijkheden te creëren voor partnerschappen op het vlak van openbare wegen, stadsplanning of ontwikkeling van het toerisme4. Athene heeft dan weer het platform SynAthina gelanceerd, dat meer dan 7000 lokale, sociale en innoverende initiatieven samenbrengt en kruisbestuiving mogelijk maakt .

Op supra-niveau zorgen de hier beschreven URBACT-netwerken ervoor dat steden elkaar beter leren kennen en meer gaan samenwerken. Naast een goede wederzijdse kennis, wordt samenwerking ook tot stand gebracht door co-design of – beter – "cross-design". Het belangrijkste punt hiervan is niet zozeer om de dingen samen te doen, maar wel om inspiratie te vinden in de werkwijzen van de andere en deze dan zelf toe te passen.

De opmars van het aantal innovatielaboratoria bij de overheid bevordert – net zoals bij het BRUSSEAU-project – de kruisbestuiving van innovatieve aanpakken waar de gebruiker centraal staat, met de productie van overheidsbeleid en wetenschappelijke methoden. Oslo raakte geïnspireerd door de aanpak van het collectief Majobo om moestuinen zichtbaar te maken voor iedereen, en zo volop in te zetten op een strategie van stedelijke landbouw. Bremen gebruikt de werkwijzen van een groep activistische architecten om een beleid van tijdelijke bezetting te ontwikkelen.

"Naast een goede wederzijdse kennis, wordt samenwerking ook tot stand gebracht door co-design of – beter – "cross-design". Het belangrijkste punt hiervan is niet zozeer om de dingen samen te doen, maar wel om inspiratie te vinden in de werkwijzen van de andere en deze dan zelf toe te passen. "

Amersfoort in Nederland werkt dan weer met het systeem van een business incubator. Ondernemers uit de sector van de duurzame voeding speeddaten met elkaar om zo te komen tot nieuwe samenwerkingen . Op dezelfde manier heeft INNOVIRIS (het Brussels Instituut voor Onderzoek en Innovatie) een bijeenkomst georganiseerd voor groepen uit de preselectie van de projectoproep CO-CREATE. Deze kunnen zo "hybridiseren "alvorens ze hun definitieve project indienen.

Net zoals vele anderen, zegt ook Pablo Servigne dat deze steden erkend lijken te hebben dat samenwerking een grotere impact heeft op de machtsverhoudingen. De betrokken partijen (een netwerk van burgers, een dienst van de overheid, partners uit de academische sector of uit de privé, ...) lijken hun privileges en rollen te overstijgen om de problemen samen aan te pakken. Ze vormen de "lokale dynamiek" die zo typisch is voor **VILCO**. Het gaat om hybride entiteiten waarbij de onderlinge rolverschillen, ook al blijken deze soms hardnekkig, van minder groot belang zijn dan het nieuwgevormde partnerschap.

De aangehaalde voorbeelden uit Brussel, Gent, Bremen, Cluj, Poznan, Athene en Amersfoort illustreren op een emblematische manier deze opkomende "samenwerking" waarbij verschillende partijen, die geconfronteerd worden met een gemeenschappelijk probleem, verder gaan dan een simpele samenwerking, maar samensmelten tot een coherent geheel dat snel tot een goede oplossing kan komen.

URBACT netwerk van Europese steden over de participatieve democratie

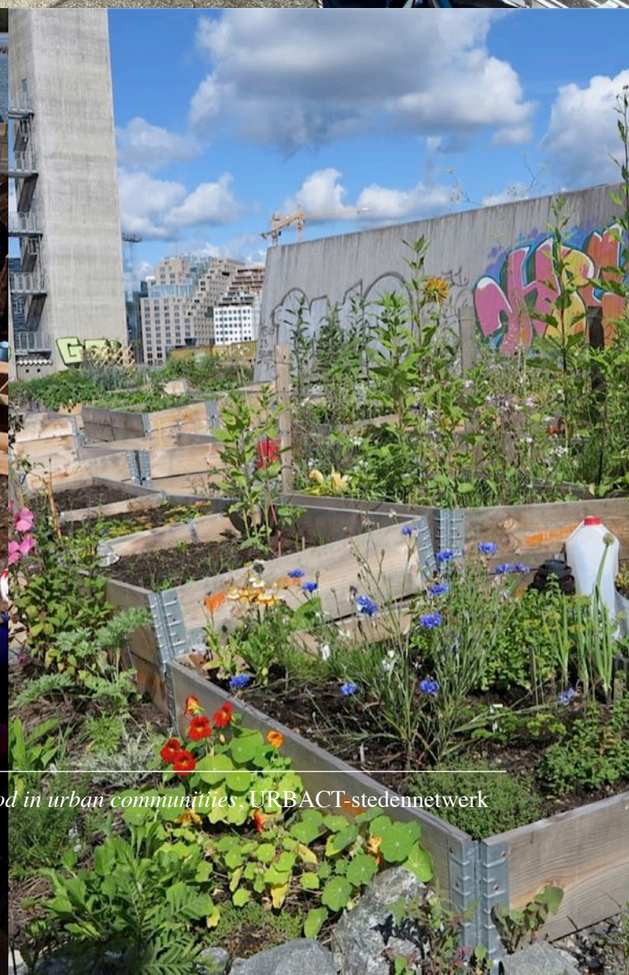

Herligheten Allotment Garden, Oslo, *Sustainable food in urban communities*, URBACT-stedennetwerk

Kruisbezoek, Watermaal-Bosvoorde

MOET SAMENWERKING GEÏNSTITUTIONALISEERD WORDEN?

HOE FORMELER HOE MINDER FLEXIBEL?

“ Hoe kun je samenwerking verankeren in het publieke actieproces? Bij **VILCO** was er geen formalisme, maar als het de bedoeling is alles op te schalen, is het misschien tijd om de samenwerking te institutionaliseren, en te zorgen voor specifieke administratieve procedures. Het risico bestaat dan wel dat we eindigen met een “lege huls“: het wordt dan des te meer noodzakelijk om ook informele gesprekken te hebben met elkaar, en stap voor stap andere verkozenen, ambtenaren en burgers aan te spreken voor nieuwe projecten. Zo kunnen we een bepaalde cultuur, en gemeenschappelijke houdingen en doelstellingen op het vlak van samenwerking, behouden “(Quadrant Conseil). Is de institutionalisering van bepaalde diensten of praktijken echt de enige manier om ervoor te zorgen dat de innovaties en experimenten van **VILCO** geen ‘one-shots’ blijven, en dat ze daadwerkelijk een nieuwe manier van werken of een nieuw gemeenschappelijk instrument worden?

Enkele voorbeelden wijzen daarop :
- Het bezoek achter de schermen van het gemeentebestuur van Ukkel,
- De dienst waar openbare gebouwen in bruikleen gegeven worden aan burgers in Brussel-Stad (nu opgenomen in het participatiehandvest van de stad)
- De kit “En Rue!” in Watermaal-Bosvoorde, dat een nieuwe procedure voor het organiseren van evenementen wil ontwikkelen.

BESTUREN AANPASSEN

De kwestie van de institutionalisering is complex. Het roept vragen op over hoe overheden aan deze nieuwe verwachtingen van burgers aangepast kunnen worden. Bijvoorbeeld: moeten er ad hoc diensten opgericht worden, of moeten samenwerkingsverzoeken op formele manier ingediend worden (toegang, procedures, relaties) bij een of meerdere diensten?

We kunnen dit doen door specifieke opleidingen te geven aan ambtenaren die werken in de diensten die in contact staan met burgercollectieven. Dit kan echter ook door min of meer gestandaardiseerde samenwerkingsprocedures in te voeren, of zelfs door de oprichting van een nieuwe transversale dienst binnen het gemeentebestuur die zich specifiek hiermee zal bezighouden. In sommige gevallen zijn het dus de ambtenaren van de gemeente die de rol van facilitator voor het project spelen. Maar in sommige gevallen kan het ook gaan om externe vertrouwenspersonen. Het is dan zaak om een of meerdere bekwame ambtenaren te integreren in de diensten die in contact staan met de initiatieven uit de wijk. Er kan uiteraard ook gewerkt worden met een specifieke afdeling die indien nodig transversaal kan functioneren.

VOOR OF TEGEN?

Sommigen benadrukken de voordelen van institutionalisering omdat we zo de capaciteit ontwikkelen om op lange termijn samen te werken met burgercollectieven. De samenwerking zit dan niet langer in de “pilootfase“ en wordt mogelijk voor alle burgercollectieven. Institutionalisering heeft het voordeel dat samenwerking ‘systematisch’ wordt en dat er een kader gecreëerd wordt.

“ Eén van de moeilijkheden die gepaard gaan met het invoeren van samenwerking is volgens sommige co-onderzoekers de paradigmaverschuiving. Samenwerking houdt in dat we overstappen van een top-downbestuursmodel naar het tegenovergestelde, de “bottom-up“.“ (Amélie Pierre).

Anderen twijfelen eraan of de ambtenaren – bij eventuele conflicten – het wederzijds vertrouwen tussen burger en overheidsdienst zullen kunnen waarborgen. Institutionalisering roept vragen op over de neutraliteit van deze “derde partij“, die dan deel zou uitmaken van de administratie. Bestaat het risico niet dat burgers deze “derde” zouden zien als een vertegenwoordiger van de gemeente, en niet langer als iemand die samenwerking faciliteert, een neutrale houding aanneemt, en boven het gewoel staat?

Het is ook uitkijken, zoals Bernard Petre aangaf, dat de samenwerkingsrelatie niet “gebureaucratiseerd“ wordt: “Ik denk dat we deze ingesteldheid zagen bij een groot deel van de ideeën [geformuleerd tijdens de ideeënworkshop van november 2018]: we gaan werken met een tussenpersoon, we gaan iemand in het bestuur verantwoordelijkheid geven, we gaan procedures invoeren en standaarddocumenten opstellen. We gaan dingen toevoegen die de onzekerheid beperken. We gaan overal op anticiperen. Maar misschien komt echte veerkracht wel gewoon voort uit “minder doen“.“ (Bernard Petre). Laten we niet in de val trappen door als antwoord op de complexiteit van de uitdagingen bijkomende regels en procedures toe te voegen die alles nog ingewikkelder maken … Dit kan het enthousiasme, en in het geval van een crisis, zelfs de reactiviteit en het aanpassingsvermogen verlammen.

Experiment Buurtvergaderingen, Ukkel

FORMALISERING VAN PARTICIPATIEVE PROCESSEN

Voor de volledigheid moet opgemerkt worden dat sommige gemeenten die bij **VILCO** betrokken waren niet op het project hebben gewacht om ambitieuze processen uit te werken en burgerparticipatie te formaliseren. De Stad Brussel heeft al in 2018 haar participatieve begroting gelanceerd. Zonder daar noodzakelijkerwijs van aan de oorsprong te liggen, zag **VILCO** deze trend nog versnellen: start van een participatieve begroting in Watermaal-Bosvoorde en een subsidie ter ondersteuning in Ukkel, invoeren van Wijkadviesraden in Etterbeek, burgervergaderingen die uitgewerkt worden in de Stad Brussel, langetermijnreflectie over de toewijzing van gewestelijke begrotingen door Leefmilieu Brussel. Aangezien de onderzoeksvraag van **VILCO** vooral betrekking heeft op samenwerking tussen burgercollectieven enerzijds en lokale besturen anderzijds, en niet op het erg veelzijdige thema van participatieve democratie, hebben we ons beperkt tot het opvolgen of begeleiden van benaderingen die een antwoord willen geven op vragen die met steeds grotere aandrang gesteld worden (zie artikels over Wijkadviesraden in Etterbeek, over grote burgerprojecten bij Leefmilieu Brussel, of over participatieve begrotingen).

“ De co-onderzoekers die lid zijn van burgerinitiatieven, zijn van mening dat de klimatologische noodsituatie vereist dat we onze gewone manier van werken aanpassen. De klimatologische noodsituatie legt de participatiedemocratie dan ook op als een legitieme manier van werken. Binnen het bestuur vindt een deel van de co-onderzoekers het legitiem dat de verkozene en de gemeenteambtenaren de verantwoordelijkheid en de beslissingsbevoegdheid behouden met het oog op het algemeen belang. Sommigen zien hier een kwetsbaar evenwicht, aangezien een verlies aan verantwoordelijkheid van de gemeente door beslissingsbevoegdheid en verantwoordelijkheden aan burgers over te dragen, schadelijk kan zijn en een valkuil is die absoluut moet worden vermeden. De institutionalisering van bepaalde methodes van collaboratief bestuur lijkt voor sommigen een oplossing voor deze dubbelzinnige legitimiteit.” (Amélie Pierre).

TER VERDUIDELIJKING: DELIBERATIEVE DEMOCRATIE EN PARTICIPATIEVE DEMOCRATIE

Fragmenten uit “Citizens participation and democratization, Survey on two European Participatory Budgeting experiences”, 2015, Lucia Aboutaoufik

Deliberatieve democratie :

Het concept van deliberatieve democratie is vanaf 1990 in alle landen van de Europese Unie en ook wereldwijd verspreid geraakt (BOUVIER, 2007: 2). De theorie ervan is voornamelijk gebaseerd op het idee dat de legitimiteit en rationaliteit van beslissingen in een democratie gebaseerd zijn op een proces van collectief overleg dat op een rationele en duurzame manier plaatsvindt tussen vrije en gelijkwaardige personen (BENHABIB, 1996). Volgens dit principe is het mogelijk het besluitvormingsproces te verbeteren met behulp van een rationeel debat waar tegengestelde standpunten besproken worden.

Deze theorie legt de nadruk op het vermogen van eenieder om legitiem te beraadslagen in overlegruimtes die voor de hele gemeenschap openstaan. Deze ruimtes zijn plaatsen waar men tot een consensus kan komen, zodat de beste oplossing kan ontstaan met als doel betere en duurzamere beslissingen te nemen (Blondiaux, 2008).

Participatieve democratie :

De belangrijkste uitdaging van de participatieve democratie is het tot stand brengen van actief en geïnformeerd burgerschap. In een participatieve democratie “hangen de capaciteiten, vaardigheden en kenmerken van individuen samen met de vorm van de gezagsstructuren. Individuen leren hoe ze moeten deelnemen door effectief deel te nemen.“ (Pateman, 2010).

Volgens dezelfde auteur “moeten individuen in de context van participatieve democratie interageren binnen democratische gezagsstructuren die participatie mogelijk maken. Als gevolg hiervan worden betrekkingen tussen burgers en de bestaande instellingen gewijzigd door middel van participatie.”

Om het verschil tussen participatieve en deliberatieve democratie nog te verduidelijken, kan worden gezegd dat de participatieve democratie, zoals uit deze verklaringen blijkt, meer de nadruk legt op de educatieve, pedagogische en capaciteitsopbouwende aspecten en op de noodzaak tot interactie met vormen van gezag. Deliberatieve democratie daarentegen is meer gericht op een inclusief overlegproces dat een betere besluitvorming als doel heeft. De deliberatieve dimensie blijft echter ook een zeer belangrijk en niet verwaarloosbaar aspect in participatieve democratieën.

HOE BEN JE WANNEER JE SAMENWERKT?

ILLUSTRATIES : CLÉMENCE MICHAUX

5 VRAGEN OM TE ONTDEKKEN WAT UW SAMENWERKINGSPROFIEL IS
Per vraag mag u maar één antwoord geven.

A. WELKE DEFINITIE VAN SAMENWERKING PAST HET BESTE BIJ U?

☐ Samenwerken is deelnemen aan een werk met anderen ▲
☐ Samenwerken is ergens fifty-fifty aan werken =
☐ Samenwerken is het vinden van consensus >
☐ Samenwerken is een partnerschap aangaan +
☐ Samenwerken is het sluiten van een bondgenootschap met anderen om je doelen te bereiken !
☐ Samenwerken is samenwerken met andere fijne mensen ●
☐ Samenwerken is het verzoenen van tegenstrijdige standpunten ■

B. JE NEEMT DEEL AAN EEN SAMENWERKINGSINITIATIEF. WAAROM BEN JE GEKOMEN?

☐ Ik ben hier om mijn stem te laten horen ■
☐ Ik ben hier om deel te nemen aan een gezamenlijk avontuur ▲
☐ Ik ben hier om een deal te sluiten +
☐ Ik ben hier om de situatie tot een goed einde te brengen >
☐ Ik ben hier om een oplossing te vinden voor problemen !
☐ Ik ben hier om andere mensen te ontmoeten ●
☐ Ik ben hier om zaken te doen =

C. HOE GEDRAAGT U ZICH TIJDENS DE SAMENWERKING?

☐ Ik leef, ik dans, ik zing... ik ben één en al liefde ●
☐ Ik ben niet op mijn mondje gevallen (ik zeg wat ik denk) ■
☐ En jij, wat kan jij voor mij doen? =
☐ Ik begrijp alle standpunten wel, maar kunnen we toch niet... >
☐ Het kan me niet schelen wat we doen, ik doe mee! ▲
☐ En nu is het aan u! +
☐ Laat ons eens kijken... ja, dat zou wel eens kunnen werken !

D. JE BENT PAS TEVREDEN ALS...

☐ Je gewonnen hebt ■
☐ Alle partijen tot een akkoord zijn gekomen >
☐ Je zelf een voordeel hebt behaald! =
☐ Je hebt kunnen zeggen wat je denkt ●
☐ Er een echt actieplan ontwikkeld werd ▲
☐ Iedereen de 38 pagina's van de samenwerkingsconventie getekend heeft +
☐ Je erin geslaagd bent om een aantal strategische allianties aan te gaan !

E. WERKEN MET MENSEN DIE JE HELEMAAL NIET KENT, IS...

☐ Een mogelijke kans om zaken te doen =
☐ Geen enkel probleem. Iedereen draagt een badge met zijn naam op +
☐ Zo mooi! U komt in contact met andere en nieuwe manieren van denken! ●
☐ Cool! Op voorwaarde dat het meer is dan gewoon een praatje slaan met elkaar ▲
☐ Gewaagd. Hangt ervan af wie er links, of rechts, of... is. ■
☐ Een opportuniteit. We kunnen nuttige mensen leren kennen !
☐ Stresserend. Er zit altijd wel iemand bij die je het leven zuur zal maken >

HOE PAK JIJ DE SAMENWERKING AAN

Tel het aantal tekens bij elk van je antwoorden en ontdek je profiel(en). Soms kan een persoon een of meerdere profielen tegelijk combineren.

DE NEW-AGE SAMENWERKING

Samenwerking is een van de mooiste dingen in het leven! Het is de essentie van de menselijke natuur. Zoals Aristoteles al zei: “We zijn allemaal sociale dieren“. Het belangrijkste in de samenwerking is het leren kennen van nieuwe mensen, nieuwe standpunten en verschillende gevoeligheden! Het betekent dat er met elkaar gepraat wordt in alle eerlijkheid en oprechtheid. Je opent je hart en je chakra’s.

SAMENWERKEN IS EEN STRIJD OF SAMENWERKEN ZOALS DE VAKBOND

Samenwerken is vooral je stem laten horen. Ik ben het beu dat er niet naar me geluisterd wordt! Ik ben hier om mijn belangen te verdedigen - en die van alle kameraden die ik vertegenwoordig. Als we niet vechten, winnen we niet, en als we niet winnen, nou ja... dan verliezen we maar. Ik kan niet langer aanvaarden dat de elite de massa onderdrukt! Samenwerken is dus zeker oké, maar ze zullen ons niet liggen hebben!

DE SAMENWERKING VAN DE ACTION-MAN

Ik ben een echte Action-Man! In het leven houd ik vooral van actie! Praten is allemaal goed en wel, maar ik wil iets concreets! 2 uur vergaderen? Dat is al een hele uitdaging voor mij! 25 pagina’s lezen? Pfff, ik val nu al in slaap! Geef me een hamer en spijkers! Samenwerking moet leiden tot concrete oplossingen, anders is het tijdverspilling.

PROTOCOLLAIRE SAMENWERKING OF “KOUDE“ SAMENWERKING

Allereerst wil ik alle partners bedanken die op onze uitnodiging zijn ingegaan. Om een goede werking te verzekeren, zou ik het op prijs stellen indien u de spreektijd van elk van hen zou respecteren. Iedereen heeft recht op 1 minuut spreektijd. Steekt u alstublieft vooraf uw hand op als u wilt spreken. De notulen van deze meeting worden u binnen 15 dagen per post toegestuurd. We kunnen nu beginnen. Mevrouw de voorzitter van de commissie, het woord is aan u.

DE SAMENWERKING VAN DE HANDELAAR

Ik? Ik ben een zakenman/zakenvrouw. Ik ben hier om business te doen, altijd. Ik stop nooit. Samenwerken? Dat is zoals een deal sluiten, nee? Voor mij is er alvast geen verschil. Iedereen moet winst maken en tevreden naar huis gaan. Ik doe niet aan liefdadigheid of aan vrijwilligerswerk. Ik weet precies waarom ik hier ben: ofwel vind ik wat ik zoek, ofwel ben ik weg. Ik heb geen tijd te verliezen. Als ik het gevoel heb dat de onderhandeling - samenwerking, bedoel ik - te lang duurt, dan zoek ik andere oorden op.

DE SAMENWERKING VAN DE DIPLOMAAT OF DE BEMIDDELAAR

Vrede. Dat is toch zoiets moois. Stabiliteit. Balans. Harmonie. Het leven moet vrij zijn van conflicten. Om dit te bereiken hoeven we alleen maar te praten, compromissen te zoeken en een consensus te bereiken. Het punt van dit alles? Oorlog vermijden, natuurlijk! Petities en manifestaties zouden niet meer bestaan als we maar rustig en op ons gemak konden samenwerken. Ja, het kan tijd kosten om tot een akkoord te komen. En ja, soms komen we tot een lauwe consensus. Maar iets lauws is nog altijd beter dan een conflict.

DE SAMENWERKING VAN DE TACTICUS

Euhm... Ja... dat zou kunnen werken. We moeten kijken of Mevrouw Michel ons daar beter bij kan helpen. Zo niet, dan moeten we proberen om Meneer Jan de leiding te laten nemen. Daarna zit ons werk erop. We wachten af hoe het gaat. En als dat niet werkt, gaan we over naar plan E/23. Samenwerken? Oh, daar hou ik van. Het is een complex spel! Een machtsspel en een rollenspel. Een echt spelletje Stratego. Er bewegen zaken, er zijn argumenten en tegenargumenten, feiten, maar ook emoties en reacties om rekening mee te houden. Samenwerken is zoals navigeren op ruwe zeeën terwijl je met 6 spelers schaak speelt op hetzelfde bord.

WAAROM DEZE VRAGENLIJST ?

Samenwerken is vooral een kwestie van menselijke relaties, houdingen, individuele motivatie, enz. Er is geen goed of slecht profiel voor samenwerking (elk profiel heeft sterke en zwakke punten). Hetgeen echt telt, is dat er duidelijkheid is over wat we zoeken, waar we voor willen samenwerken. Om op een eerlijke manier te kunnen samenwerken, moet de motivatie van elke persoon dus oprecht zijn en duidelijk voor iedereen, ook al is dit allemaal niet perfect op elkaar afgestemd of gelijkaardig.

Wat uw samenwerkingsprofiel(en) ook is (zijn), de ervaring van **VILCO** heeft ons geleerd dat heterogene actoren, die elkaar nauwelijks kennen, toch kunnen samenwerken. Voorwaarde is wel dat iedereen van elkaar weet waarom hij/zij meedoet. Om het botweg te zeggen: wat valt er voor iedere individuele persoon te winnen? Zo wordt samenwerking toch mogelijk, ondanks verschillende standpunten, visies en waarden.

En ook al gaat het misschien om karikaturen, toch hebben we tijdens **VILCO** alle profielen uit deze vragenlijst ontmoet. Hoewel het soms zeker nodig was om te “bemiddelen “tussen verschillende mensen, of sommige personen meer te omkaderen of begeleiden dan anderen, toch was samenwerking wel degelijk mogelijk!

OUTILL-OTHÈQUE

Conception : Strategic Design Scenarios avec la collaboration de 21 Solutions

TOOLS OM MAKKELIJKER TE KUNNEN SAMENWERKEN

VILCO heeft een aantal originele tools uitgewerkt. De meeste van deze tools werd ontworpen door Strategic Design Scenarios, en alle tools zijn uitgetest in een reële situatie met als doel ze te verbeteren en verfijnen waar nodig. Deze toolkit schrijft zich in in de logica van het delen, en is dus voor iedereen vrij beschikbaar en toegankelijk. Degenen die er gebruik van maken moeten de tools alleen nog verder verbeteren. Maak dus zeker gebruik van deze tools, vorm ze om en pas ze aan aan uw eigen behoeften en realiteit.

TOOLS VOOR HET TRANSFORMEREN VAN HET BESTUUR

Een van de belangrijkste doelen van de toolkit is het aanbieden van een omgeving die uitwisseling mogelijk maakt. Het is de bedoeling om het speelveld te nivelleren en de gewoonlijke positionering van eenieder te wijzigen. Het gebruik van de tools zal de omgangsvormen tussen de gebruikers doen vervagen. Mensen zijn dan niet langer vertegenwoordigers van een burgergroep of van de gemeente, maar 'spelers' die samenkomen rond een set kaarten of een platform. Ze spelen allemaal samen hetzelfde spel... een spel waar iedereen samen wint (of verliest).

Deze tools moeten het ook mogelijk maken om samen na de denken. De bedoeling hiervan is om:

- zich te focussen op het discussieonderwerp ("Waar gaan we het over hebben? ");
- gevoelens en intuïtie om te zetten in woorden ("Dat is wat ik in mijn hoofd had, maar ik wist niet hoe ik me kon uitdrukken ");
- informatie uit te wissen ("Door de spelregels te respecteren, geven we zuurstof aan het debat! ") om zo tot een conclusie te komen waar alle deelnemers zich in kunnen vinden.

Tot slot werd de toolkit ontwikkeld voor de partners van de living labs om ook na **VILCO** te blijven samenwerken. Ze wilden meer doen dan de tools alleen maar uittesten. Soms hebben ze de tools zelf uitgevonden!

PRAKTISCHE, VEELZIJDIGE EN POLYVALENTE TOOLS

Elkaar leren kennen, vooroordelen overstijgen, een klimaat van vertrouwen scheppen.

- **Een bezoek achter de schermen van de administratie:** door het traject te volgen van een fictieve aanvraag (bijvoorbeeld voor het aanvragen van subsidiëring en toestemming om groentenbakken op straat te plaatsen) konden de deelnemers ontdekken welke complexe mechanismen er in gang worden gezet voor een – in hun ogen – simpele aanvraag.

Dit initiatief zou ook in de omgekeerde richting door de burgercollectieven georganiseerd kunnen worden. De burgerverenigingen zouden de gemeente dan kunnen uitnodigen om te tonen hoe zij als vereniging functioneren, hoe zij hun acties coördineren en hoe zij beslissingen nemen als groep.

Overheden en burgercollectieven die samen de samenwerking (verleden, heden of toekomst) analyseren.

- **Bekijken hoe er in het verleden werd samengewerkt:** succesvolle, of mislukte, gezamenlijke projecten opnieuw bekijken, en analyseren waarom projecten lukken, of juist mislukken.
- **Sleutelfactoren van de samenwerking:** bespreken wat belangrijk is voor een goede samenwerking, samen kunnen praten over de standpunten en aantonen dat iedereen echt wil samenwerken.
- **Wat zijn de turbulenties en moeilijkheden:** wat zijn de sterke en zwakke punten van een lokale dynamiek op het vlak van samenwerking? Aan welke elementen moet aandacht besteed worden, en hoe kunnen we samen moeilijkheden overwinnen?

Identificeren van de beschikbare en ontbrekende middelen voor de lokale dynamiek.

- **Diagnose van de middelen:** bijzonder nuttig om een project samen op te bouwen.
- **In kaart brengen van relaties en middelen:** dit instrument maakt het mogelijk om de balans op te maken van de middelen waarover het burgercollectief en de gemeente, al dan niet collectief, beschikken. Zo krijgen we ook een zicht op de relaties die elk van hen heeft met andere lokale betrokkenen. Op basis hiervan kunnen er dan weer gemeenschappelijke strategieën ontstaan om het netwerk uit te breiden, en toegang te krijgen tot meer gediversifieerde middelen.

Meebouwen aan een project.

- **Kit En Rue!** Dit kaartspel is gebaseerd op een vragenlijst van de Stad Brussel en geeft een overzicht van alle vragen die gesteld moeten worden bij het ontwerpen en organiseren van een activiteit of evenement in de openbare ruimte.
- **Speelveld Participatieve Budgetten:** deze tool werd ontwikkeld door 21 Solutions en helpt de overheid om andere lokale spelers (burgers, verenigingen, bedrijven, etc.) te betrekken om zo samen te werken aan een Participatief Budget.

De toolbibliotheek kan je vrij raadplegen op vilco.brussels

Kruisbezoek bij Leefmilieu Brussel

Kruisbezoek in Watermaal-Bosvoorde

VILCO : EN IN DE TOEKOMST?

Consortium VILCO

Hoe kunnen we een punt zetten achter een driejarig avontuur dat eigenlijk nog steeds aan de gang lijkt te zijn? Een avontuur dat we niet willen stopzetten, en dat focust op het bestuderen en verspreiden van kennis, methodes, benaderingen en hulpmiddelen om burgercollectieven en overheden beter te laten samenwerken? Wat onthouden we hiervan? “Welke lessen trekken we hieruit voor toekomstige, gelijkaardige initiatieven?“

De resultaten zijn interessant en er valt nog heel wat te onderzoeken, uit te spitten, te verdiepen. Er zijn ook een aantal frustraties, omdat we het gevoel hebben dat we bij sommige experimenten niet altijd ver genoeg gegaan zijn, dat we niet steeds geland zijn waar we wilden. Er is hoop, dat zeker. De opgestarte samenwerkingen en enkele experimenten lijken veelbelovend. **VILCO** heeft samenwerking uitgetest rond verschillende thema’s, zoals het samen organiseren van een markt, het in bruikleen geven van openbare lokalen aan burgers, het opmaken van participatieve begrotingen, ontmoetingen tussen burgers en politici in de wijken, wijkadviesraden, enz.

Samenwerking tussen burgercollectieven en overheden kan gebeuren rond tal van onderwerpen en kan vele gedaanten aannemen. Er is dus niet één tool of hulpmiddel dat toegepast kan worden, maar wel een veelheid aan manieren die uitgedacht moeten worden naargelang de context en de behoeften. Tijdens **VILCO** zijn niet alle mogelijkheden bekeken en zijn niet alle ideeën uitgewerkt … verre daarvan! Na deze drie jaren moeten nog heel wat zaken meer in detail bestudeerd worden.

NOG VEEL VRAGEN OM UIT TE DIEPEN

Aan het einde van het proces heeft **VILCO** verschillende externe deskundigen gevraagd om het project te beoordelen. Deze publicatie is gekruid met citaten, opmerkingen en commentaar uit rapporten die naar aanleiding daarvan zijn opgesteld.

Het rapport van Bernard Petre is relevante lectuur, opgebouwd uit nauwkeurige observaties en pertinente vragen, soms provocerend en soms schijnbaar niet op hun plaats. Zijn rapport zet aan tot nadenken en zet bakens uit voor verder onderzoek en voor experimenten met nieuwe bestuursvormen.

Enkele voorbeelden :
De netelige vraag over de tijd voor samenwerking: “Hoe maak je elke deelnemer bewust van hoe hij/zij zelf ten opzichte van ‘tijd’ staat, en hoe laat je hem/haar meer rekening houden met de tijd van een ander?“

Is het beter te streven naar consensus, of toch niet? “Tot welke conclusies komen we wanneer burgers, verkozenen en ambtenaren manieren zoeken om beter de confrontatie en de dialoog met elkaar aan te gaan? Welke instelling, referentie, derde partij, procedure zouden ze samen kunnen bedenken om hun geschillen op te lossen?“

Opgelegde of gekozen samenwerkingsmodellen? “(…) In hoeverre kunnen relaties tussen gemeentebesturen en verenigingen meer ruimte laten voor zelfgekozen relaties, bijvoorbeeld door de vereniging zelf een ‘sponsor’ of ambtenaren zelf een ‘correspondent’ te laten uitkiezen.“

Ten slotte is er de cruciale kwestie van inclusie; het netwerk uitbreiden met mensen die niet bij **VILCO** betrokken waren. “Tot welke conclusies komen we wanneer veel burgers, ambtenaren en verkozenen die geen experts zijn in burgerparticipatie, en die niet heel erg geïnteresseerd zijn in klimaattransitie en burgerparticipatie, een vorm van direct contact uittesten over de veerkracht van de stad op het vlak van verenigingen?“

“Er is tijd nodig voor verandering en om de gewoontes en de manieren van werken aan te passen.“

NOG EEN LANGE WEG AF TE LEGGEN

Nieuwe bestuurspraktijken kunnen niet worden geschreven, getest en uitgevoerd in drie jaar tijd ...

“Al bij al lijkt **VILCO** dus een proces dat nog maar de helft van de weg heeft afgelegd ...” Dit is een scherpe opmerking van Quadrant Conseil . Dit is nog maar het begin! Er is tijd nodig voor verandering en om de gewoontes en de manieren van werken aan te passen. We moeten ook de mensen blijven ondersteunen die zich inzetten voor het uitdiepen en opbouwen van een gedeeld bestuur.

Hoe?
Door zowel het gemeentelijk/gewestelijk personeel, als de burgercollectieven op te leiden. Door nieuwe samenwerkingsmethoden uit te testen. Door budgetten uit te trekken die het mogelijk maken om beroep te doen op een vertrouwde derde partijen.

“**VILCO** heeft de haalbaarheid aangetoond van een duurzame, minder asymmetrische samenwerking, en vergroot de mogelijkheid om uiteindelijk te komen tot meer veerkrachtige publieke en burgerlijke actie buiten dit experimentele kader. Dit proces is echter traag, omkeerbaar, erg afhankelijk van de voorgeschiedenis van de bestaande samenwerking en van de goede wil van de betrokken. De meeste deelnemers van vandaag zijn ook niet bereid om door te gaan zonder de steun van een derde partij.“

Het is ook aan de overheid om buiten de gebaande paden te treden en te experimenteren met nieuwe, ongeziene samenwerkingsvormen. Het zou mooi zijn als hier een nieuwe manier van werken uit voortvloeide, die op zijn beurt dan weer omgezet wordt in procedures. “Hoe kun je samenwerkingen trouwens verankeren in het publieke actieproces?

VILCO bestond misschien wel zonder formalisme, maar als het de bedoeling is alles op te schalen, is het misschien tijd om de samenwerking te institutionaliseren, en specifieke administratieve procedures te voorzien.“ (Quadrant Conseil).

PLEIDOOI VOOR EEN BREDER BESTUUR

Wij hebben weliswaar geen reproduceerbaar model of definitieve conclusies of mirakeloplossingen bedacht, maar we hebben wel tal van experimenten, lessen, praktische hulpmiddelen, methodologieën en tips uitgewerkt. We weten ook heel goed wat we allemaal moeten doen, wat de voorwaarden zijn waaraan we moeten voldoen om te slagen.

Deze veelheid aan nuttige informatie kan gebruikt worden als leidraad om te helpen een samenwerking op poten te zetten voor toekomstige acties en beleid.Samenwerking tot stand brengen; dat betekent organisaties samenbrengen, maar ook en vooral mensen, standpunten, verwachtingen die soms verschillend maar soms ook verrassend gelijkaardig zijn. Het betekent op de ander durven toe te stappen, proberen om vooroordelen achter te laten. Het betekent dat je een kans geeft aan een partner, en accepteert dat diens wil om samen te werken net zo eerlijk en oprecht is als de mijne. Het betekent dat je elkaar leert kennen en de tijd neemt om elkaar te “besnuffelen“. Het betekent dat er samen gewerkt wordt aan oplossingen, op basis van het opgebouwde vertrouwen.

Het betekent ook dat je ten volle gebruik maakt van de kennis en de vaardigheden van een bredere groep mensen. Dit kan ook betekenen dat verantwoordelijkheden gedeeld worden, en dat de burger betrokken wordt bij beslissingen. Deze beslissingen worden op hun beurt dan veel breder aanvaard, en zijn veel transparanter. De coronacrisis die we momenteel doormaken, toont ons in welke mate veerkracht afhangt van de betrokkenheid van elkeen. Alle co-onderzoekers van **VILCO** hopen dat ze hebben bijgedragen aan het uitschrijven van nieuwe dialoogmethoden tussen burgers en overheden. Ze zijn er ook van overtuigd dat de samenwerking alleen een succes kan worden als we erin slagen om bij de overheden en de bevolking een soort van sneeuwbaleffect te creëren... en zo te groeien tot een echte co-stadsfabriek.

Volgens ons is samenwerking een veelbelovende piste om samen de stad van morgen op te bouwen. We halen graag een specifiek voorbeeld aan dat ons sterkt in deze overtuiging, en dat kan dienen als een soort van epiloog voor ons onderzoek.

Middenin de coronacrisis heeft een van de **VILCO**-gemeenten (Watermaal-Bosvoorde) een project opgezet voor het maken van mondmaskers. Dit project lijkt symbool te staan voor de veranderende houding van de betrokkenen, en voor de relaties en de projecten die ze samen ontwikkelen. Dit verhaal is een uitstekend voorbeeld van lokale veerkracht. Wilt u meer weten? De rest kunt u lezen op de website van **VILCO**.

“Het verhaal van de mondmaskers is nog niet voorbij maar het heeft onze manier van werken al veranderd. We hebben samengewerkt als nooit tevoren. Bewoners, bestuur en politici hebben zich samen verenigd rond een project. Vandaag zetten we onze schouders samen onder het mondmaskerproject. Als de situatie niet zo ernstig was, zou het een prachtig verhaal geweest zijn.“

Kruisbezoek in Brussel-Stad

OM VERDER TE GAAN

HEB JE ERVAN GENOTEN? WIL JE NOG MEER?

WEES GERUST, VILCO HEEFT NOG VEEL MEER GEMAAKT DAN WAT ER IN DIT BOEKJE STAAT...

Hieronder de lijst met alle tools waarmee je verder op onderzoek kan. Vele andere tools (zoals blogs, filmpjes, enz.) kan je online vinden op vilco.brussels

ARTIKELS VAN DE VILCO CO-ONDERZOEKERS

Récit du Parcours des Living labs. Christophe Gouache (Strategic Design Scénarios)

La démocratie est-elle foutue ? De la nécessité de repenser la gouvernance et la démocratie locale. Christophe Gouache (Strategic Design Scenarios)

La participation de tou.te.s ? Représentativité citoyenne dans les processus de collaboration. Lucia Aboutaoufik, Carol Clara en Alessandra Kegeleirs (21 Solutions)

Le rôle des acteurs tiers. Carol Clara en Alessandra Kegeleirs (21 Solutions)

Subside Coup de Pouce Projet citoyen, récit d'une action qui a émergé de VILCO. Christophe Gouache (Strategic Design Scenarios)

Collaborer, mais comment, dans quel cadre ? Faut-il institutionnaliser ces pratiques ? Lucia Aboutaoufik en Carol Clara (21 solutions)

Retour d'un citoyen sur les apports de la Recherche-Action VILCO. Nicolas Poncelet (Coin du balai à Watermael-Boitsfort)

Ré-enchanter la ville en faisant sortir les administrations des sentiers battus. Traduction de l'article de Piet Van Meerbeek publié sur le site du BRAL

EEN KIJK VAN BUITENAF

VILCO – Ville Collaborative Co-create Urban Resilience. Rapport de recherche et article *Collaboration vertueuse, collaboration laborieuse...Soyons pragmatiques*, Amélie Pierre, februari 2020.

Évaluation du programme VILCO et article *VILCO : ça a donné quoi ? Récit d'une évaluation participative*, Cherifa Oudghiri et Thomas Delahais (Quadrant Conseil), februari 2020.

Les modèles mentaux de la participation citoyenne – Regard décalé du processus VILCO, Bernard Petre (Synergies & Actions), februari 2020.

LOGBOEKEN VAN DE VILCO-EXPERIMENTEN

Experiment 2 – VILCO-Communikathon
Collectief experiment

Experiment 4 – Participatieve budgetten
Collectief experiment

Experiment 5 – Vereenvoudiging/ beantwoordingsprocedure bij projectoproepen verlichten - Living lab Leefmilieu Brussel

Experiment 6 – Grote Burgerbudgetten - Living lab Leefmilieu Brussel

Experiment 7 – Oprichting netwerk met weerhouden kandidaturen projectoproep "duurzame initiatieven" - Living lab Brussel-Stad

Experiment 8 – Buurtvergaderingen Stad Brussel - Living lab Brussel-Stad

Experiment 9 – Incidenteel gebruik van openbare gebouwen - Living lab Brussel-Stad

Experiment 10 – Co-creatie participatief protocol voor de organisatie van evenementen - Living lab Watermaal-Bosvoorde

Experiment 12 – modelleren van de wijkadviesraden - Living lab Etterbeek

Experiment 13 – Gezamenlijke kaart van duurzame lokale, burger- en publieke projecten - Living lab Etterbeek

Experiment 14 – Buurtvergaderingen - Living lab Ukkel

Experiment 15 – Achter de schermen van de Ukkelse administratie - Living lab Ukkel

VILCO. BRUSSELS

La ville collaborative
De collaboratieve stad

VILCO (de samentrekking van "Ville Collaborative ") is ontstaan uit een vaststelling: Brussel heeft een veelheid aan burgerinitiatieven die zich inzetten voor een betere levenskwaliteit, voor een vlottere mobiliteit, voor een beter samenleven, voor het klimaat, voor het milieu, enz. De gemeenten en het Gewest hebben – van hun kant – een groot aantal initiatieven en acties uitgewerkt om duurzaamheid te bevorderen. Deze twee actoren spreken weinig of niet met elkaar en werken maar zelden samen. Toch hebben beide een aantal doelstellingen gemeen. Brussel moet een stad zijn die voorbereid is op de uitdagingen van de 21e eeuw: veerkrachtig, gastvrij, duurzaam.

Uit deze stelling is de centrale premisse van **VILCO** voortgekomen: :

"Hoe kunnen lokale overheden en burgercollectieven beter samenwerken aan een betere lokale dynamiek ten gunste van het leefmilieu?"

Deze brochure is het resultaat van het VILCO participatief actieonderzoek van drie jaar dat gefinancierd werd door het Innoviris Co-createprogramma. In de brochure vindt u: onze reflecties, het leerproces, adviezen, verhalen over experimenten die in de 5 living labs werden gehouden, heel wat tools en instrumenten om verder te gaan en om de kennis i.h.k.v. een betere samenwerking tussen lokale besturen en burgers, te verspreiden.

innoviris.brussels empowering research
21 SOLUTIONS
bruxelles environnement leefmilieu brussel .brussels
BRULOCALIS ASSOCIATION VILLE & COMMUNES DE BRUXELLES VERENIGING STAD & GEMEENTEN VAN BRUSSEL
SDS strategicdesign scenarios.net
FONDATION POUR LES GÉNÉRATIONS FUTURES